

Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό
Ίδρυμα Ηπείρου
Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: Αιτίες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής στην Ελλάδα:
Η άποψη των εμπλεκόμενων φορέων – Επιχειρηματιών,
Λογιστών και Εφοριακών των Νομών Ιωαννίνων, Κοζάνης και
Θεσπρωτίας.

Επιμέλεια: Σπυρίδου Σοφία Α.Μ.: 12541

Στοπάνης Αρντίτ Α.Μ.: 12627

Επιβλέπων Καθηγητής: Μιχαήλ Διακομιχάλης

Πρέβεζα, 2016

Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας την πτυχιακή αυτή θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε πολύ τον επιβλέποντα καθηγητή μας κ. Διακομιχάλη Μιχάλη ο οποίος μας βοήθησε με τις υποδείξεις του και με το ερωτηματολόγιο που μας έδωσε να φτάσουμε στο πέρας των σπουδών μας.

Ένα ευχαριστώ οφείλουμε και στην οικογένειά μας που μας συμπαράσταθηκε σε αυτή την πορεία μας.

Τέλος ευχαριστούμε όλους όσους έλαβαν μέρος στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

Περιεχόμενα

<u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	4
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1-ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ</u>	
1.1 Γενικά για τη Φορολογία.....	6
1.2 Φόροι	7
1.3 Είδη των Φόρων	7
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2</u>	
Φορολογικές Υποχρεώσεις των επιχειρήσεων	10
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3</u>	
3.1 Φοροδιαφυγή.....	12
3.1.1 Ορισμός και Χαρακτηριστικά της Φοροδιαφυγής.....	12
3.1.2 Αίτια της Φοροδιαφυγής.....	13
3.1.3 Είδη Φοροδιαφυγής.....	14
3.1.4 Εντοπισμός της Φοροδιαφυγής.....	14
3.1.5 Συμπεράσματα για τη Φοροδιαφυγή.....	16
3.2 Φοροαποφυγή.....	17
3.2.1 Ορισμός και Χαρακτηριστικά της Φοροαποφυγής.....	17
3.3 Παραοικονομία.....	18
3.3.1 Ορισμός και Χαρακτηριστικά της Παραοικονομίας.....	18
3.3.2 Αιτίες ύπαρξης της Παραοικονομίας.....	18
3.3.3 Εντοπισμός της Παραοικονομίας.....	20
3.3.4 Συνέπειες της Παραοικονομίας.....	21
3.3.5 Αντιμετώπιση της Παραοικονομίας.....	21
3.4 Σχέση μεταξύ της Φοροδιαφυγής και της Παραοικονομίας.....	21
3.5 Η φοροδιαφυγή Διεθνώς.....	22
3.6 Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα.....	24
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4</u>	
Μελέτη Περίπτωσης.....	26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Μεθοδολογία έρευνας, Μέθοδος της Αναλυτικής Ιεραρχικής προσέγγισης.....28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Αποτελέσματα Έρευνας.....33

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....75

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....78

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία θα αναλύσουμε τον ορισμό και τον σκοπό της φορολογίας. Στη συνέχεια θα αναλύσουμε κατηγορίες και αντικείμενα του φόρου.

Στη συνέχεια θα αναλυθούν με λεπτομέρεια το θέμα της φοροδιαφυγής, φοροαποφυγής και παραοικονομίας διεθνώς και στην Ελλάδα. Στη χώρα μας οι έννοιες αυτές συντηρούνται στην επικαιρότητα καθώς συνδέονται τόσο με την απώλεια εσόδων του δημοσίου όσο με τη δυσκολία του κράτους να καλύψει τα χρόνια δημόσια ελλείμματα.

Γίνεται βιβλιογραφική ανασκόπηση για τις έννοιες και τους ορισμούς των φαινομένων, τους παράγοντες, τις συνέπειες και τους τρόπους αντιμετώπισης τους.

Στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι έννοιες της φορολογίας, οι φόροι και τα είδη των φόρων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι φορολογικές υποχρεώσεις των επιχειρήσεων.

Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι έννοιες και οι ορισμοί των φαινομένων της φοροδιαφυγής, της φοροαποφυγής και παραοικονομίας καθώς και τις συνέπειες και τους παράγοντες τους.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρατίθεται η έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί ανάμεσα στους λογιστές, τους επιχειρηματίες και τους εφοριακούς του νομού Κοζάνης, Θεσπρωτίας και Ιωαννίνων. Αρχικώς παρατίθενται τα αποτελέσματα της έρευνας για την κάθε ομάδα ξεχωριστά και εν συνεχεία γίνεται σύγκριση των αποτελεσμάτων.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση της μεθοδολογίας ιεραρχικής αναλυτικής προσέγγισης. Πιο συγκεκριμένα αυτό το κεφάλαιο ασχολείται με τη βασική δομή της μεθόδου και τις ιδιότητες της. Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

1.1 Γενικά

Τι είναι φορολογία :

Η φορολογία είναι η επιβολή υποχρεωτικών φόρων υπέρ του κράτους. Τα κρατικά έσοδα μέσω των υποχρεωτικών φόρων των φυσικών προσώπων (πολιτών) και νομικών προσώπων αποτελούν στη σύγχρονη οικονομία την σημαντικότερη πηγή των δημοσίων εσόδων. Ο αντικειμενικός σκοπός της φορολογίας είναι τριπλός: αφενός μεν η χρηματοδότηση των κρατικών δαπανών, κατά την δημοσιονομική πολιτική, αφετέρου η ενίσχυση ή σταθεροποίηση της οικονομικής ανάπτυξης, που αφορά την οικονομία γενικότερα, και τέλος η ανακατανομή του πλούτου που αφορά την κοινωνική οικονομία για άμβλυνση των ανισοτήτων. Η εισοδηματική πολιτική (το κόστος εκτέλεσης του κυβερνητικού έργου) στηρίζεται ακριβώς στους πόρους που αποκομίζει το κράτος με τη φορολογική πολιτική που αποφασίζει να εφαρμόσει. Οι υποχρεωτικές εισφορές ονομάζονται συνήθως *φόροι*.

Η φορολογία αποτελεί μια σημαντική δραστηριότητα των δημόσιων φορέων σε όλες τις χώρες του κόσμου, και ιδιαίτερα στις περισσότερο ανεπτυγμένες, αφού εξασφαλίζει συνήθως περισσότερο από το 90% των εσόδων τους.¹ Για το λόγο αυτό αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό αντικείμενο μελέτης, με το οποίο ασχολούνται τόσο η οικονομική, όσο και άλλες επιστήμες, όπως π.χ. η νομική επιστήμη, η πολιτική επιστήμη, η διοικητική επιστήμη κ.ά.

Σκοπός της Φορολογίας

Η φορολογία είναι η επιβολή υποχρεωτικών φόρων υπέρ του κράτους. Τα κρατικά έσοδα μέσω των υποχρεωτικών φόρων των 6 φυσικών προσώπων (πολιτών) και νομικών προσώπων αποτελούν στη σύγχρονη οικονομία την σημαντικότερη πηγή των δημοσίων εσόδων. Ο αντικειμενικός σκοπός της φορολογίας είναι τριπλός: αφενός μεν η χρηματοδότηση των κρατικών δαπανών, κατά την δημοσιονομική πολιτική, αφετέρου η ενίσχυση ή σταθεροποίηση της οικονομικής ανάπτυξης, που αφορά την οικονομία γενικότερα, και τέλος η ανακατανομή του πλούτου που αφορά την κοινωνική οικονομία για άμβλυνση των ανισοτήτων. Η εισοδηματική πολιτική (το κόστος εκτέλεσης του κυβερνητικού έργου) στηρίζεται ακριβώς στους πόρους που αποκομίζει το κράτος με τη φορολογική πολιτική που αποφασίζει να εφαρμόσει. Η φορολογία αποτελεί μια σημαντική δραστηριότητα των δημόσιων φορέων σε όλες τις χώρες του κόσμου, και ιδιαίτερα στις περισσότερο ανεπτυγμένες, αφού εξασφαλίζει συνήθως περισσότερο από το 90% των εσόδων τους

---

¹ Γεωργακόπουλος, Θεόδωρος, Πάσχος, Παναγιώτης, «[Εισαγωγή στη Φορολογία](#)», Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα 2003.

1.2 Φόροι

Κατά την επιστήμη της Δημοσίας Οικονομίας, φόρος είναι η αναγκαστική εισφορά που καταβάλλεται από το φορολογούμενο, χωρίς ειδική αντιπαροχή και την εισπράττει το Κράτος για να αντιμετωπίσει τις δημόσιες ανάγκες του. Με άλλα λόγια φόρος είναι το ποσοστό που παίρνει το Κράτος από την ιδιωτική περιουσία.

Με βάση τον ως άνω ορισμό (έννοια) φαίνεται ότι οι φόροι έχουν δύο βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα: α) αποτελούν αναγκαστικό μέσο μετάθεσης πόρων από τον ιδιωτικό τομέα στο δημόσιο και β) αποτελούν μονομερές μέσο, δηλαδή μέσο που συνεπάγεται μόνο παροχή από τους ιδιωτικούς φορείς προς τους δημόσιους (φορείς) χωρίς αντίστοιχη ειδική αντιπαροχή των τελευταίων προς τους πρώτους.

Οι διάφοροι φόροι που υπάρχουν σε κάθε χώρα σε δεδομένη στιγμή (φορολογικό σύστημα), αποτελούν ένα αναγκαστικό μέσο μετάθεσης πόρων από τον ιδιωτικό στο δημόσιο φορέα, ώστε να μπορούν οι δημόσιοι φορείς να χρηματοδοτούν τις δαπάνες τους και να παρέχουν τις υπηρεσίες τους στο κοινωνικό σύνολο δωρεάν. Η λειτουργία αυτή των φόρων είναι γνωστή ως ταμειυτική λειτουργία. Είναι ίσως η σπουδαιότερη λειτουργία των φόρων, αλλά όχι και η μοναδική. Εκτός 5 από αυτήν, οι φόροι επιτελούν και άλλες λειτουργίες, δεδομένου ότι χρησιμοποιούνται από τους δημόσιους φορείς ως μέσα για την άσκηση οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής

Φόρος είναι ένα ποσό το οποίο είναι υποχρεωμένοι οι πολίτες να πληρώσουν στο κράτος, είτε κατά την αγορά προϊόντων (ΦΠΑ), είτε για το εισόδημα που βγάζουν, είτε για τα περιουσιακά τους, κλπ.

Είναι ένα ποσό που ο πολίτης υποχρεωτικά και βάσει νόμου, καταβάλλει στο κράτος, ώστε αυτό να έχει έσοδα και να μπορεί να λειτουργήσει.

Ουσιαστικά πρόκειται για μία συνεισφορά του πολίτη, ότι κάνει και ότι κατάφερε να αποκτήσει, να πληρώνει και ένα μικρό ποσό (φόρος) στο κράτος, ώστε να έχει το κράτος χρήματα. Είναι δηλαδή σαν να πληρώνει μια "υποχρεωτική συνδρομή" για να ανήκει σε αυτό.

Το ποσό του φόρου που πληρώνει κάθε πολίτης εξαρτάται από τη φορολογική του βάση και το φορολογικό συντελεστή. Φορολογική βάση είναι το εισόδημα, η περιουσία και η δαπάνη του φορολογούμενου. Ο φορολογικός συντελεστής είναι το ποσό του φόρου που αντιστοιχεί σε κάθε μονάδα της φορολογικής βάσης και εκφράζεται ως ποσοστό.

1.3 Είδη Φόρων

Οι φόροι μπορούν να διακριθούν με διάφορα κριτήρια. **Ένα χρήσιμο κριτήριο είναι η φορολογική βάση του φόρου.** Έτσι διακρίνουμε τους φόρους σε :

✓ Φόρους εισοδήματος

Οι φόροι εισοδήματος , που λέγονται και άμεσοι φόροι, υπολογίζονται με βάση το εισόδημα του φορολογούμενου προσώπου, που μπορεί να είναι κάποιο φυσικό πρόσωπο , δηλαδή κάποιος άνθρωπος , ή κάποιο νομικό πρόσωπο , δηλαδή μια επιχείρηση, εταιρεία κ.α. Για τον προσδιορισμό του εισοδήματος , επί του οποίου καταβάλλεται ο φόρος , λαμβάνονται υπόψη διάφορες απαλλαγές , εκπτώσεις κ.α. που δε μας ενδιαφέρει να εξετάσουμε εδώ.

✓ Φόρους περιουσίας

Ο φόρος περιουσίας καταβάλλεται επί της καθαρής αξίας της περιουσίας .

✓ Φόρους δαπάνης

Φόροι δαπάνης είναι ποσά που πληρώνει ο αγοραστής , όταν αγοράσει το προϊόν στο οποίο επιβάλλεται ο φόρος και έτσι η τιμή του προϊόντος αυξάνεται. Στους φόρους δαπάνης , που λέγονται και έμμεσοι, περιλαμβάνονται και οι δασμοί , που ουσιαστικά είναι φόροι επί εισαγόμενων προϊόντων. Σε πολλά εισαγόμενα προϊόντα , τα χαρακτηριζόμενα ως πολυτελή, ο δασμός είναι πολύ μεγάλος.

Ένα άλλο κριτήριο, με βάση το οποίο μπορούν να διακριθούν οι φόροι είναι η αναλογικότητα ή μη του φόρου. Με βάση το κριτήριο αυτό οι φόροι διακρίνονται σε:

➤ Αναλογικούς

Ένας φόρος λέγεται αναλογικός , όταν ο φορολογικός συντελεστής είναι ο ίδιος , ανεξάρτητα από το μέγεθος της φορολογικής βάσης. Στην περίπτωση αυτή αν ο φορολογικός συντελεστής είναι, για παράδειγμα, 12% και το φορολογούμενο εισόδημα είναι 100, 200 και 300 ευρώ, ο συνολικός φόρος είναι 12, 24 και 36 ευρώ αντίστοιχα. Δηλαδή ο φόρος είναι πάντοτε η ίδια αναλογία του εισοδήματος , ανεξάρτητα από το αν το εισόδημα αυξάνεται ή μειώνεται.

➤ Προοδευτικούς

Προοδευτικός φόρος είναι εκείνος του οποίου ο φορολογικός συντελεστής αυξάνεται, καθώς αυξάνεται η φορολογική βάση. Υποθέστε ότι ο φορολογικός συντελεστής του εισοδήματος για τα επόμενα 100 ευρώ είναι 8%, για τα επόμενα 100 ευρώ είναι 12% και για τα επόμενα 100 ευρώ είναι 18%. Στην περίπτωση αυτή, αν το εισόδημα είναι 100 ευρώ, ο φόρος είναι 8 ευρώ. Για εισόδημα 200 ευρώ είναι 8 ευρώ για τα πρώτα 100 και 12 για τα επόμενα, δηλαδή 20 ευρώ. Για εισόδημα 300 ευρώ είναι 8 ευρώ για τα πρώτα 100, 12 για τα επόμενα και 18 για τα τελευταία 100 , δηλαδή συνολικά 38 ευρώ. Το άτομο που έχει 100 ευρώ πληρώνει 8 ευρώ φόρο δηλ. 8% του εισοδήματός του. Το άτομο που έχει 200 ευρώ πληρώνει 20 ευρώ φόρο δηλ. 10% του εισοδήματός του. Τέλος , το άτομο που έχει 300 ευρώ πληρώνει 38 ευρώ φόρο δηλ. 12,7% του εισοδήματός του. Βλέπουμε ότι ο φόρος είναι αυξανόμενη αναλογία του εισοδήματός , καθώς το εισόδημα αυξάνεται.

➤ **Αντίστροφα προοδευτικούς**

Αντίστροφα προοδευτικός είναι εκείνος του οποίου ο φορολογικός συντελεστής μειώνεται, όταν η φορολογική βάση αυξάνεται και, κατά συνέπεια, ο συνολικός φόρος είναι φθίνουσα αναλογία του εισοδήματος. Τέτοιοι φόροι δεν είναι συνηθισμένοι, ένας φόρος δαπάνης μπορεί να γίνει αντίστροφα προοδευτικός. Για παράδειγμα υποθέστε ότι ένα άτομο καταναλώνει 10 λίτρα βενζίνη την ημέρα. Ο φόρος για κάθε λίτρο είναι 0.3 ευρώ. Συνεπώς το άτομο αυτό πληρώνει 3 ευρώ την ημέρα φόρο. Αν το εισόδημά του είναι 60 ευρώ την ημέρα, ο φόρος είναι το 5% του εισοδήματός του. Αν το εισόδημά του είναι 120 ευρώ την ημέρα, ο φόρος είναι το 2,5% του εισοδήματός του. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι η αναλογία του φόρου μειώνεται, καθώς αυξάνεται το εισόδημά. Γι' αυτό συνήθως λέγεται ότι οι φόροι δαπάνης επιβαρύνουν άμεσα τις χαμηλές εισοδηματικές τάξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2- ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Οι επιχειρήσεις έχουν πάρα πολλές φορολογικές υποχρεώσεις ανάλογα με την κατηγορία βιβλίων στην οποία ανήκουν.

Οι υπόχρεοι απεικόνισης συναλλαγών εντάσσονται, από 1/1/2013, σε δύο κατηγορίες βιβλίων (απλογραφικά ή διπλογραφικά). Κριτήρια για την ένταξη αυτή αποτελούν η μορφή της επιχείρησης, το αντικείμενο των εργασιών και το ύψος των ακαθάριστων εσόδων. Ειδικότερα:

Ειδική ένταξη στην τήρηση διπλογραφικών βιβλίων

Στην τήρηση διπλογραφικών βιβλίων εντάσσονται οι ημεδαπές και αλλοδαπές ανώνυμες και περιορισμένης ευθύνης εταιρίες, καθώς και οι ιδιωτικές κεφαλαιουχικές εταιρίες.

Για την ένταξη σε τήρηση απλογραφικών ή διπλογραφικών βιβλίων, τα όρια τήρησης των βιβλίων ορίζονται με βάση το ύψος των ετήσιων ακαθάριστων εσόδων της προηγούμενης διαχειριστικής περιόδου, ως ακολούθως:

- Απλογραφικά (Β' Κατηγορίας) μέχρι και 1.500.000 ευρώ
- Διπλογραφικά (Γ' Κατηγορίας) Άνω των 1.500.000 ευρώ

Οι επιχειρήσεις που έχουν ακαθάριστα έσοδα έως 10.000 ευρώ μπορούν να πάρουν απαλλαγή από το καθεστώς ΦΠΑ . Οι υπόλοιπες επιχειρήσεις είναι υποχρεωμένες κάθε τρίμηνο, αν τηρούν Β' κατηγορίας βιβλία ,ή κάθε μήνα ,αν τηρούν Γ' κατηγορίας βιβλίων, να καταβάλλουν τον ΦΠΑ που προκύπτει από την υποβολή της περιοδικής δήλωσης στο τέλος του επόμενου μήνα από το αντίστοιχο τρίμηνο ή μήνα υποβολής.

Επίσης ,όλες οι επιχειρήσεις είναι υποχρεωμένες να υποβάλλουν προς το κράτος δήλωση φορολογίας εισοδήματος , όπου δηλώνουν όλα τα έσοδα και τα έξοδα τους. Επίσης από 1/1/2014 είναι υποχρεωμένες να υποβάλλουν προς το κράτος συγκεντρωτικές καταστάσεις προμηθευτών και πελατών ,τις λεγόμενες ΜΥΦ.

Επίσης , μαζί με την δήλωση φορολογίας εισοδήματος υποβάλλεται και το έντυπο Ε2, το οποίο είναι αναλυτική κατάσταση μισθωμάτων της ακίνητης περιουσίας καθώς και το έντυπο Ε3 , Ν και Ε9. Το Ε3 είναι το έντυπο που δείχνει τα οικονομικά στοιχεία από επιχειρηματική δραστηριότητα , το Ε9 είναι το έντυπο που απεικονίζει την περιουσιακή κατάσταση των ιδιοκτητών της επιχείρησης ή και της ίδιας της εταιρίας. Τέλος το έντυπο Ν είναι η Δήλωση Φορολογίας Εισοδήματος Νομικών Προσώπων και Νομικών Οντοτήτων .

Από το 2015 , οι επιχειρήσεις είναι υποχρεωμένες να δέχονται πληρωμή από χρεωστικές ή πιστωτικές κάρτες .

Επίσης όταν πραγματοποιούνται συναλλαγές μεταξύ επιτηδευματιών , οι οποίες είναι πάνω από 500 ευρώ , πρέπει υποχρεωτικά να γίνονται μέσω τράπεζας.

Αν η επιχείρηση απασχολεί προσωπικό τότε έχει κάποιες υποχρεώσεις προς το ΙΚΑ. Αρχικά υποχρεούται να απογραφεί στο μητρώο εργοδοτών του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ.

Έχει Υποχρέωση υποβολής και τήρησης Εντύπων Ε3 και Ε4 του Πληροφοριακού Συστήματος ΕΡΓΑΝΗ. Το Έντυπο Ε3 είναι το Ενιαίο Έντυπο Αναγγελίας Πρόσληψης και υποβάλλεται ηλεκτρονικά το αργότερο την ίδια ημέρα της πρόσληψης και πάντως πριν από την ανάληψη υπηρεσίας από τον εργαζόμενο. Ο Ετήσιος Πίνακας Προσωπικού (Έντυπο Ε4) υποβάλλεται ηλεκτρονικά μια φορά το χρόνο και κατά το χρονικό διάστημα από 1 Οκτωβρίου έως 21 Οκτωβρίου εκάστου έτους. Η προθεσμία αυτή μπορεί να παρατείνεται για κάθε έτος με απόφαση του Υπουργού κατόπιν εκτίμησης των περιστάσεων.

Τέλος έχει την Υποχρέωση να υποβάλει Αναλυτική Περιοδική Δήλωση (Α.Π.Δ.), η οποία υποβάλλεται από τον εργοδότη και περιλαμβάνει πληροφορίες ή στοιχεία που αφορούν το χρόνο απασχόλησης κάθε ασφαλιζομένου, την αμοιβή, τους κλάδους ασφάλισης, καθώς και το ύψος των ασφαλιστικών εισφορών (άρθρο 8 παρ. 6 Ν. 2972/2001).

Οι επιχειρήσεις και οι εταιρίες γενικά έχουν αρκετές υποχρεώσεις προς το κράτος, προς τους πελάτες τους και προς τους εργαζόμενους τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ-ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ-ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

3.1 ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ Tax evasion / Tax mitigation

3.1.1 Ορισμός και Χαρακτηριστικά της Φοροδιαφυγής

Η φοροδιαφυγή² είναι ένα πολύπλοκο και πολυσύνθετο φαινόμενο το οποίο εκφεύγει από την αυστηρά οικονομική σφαίρα και έχει πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις . Φοροδιαφυγή είναι κάθε παράνομη πράξη ή παράλειψη του φορολογουμένου, με την οποία επιδιώκει τη μείωση της φορολογικής του επιβάρυνσης ή αποφυγή καταβολής του φόρου που του έχει βεβαιωθεί.

Η Φοροδιαφυγή³ (αγγλικά: tax evasion) αποτελεί σοβαρό έγκλημα - απάτη σε βάρος του κράτους. Γενικά αποκαλείται η καθ' οποιονδήποτε τρόπο απόκρυψη φορολογητέα ύλης ενός φορολογούμενου φυσικού ή νομικού προσώπου από τις φορολογικές Αρχές. Η φοροδιαφυγή εκτός από ποινικό αδίκημα που μπορεί να σημειωθεί κατά παράβαση ή καταστρατήγηση του φορολογικού νόμου, θεωρείται και έντονα αντικοινωνική συμπεριφορά δεδομένου ότι το συνολικό ποσό αυτής θα κληθεί τελικά να επωμισθεί, με πρόσθετα κυβερνητικά μέτρα, το σύνολο των φορολογουμένων.

Φοροδιαφυγή είναι μία έννοια που υποδηλώνει τα απολεσθέντα ποσά, που έπρεπε να καταλήξουν στο κράτος με τη διαδικασία της φορολογίας. Πιο απλά, φοροδιαφυγή είναι η πράξη κάποιου, που αποφεύγει να πληρώσει τον φόρο που του έχει επιβληθεί, με διάφορους τρόπους.

Ας το δούμε με ένα παράδειγμα για να γίνει πλήρως κατανοητό:

Αν κάποιος δήλωνε τα κανονικά του εισοδήματα, έστω θα πλήρωνε φόρο 300 ευρώ. Όμως, για να γλιτώσει και να μην πληρώσει αυτόν τον φόρο στο κράτος, δηλώνει χαμηλότερα εισοδήματα και όντως αυτά τα 300 ευρώ δεν τα πληρώνει. Έτσι, αυτός φοροδιαφεύγει.

Η φοροδιαφυγή μπορεί να γίνει με πολλούς τρόπους, σε διάφορους τύπους φόρων και διώκεται ποινικά.

² Καλυβιανάκης Κ., 1993, << φορολογικό καθεστώς, παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα>>, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα σελ. 17

³<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%AE>

Η φοροδιαφυγή, που δεν θα πρέπει να συγχέεται με την φοροαποφυγή, ταυτίζεται με την καταστρατήγηση των διατάξεων των ισχυόντων φορολογικών νόμων, όπως πχ παράλειψη υποβολής φορολογικής δήλωσης ή υποβολή ανακριβών δηλώσεων ή εικονικών φορολογικών παραστατικών.

Είναι κοινή διαπίστωση ότι κάθε μορφής φορολογία προκαλεί αντιδράσεις των φορολογουμένων (ατόμων και επιχειρήσεων), με σκοπό τον περιορισμό της φορολογικής τους επιβάρυνσης.

Η αντίδραση των φορολογουμένων εκδηλώνεται σήμερα με τέσσερις τρόπους:

- ▶ τη φοροδιαφυγή
- ▶ τη φοροαποφυγή
- ▶ τη μετακύλιση του φορολογικού βάρους και
- ▶ το φορολογικό προγραμματισμό

3.1.2 Αίτια της φοροδιαφυγής

Έχει παρατηρηθεί ότι η φοροδιαφυγή ανθεί στις οικονομίες εκείνες που υπάρχει μεγάλη παραοικονομία, υψηλό ποσοστό αυτοαπασχολουμένων (μη μισθωτών), χαμηλό επίπεδο προσφερομένων δημοσίων αγαθών/υπηρεσιών και υψηλοί φορολογικοί συντελεστές.

Εντούτοις οι προσδιοριστικοί παράγοντες της ροπής προς φοροδιαφυγή έχουν διευρυνθεί και είναι πλέον φορολογικοί και μη. Ειδικότερα, έχουν επισημανθεί οι εξής παράγοντες:

- Το ύψος των φορολογικών συντελεστών.
- Η διάρθρωση της οικονομίας και της οικονομικής δραστηριότητας (π.χ. βαθμός παραοικονομίας, ποσοστό των μη μισθωτών στο σύνολο του εργατικού δυναμικού, ποσοστό του γεωργικού τομέα στο σύνολο του ΑΕΠ).
- Η ανεπάρκεια των δημοσίων υπηρεσιών να καταγράψουν επακριβώς το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων.
- Η ανεπάρκεια των φοροτεχνικών υπηρεσιών να βεβαιώσουν, να εισπράξουν τους φόρους και να διασταυρώσουν τα φορολογικά στοιχεία.
- Οι συστηματικές ρυθμίσεις φορολογικής αμνηστίας.
- Η έλλειψη δημοσιονομικού κτηματολογίου.
- Ο τρόπος διακυβέρνησης μιας χώρας και διαχείρισης του δημοσίου χρήματος και ιδιαίτερα του προϊόντος των φορολογιών.
- Η άδικη κι αυθαίρετη μεταχείριση των φορολογουμένων από το κράτος (π.χ. τα υψηλά επιτόκια επιβάρυνσης των φορολογουμένων στην περίπτωση που οφείλουν, αλλά όχι όταν τους οφείλει το κράτος).

- Το επίπεδο των προσφερομένων δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών.
- Το ύψος των ποινών για φορολογικές παραβάσεις.
- Το στάδιο του οικονομικού κύκλου που βρίσκεται η οικονομία (ύφεση-ανεργία-πληθωρισμός).
- Το μέγεθος του δημόσιου τομέα, σε συνδυασμό με το βαθμό του κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομική δραστηριότητα.

3.1.3 Είδη Φοροδιαφυγής

Η φοροδιαφυγή μπορεί να εμφανιστεί με πολλούς τρόπους και τεχνάσματα όπως π.χ.:

- ✚ Αποκρύπτοντας εισοδήματα από διάφορες πηγές με σκοπό την πληρωμή χαμηλότερου φόρου.
- ✚ Εμφανίζοντας υπερβολικές ή πλαστές δαπάνες ώστε να επωφεληθεί από εκπτώσεις φόρου.
- ✚ Δημιουργώντας πλασματικές εταιρείες.
- ✚ Καταστρατήγηση ευνοϊκής νομοθεσίας ειδικών σκοπών. κ.ά.

Η φοροδιαφυγή εντοπίζεται εύκολα σε εισοδήματα που προέρχονται από μισθωτές υπηρεσίες ή εκμετάλλευση ακινήτων, λόγω της ευκολίας διασταύρωσης στοιχείων (δηλαδή σύγκριση εσόδου από τον ένα συμβαλλόμενο και δαπάνης από το άλλο), ενώ είναι δύσκολο να εντοπισθούν σε πηγές όπως από ελεύθερα επαγγέλματα. Στις εμπορικές επιχειρήσεις συνήθως η φοροδιαφυγή αντιμετωπίζεται με επιτόπου ελέγχους, αλλά και διασταυρώσεις. Στις περιπτώσεις που είναι δύσκολη η διασταύρωση, υπολογίζεται ένα τεκμαρτό εισόδημα, ενώ κατά καιρούς αναπροσαρμόζονται τα τεκμήρια διαβίωσης.

3.1.4 Εντοπισμός φοροδιαφυγής

Άμεσοι φόροι

Τελευταία στην Ελλάδα το ποσοστό συμμετοχής του φόρου των μισθωτών στο σύνολο του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων (που αποτελεί και το μεγαλύτερο μέρος των άμεσων φόρων) αυξάνεται σε αντίθεση με των μη μισθωτών, των οποίων ο αριθμός αυξάνεται, ενώ η συνεισφορά τους στα φορολογικά βάρη συστηματικά μειώνεται.

Αυτό σημαίνει ότι το κράτος αδυνατεί να συλλάβει το εισόδημα που προέρχεται από ανεξάρτητη εργασία (και περιουσία) με συνέπεια την αύξηση των φορολογιών και

του φορολογικού βάρους των μισθωτών, προκειμένου να καλυφθούν οι αυξανόμενες δημόσιες δαπάνες.

Έμμεσοι φόροι

Η ύπαρξη πολλών γενικών-ειδικών υπέρ τρίτων φόρων, η πανσπερμία και η συχνή αλλαγή των φορολογικών διατάξεων, οι υψηλοί συντελεστές των ειδικών φόρων, η συσσωρευτική φορολόγηση του ίδιου φορολογικού αντικειμένου, η αδυναμία των φοροτεχνικών αρχών να διασταυρώσουν τα φορολογικά στοιχεία και να ελέγξουν τη διακίνηση αγαθών και η διευρυνόμενη παραοικονομία συμβάλλουν στην ύπαρξη φοροδιαφυγής στον τομέα των εμμέσων φόρων.

Η φοροδιαφυγή αυτή εντοπίζεται κυρίως στους φόρους που επιβάλλονται στα εγχώρια προϊόντα (ΦΠΑ, χαρτόσημο, ΦΚΕ). Αντίθετα, η φοροδιαφυγή στα εισαγόμενα προϊόντα θεωρείται περιορισμένη, επικεντρώνεται στη δασμοφοροδιαφυγή από τη λαθραία εισαγωγή αγαθών και δεν είναι εύκολο να μετρηθεί.

Η άποψη ότι ο τρόπος λειτουργίας του νέου φόρου θα δημιουργούσε αντιτιθέμενα συμφέροντα μεταξύ των συναλλασσομένων απεδείχθη λανθασμένη στην πράξη, αφού το «κοινό συμφέρον» των συναλλασσομένων οδηγεί σε απόκρυψη των συναλλαγών ή υποτιμολόγηση.

Ειδικότερα, η μη έκδοση τιμολογίων ή η έκδοση τιμολογίου με χαμηλότερες ποσότητες από τις πραγματικές ή η διακίνηση μεγάλων ποσοτήτων προϊόντων με το ίδιο τιμολόγιο μικρότερης αξίας, ωφελεί τόσο τον αγοραστή (καταναλωτή) αφού ο ΦΠΑ επηρεάζει άμεσα το ύψος της τιμής ενός αγαθού, όσο και τον πωλητή αφού η μη εμφάνιση των πραγματικών τιμολογίων μειώνει τον τζίρο του, άρα και το φορολογητέο του εισόδημα και επιπλέον ασκεί αθέμιτο ανταγωνισμό σε βάρος εκείνου του πωλητή, ο οποίος επιβάλλει πλήρως τον ΦΠΑ σε όλες τις συναλλαγές, με συνέπεια οι τιμές του να είναι υψηλότερες.

Αυτό σημαίνει ότι η φοροδιαφυγή στον ΦΠΑ συνεπάγεται απώλεια εσόδων στην έμμεση φορολογία, αλλά και στη φορολογία εισοδήματος. Έτσι, παρατηρείται το ταυτόχρονο φαινόμενο του καταναλωτή-φοροφυγάδα και του επιχειρηματία-φοροφυγάδα.

Υπολογισμός φοροδιαφυγής στον ΦΠΑ

Η επακριβής μέτρηση του ύψους της φοροδιαφυγής στον χώρο του ΦΠΑ δεν είναι εύκολο έργο, μπορεί όμως να γίνει μια εκτίμηση αυτού του ποσού, βασιζόμενη σε εθνικολογιστικά στοιχεία (ιδιωτική κατανάλωση και αυτοκατανάλωση αγροτών) και στην εκτέλεση του κρατικού προϋπολογισμού, δηλαδή σύγκριση των εισπραττόμενων εσόδων του ΦΠΑ με εκείνα που έπρεπε να προκύπτουν σύμφωνα με τη βάση του φόρου, όπως προσδιορίζεται από τους φορολογικούς νόμους και τα στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών.

Τα τελευταία είναι τα επίσημα οικονομικά μεγέθη και προσδιορίζοντας τη βάση του ΦΠΑ κατά φορολογικό συντελεστή, υπολογίζονται τα θεωρητικά έσοδα του φόρου.

Τα θεωρητικά αυτά όμως έσοδα δεν περιλαμβάνουν τις συναλλαγές της παραοικονομίας, αλλά κι αυτής καθεαυτής της φοροδιαφυγής, γιατί τα εθνικολογιστικά στοιχεία αναφέρονται στην επίσημη οικονομική δραστηριότητα.

Γενικά η διαφορά μεταξύ των συνολικών θεωρητικών εσόδων και των εισπραχθέντων εσόδων, σύμφωνα με τον προϋπολογισμό, δίνει μια πολύ αξιόπιστη προσέγγιση του μεγέθους της φοροδιαφυγής στον ΦΠΑ.

Τα στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών αναφέρονται στην τελική δαπάνη της οικονομίας και επομένως αποτελούν αξιόπιστη πηγή, δεδομένου ότι το κυριότερο χαρακτηριστικό του ΦΠΑ είναι ότι συνδέεται με τη φορολόγηση της τελικής δαπάνης για αγορά αγαθών-υπηρεσιών.

3.1.5 Συμπεράσματα για τη φοροδιαφυγή

Η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής δεν μπορεί να επιτευχθεί με ευκαιριακά μέτρα, χρειάζεται μια συστηματική μεθόδευση και προγραμματισμός ενεργειών γιατί είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο.

Η μεθόδευση αυτή είναι απαραίτητη γιατί η φοροδιαφυγή δεν εξαρτάται μόνον από φορολογικούς ή οικονομικούς παράγοντες, αλλά από το συνδυασμό πολλών άλλων παραγόντων, όπως π.χ. το ήθος εκείνων που εκάστοτε ασκούν την οικονομική πολιτική.

Εάν, συνεπώς, η εκάστοτε κυβέρνηση έπαιρνε στα σοβαρά την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και εφάρμοζε μια ορθολογική οικονομική και ειδικότερα δημοσιονομική πολιτική, ο περιορισμός έστω ενός μέρους της φοροδιαφυγής θα ήταν αρκετός για να μηδενιστεί το δημοσιονομικό έλλειμμα και να αποφευχθεί οποιαδήποτε αύξηση των φόρων.

3.2 ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ

3.2.1 Ορισμός και Χαρακτηριστικά της Φοροαποφυγής

Ο ακριβής όρος της φοροαποφυγής ⁴ είναι δύσκολος να διατυπωθεί γιατί ο Όρος αυτός μπορεί να αλλάζει διαχρονικά και ποικίλει από χώρα σε χώρα. Έτσι στην περίπτωση της φοροαποφυγής οι φορολογούμενοι αποφεύγουν την καταβολή του φόρου με μέσα και διαδικασίες, οι οποίες δεν συνεπάγονται ποινές γι' αυτούς και δεν επιφέρουν νομικές συνέπειες .

Φοροαποφυγή ⁵ (αγγλικά: tax avoidance ή tax mitigation) αποκαλείται η εφαρμογή καλά σχεδιασμένων λογιστικών πρακτικών που αποτελούν απόρροια προσεκτικής μελέτης της εμπορικής νομοθεσίας, της φορολογικής πρακτικής, των διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, δικαστικών και υπουργικών αποφάσεων με μοναδικό στόχο τη μείωση της φορολογητέας ύλης ενός φυσικού ή νομικού προσώπου. Πραγματοποιείται στα πλαίσια ενός καλά μελετημένου φορολογικού σχεδιασμού, κατά τον οποίο δημιουργούνται διάφορα σενάρια και εναλλακτικές, μέχρι να προσδιοριστεί ο ελάχιστος δυνατός φόρος, συνήθως στα πλαίσια του νόμου

Παράδειγμα:

Στη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων όπου ο νόμος προβλέπει την υποβολή κοινής δήλωσης των συζυγών αλλά χωριστό προσδιορισμό του φόρου κάθε συζύγου, είναι εύκολο ο σύζυγος να μεταβιβάσει στη σύζυγο εισοδήματα από ορισμένες πηγές για να φορολογηθεί ο πρώτος με χαμηλότερο οριακό φορολογικό συντελεστή.

Η φοροαποφυγή έχει τρία χαρακτηριστικά :⁶

- ⊕ Πρώτον , σχεδόν πάντοτε υπάρχει ένα στοιχείο ανειλικρίνειας, εικονικότητας ή πλαστότητας. Δηλαδή, κατά κανόνα οι σχετικές ενέργειες και διευθετήσεις δεν έχουν πρωταρχικό κίνητρο την επίτευξη κάποιου οικονομικού ή επιχειρηματικού στόχου, αλλά την αποφυγή φόρου .
- ⊕ Δεύτερον, συχνά οι ενέργειες που έχουν στόχο τη φοροαποφυγή εκμεταλλεύονται τις αδυναμίες της φορολογικής νομοθεσίας ή

⁴ Τάσος Ν., 2001,<< Η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα>>, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 24

⁵<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%AE>

⁶ Τάσος Ν., 2001,<< Η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα>>, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ.26

εκμεταλλεύονται δυνατότητες που παρέχει η φορολογική νομοθεσία, οι οποίες δεν ήταν στην πρόθεση του νομοθέτη.

- ✦ Τρίτο χαρακτηριστικό της φοροαποφυγής είναι η μυστικότητα που την διακρίνει. Γιατί, αυτοί που φοροαποφεύγουν έχουν κάθε λόγο οι φορολογικές αρχές, αλλά και γενικά η κοινή γνώμη να μην γνωρίζουν ή να πληροφορηθούν όσο το δυνατό αργότερα τα νέα μέσα φοροαποφυγής, αφού η γνωστοποίηση των μέσων αυτών θα οδηγήσει αργά ή γρήγορα στη λήψη σχετικών μέτρων .»

3.3 ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ (Black economy / Underground economy)

3.3.1 Ορισμός και Χαρακτηριστικά

Παραοικονομία είναι η οικονομική δραστηριότητα που κάνουν κάποιοι με παράνομο τρόπο. Η παραοικονομία περιλαμβάνει τη δημιουργία, πώληση, την εμπορία, κλπ προϊόντων και υπηρεσιών χωρίς αυτά να ελέγχονται και να φορολογούνται από το κράτος. Είναι πολύ απλά μία οικονομία χωρίς τη συμμετοχή του κράτους και χωρίς αυτό να λαμβάνει τους νόμιμους φόρους.

Η παραοικονομία σε πολλές χώρες είναι ένα μεγάλο ποσοστό της συνολικής πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας, όπου η τελευταία αποτελείται από την επίσημη (μετρούμενη), την ανεπίσημη (άτυπη) και την παραοικονομία (νόμιμων και παράνομων πράξεων).

Μερικά παραδείγματα είναι:

- οι πλανόδιοι πωλητές που περιφέρονται από άτομο σε άτομο ώστε να πουλήσουν κάτι (πχ CD, λουλούδια, χαρτομάντιλα, κλπ),
- οι μικροπωλητές που δεν είναι δηλωμένοι στην εφορία - είναι "χύμα" - βγάζουν έναν πάγκο, πουλάνε και δεν κόβουν αποδείξεις,
- αυτοί που κάνουν ιδιαίτερα μαθήματα που τις περισσότερες φορές είτε δεν κόβουν αποδείξεις, είτε κόβουν μειωμένα ποσά,

3.3.2 Αιτίες ύπαρξης της παραοικονομίας

Ως κυριότερες αιτίες ύπαρξης αυτού του φαινομένου θεωρούνται:

- ❏ Ο βαθμός του κρατικού παρεμβατισμού (περιορισμοί, αλλαγές νόμων, μέγεθος δημόσιου τομέα)
- ❏ Η κρατική γραφειοκρατία
- ❏ Η υψηλή φορολογική επιβάρυνση (φόροι, εισφορές κοινωνικής ασφάλισης)

- ❑ Η φοροδιαφυγή
- ❑ Η μη ορθολογική χρησιμοποίηση εκ μέρους του κράτους του προϊόντος των φορολογιών
- ❑ Το υψηλό ποσοστό των ελεύθερων επαγγελματιών στην οικονομία, σε σχέση με το ποσοστό εκείνων οι οποίοι προσφέρουν εξαρτημένη εργασία
- ❑ Το επίπεδο ευσυνειδησίας και κοινωνικοοικονομικών αξιών των ηγετών και των μελών μιας κοινωνίας
- ❑ Η ύπαρξη βρώμικου χρήματος το οποίο μπορεί να προέρχεται από ναρκωτικά, πορνεία, εμπόριο όπλων, καταχρήσεις δημοσίου χρήματος, κ.ά.
- ❑ Η επεικής τιμωρία των παρανομούντων

Η ύπαρξη υψηλού ποσοστού παραοικονομίας καθιστά αναποτελεσματικές τις περισσότερες πολιτικές αφού τα μέτρα οικονομικής πολιτικής επηρεάζουν μόνο εκείνους που δεν παραοικονομούν.

Έτσι εξηγείται γιατί η πολιτική περιορισμού των εισοδημάτων και της ζήτησης τελικά οδηγεί σε μείωση του εισοδήματος και της ζήτησης μόνον εκείνων που προσφέρουν εξαρτημένη εργασία (μισθωτοί). Δεν έχουν άδικο συνεπώς εκείνοι οι οποίοι υποστηρίζουν ότι το κόστος των σταθεροποιητικών προγραμμάτων και των προγραμμάτων σύγκλισης υπέστησαν κυρίως οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι.

Η διατήρηση και λειτουργία επομένως της παράλληλης αυτής οικονομίας (παραοικονομίας) εκτός από τις παραπάνω παρενέργειες συνεπάγεται αύξηση της εισφοροδιαφυγής στον τομέα των άμεσων φόρων, άδικη κατανομή των φορολογικών βαρών, στρεβλώσεις της καταναλωτικής συμπεριφοράς των πολιτών και των όρων ανταγωνισμού των επιχειρήσεων που δρουν νόμιμα και εκείνων που παραοικονομούν.

Η ύπαρξη της παραοικονομίας εκτός από τις αρνητικές αυτές επιδράσεις, είναι γενικά αποδεκτό ότι ενισχύει τα εισοδήματα, την απασχόληση και πιθανότατα την απόδοση των έμμεσων φόρων.

Πολλές φορές η έννοια της παραοικονομίας ταυτίζεται με εκείνη της φοροδιαφυγής και αυτή είναι λανθασμένη τοποθέτηση. Η φοροδιαφυγή, μπορεί να συμβαίνει και στη νόμιμη οικονομία (άμεση και έμμεση φορολογία) αλλά είναι όμως βέβαιο ότι συμβαίνει πάντοτε στην παραοικονομία ιδίως εκείνη των φόρων εισοδήματος και εισφορών κοινωνικής ασφάλισης.

Η έννοια, συνεπώς, της φοροδιαφυγής είναι ευρύτερη της παραοικονομίας και οπωσδήποτε ενισχύει την τελευταία. Η φοροδιαφυγή συνδέεται με την «αδήλωτη οικονομία» ενώ η παραοικονομία με τη «μη καταγραφόμενη οικονομία».

3.3.3 Εντοπισμός παραοικονομίας

Είναι γνωστό ότι κάθε χώρα παράγει ένα επίπεδο προϊόντος το οποίο προσδιορίζεται από τις παραγωγικές της δυνατότητες και κάτω από ιδεατές προϋποθέσεις έπεται ότι παρατηρείται και καταγράφεται το τελικό προϊόν από τις εθνικολογιστικές υπηρεσίες.

Συνήθως όμως αυτό δεν συμβαίνει στην πράξη γιατί οι εθνικολογιστικές υπηρεσίες δεν είναι αλάνθαστες και δεν έχουν απεριόριστες δυνατότητες.

Επιπλέον, τα άτομα (εισοδηματίες / καταναλωτές) προσπαθούν, για δικούς τους λόγους (φορολογικούς / νομικούς), να αποκρύψουν προσωπικά στοιχεία τα οποία αναφέρονται στα εισοδήματα ή στην κατανάλωση τους. Αυτό έχει ως συνέπεια την αδυναμία καταγραφής συνολικού προϊόντος της οικονομίας.

Η παραοικονομία, συνεπώς, αναφέρεται κυρίως: στις αμοιβές από ιδιαίτερα μαθήματα, στα αδήλωτα εισοδήματα από διάφορες νόμιμες επιχειρηματικές δραστηριότητες, στις αμοιβές σε είδος, στις αμοιβές από μη κύρια απασχόληση / αυτοαπασχόληση / λαθρεργασία και στα εισοδήματα από παράνομες δραστηριότητες.

Είναι φανερό ότι οι εθνικολογιστικές υπηρεσίες αντικειμενικά αδυνατούν να καταγράψουν άμεσα αυτές τις δραστηριότητες και το παραγόμενο απ' αυτές προϊόν.

Βασικές πηγές προσέγγισης των μεγεθών της παραοικονομίας είναι τα εθνικολογιστικά στοιχεία και οι δειγματοληπτικές έρευνες οικογενειακών προϋπολογισμών. Η λογική αυτή βασίζεται στη κλασική λειτουργία του εισοδηματικού κυκλώματος της οικονομίας, σύμφωνα με το οποίο οι δαπάνες των νοικοκυριών ταυτίζονται με το ακαθάριστο εισόδημα των επιχειρήσεων και του κράτους.

Η μη ταύτιση συνεπώς του ύψους της κατανάλωσης των νοικοκυριών (ιδιωτικής κατανάλωσης) με εκείνη των εθνικών λογαριασμών, οδηγεί στον προσδιορισμό του όγκου της παραοικονομίας και στη διαπίστωση ότι το εθνικό προϊόν είναι υποεκτιμημένο.

3.3.4 Συνέπειες της παραοικονομίας

Το υψηλό ποσοστό παραοικονομίας αποκαλύπτει ότι ένα μεγάλο μέρος της οικονομικής δραστηριότητας δεν καταγράφεται από τις επίσημες στατιστικές υπηρεσίες, με συνέπεια το εθνικό προϊόν που εμφανίζουν οι εθνικοί λογαριασμοί να είναι σοβαρά υποεκτιμημένο.

Αυτό συνεπάγεται λανθασμένο και αναποτελεσματικό προγραμματισμό στόχων οικονομικής πολιτικής, γιατί η παραοικονομία μπορεί να εξουδετερώσει μέτρα πολιτικής που βασίζονται μόνον στην επίσημη οικονομία.

Επιπλέον, η λειτουργία των παραοικονομούντων εκτός του ισχύοντος πλαισίου της αγοράς και των νόμων συνεπάγεται αθέμιτο ανταγωνισμό και υπερκέρδη. Η υποεκτίμηση επίσης του ΑΕΠ, οδηγεί σε υποβάθμιση του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας και σε λανθασμένα συμπεράσματα, τα οποία όμως θα καθορίσουν την ασκούμενη οικονομική πολιτική.

Η ύπαρξη υψηλού ποσοστού παραοικονομίας συνοδεύεται με σημαντική φοροδιαφυγή, η οποία συνεπάγεται μειωμένα φορολογικά έσοδα και μεγαλύτερο δημοσιονομικό έλλειμμα.

3.3.5 Αντιμετώπιση της παραοικονομίας

Η αντιμετώπιση της παραοικονομίας επιβάλλει την ορθολογική λειτουργία της δημόσιας διοίκησης και την παραδειγματική συμπεριφορά των διοικούντων. Παράλληλα απαιτείται απλοποίηση και εκλογίκευση των νομοθετικών πλαισίων με την αποφυγή της συχνής αλλαγής των νόμων και της πανσπερμίας των νομοθετικών διατάξεων για το ίδιο αντικείμενο.

Είναι απαραίτητο, συνεπώς, ο νομοθέτης να καθορίσει επακριβώς τις παράνομες δραστηριότητες (εμπόριο ναρκωτικών, όπλων, μαστροπία κλπ) και πότε νόμιμες πράξεις καθίστανται παράνομες (όταν δεν δίδεται απόδειξη είσπραξης κάποιου ποσού) και τις αντίστοιχες αυστηρές ποινές και κυρώσεις.

Είναι σκόπιμο επίσης να αποφεύγονται τα οικονομικά προγράμματα που βασίζονται σε μείωση των πραγματικών μισθών και των ημερομισθίων γιατί ωθούν τους εργαζόμενους και τους ανέργους στην παραοικονομία για να αποκτήσουν τα εισοδήματα εκείνα που τους εξασφαλίζουν ένα ανεκτό επίπεδο επιβίωσης.

3.4 Σχέση μεταξύ Φοροδιαφυγής και Παραοικονομίας

Σχετικά με τη σχέση φοροδιαφυγής-παραοικονομίας θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει ταύτιση αυτών των εννοιών γιατί η παραοικονομία συνήθως συνεπάγεται φοροδιαφυγή, ιδίως των αμέσων φόρων, αλλά η ύπαρξη φοροδιαφυγής δεν προϋποθέτει πάντοτε την ύπαρξη παραοικονομίας. Η φοροδιαφυγή, συνεπώς, είναι το σύνολο και η παραοικονομία υποσύνολο.

Η αναποτελεσματικότητα των οικονομικών μέτρων όταν υπάρχει φοροδιαφυγή-παραοικονομία οφείλεται στο γεγονός ότι η οικονομική πολιτική βασίζεται στα επίσημα στατιστικά στοιχεία κι έτσι δεν αγγίζει πολλές δραστηριότητες, οι οποίες δεν μπορούν να καταγραφούν.

Η ύπαρξη της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας έχει τεράστιες αρνητικές κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις. Δημιουργεί άνιση κατανομή των φορολογικών βαρών και στερεί το Δημόσιο από σημαντικούς πόρους, τους οποίους, προκειμένου να τους εξασφαλίσει, επιβάλλει νέες φορολογικές επιβαρύνσεις σ' εκείνους που δεν μπορούν να αποφύγουν τη φορολόγηση.

Έτσι, επιδεινώνονται οι πληθωριστικές διαδικασίες και οι μακροοικονομικές ανισοροπίες, ιδιαίτερα, σε περιόδους ύφεσης και εφαρμογής σταθεροποιητικών προγραμμάτων (συγκράτησης αύξησης των μισθών και εισοδημάτων).

Το μεγάλο μέγεθος της φοροδιαφυγής, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη παραοικονομία, παίζει σημαντικό αρνητικό ρόλο στην αποτελεσματικότητα οποιονδήποτε στόχων οικονομικής πολιτικής.

Μια περίπτωση όπου η φοροδιαφυγή και η παραοικονομία δεν έχουν καμία απολύτως σχέση είναι στην περίπτωση φόρων που δεν επιβάλλονται στα εισοδήματα και τις συναλλαγές από τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα.

Τέλος, η αναγνώριση του γεγονότος ότι η φοροδιαφυγή και η παραοικονομία δεν ταυτίζονται είναι πιθανό να έχει θετικές επιπτώσεις, τόσο στις προσπάθειες μέτρησης των δυο φαινομένων όσο και στα αντίστοιχα μέτρα οικονομικής πολιτικής για την καταπολέμηση της.

3.5 Η φοροδιαφυγή Διεθνώς

Η Ελλάδα έχει μία από τις μεγαλύτερες παραοικονομίες στην Ευρώπη, αλλά δεν είναι η μόνη που αντιμετωπίζει δυσκολίες στην προσπάθειά της να εξαλείψει τη φοροδιαφυγή, ενώ ταυτόχρονα αυξάνει τη φορολογία.

Οι χώρες της Ε.Ε⁷ είχαν απώλειες 168 δισ. ευρώ από τα έσοδα ΦΠΑ, μόνο τον μήνα Σεπτέμβριο του 2015 καθώς δεν βελτίωσαν την είσπραξη του φόρου το 2013. «Αυτό παραμένει ένα καυτό θέμα», καλώντας τις κυβερνήσεις να εντείνουν τη μάχη κατά της φοροδιαφυγής.

Ο υπολογισμός του συνολικού κόστους της φοροδιαφυγής είναι εξαιρετικά δύσκολος. Μία νέα έρευνα, όμως, του Φρίντριχ Σνάιντερ, του καθηγητή στο πανεπιστήμιο του Λιντς της Αυστρίας, τοποθετεί τις ετήσιες απώλειες φορολογικών εσόδων της ΕΕ από

⁷ <http://www.kathimerini.gr/832183/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/ft-h-eyrwpaikh-paraikonomia-kostizei-454-dis-eyrw-se-apwleies-forwn>

την παραοικονομία στα 454 δις. ευρώ ή στο 8,6% των συνολικών φορολογικών εσόδων.

Οι απώλειες φόρων κυμαίνονται από 4,5% των συνολικών εσόδων στην Αυστρία έως το 18,8% στη Βουλγαρία. Το ένα τρίτο σχεδόν των απωλειών προκύπτουν από τη δήλωση χαμηλότερων ποσών από επιχειρήσεις που διαχειρίζονται μεγάλο ποσοστό μετρητών, ενώ για το υπόλοιπο ευθύνεται η αδήλωτη εργασία.

Στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, η έκταση της παραοικονομίας είναι ακόμη μεγαλύτερη και σε αυτή οφείλονται οι περισσότερες θέσεις εργασίας εκτός του αγροτικού τομέα, σύμφωνα με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ρίχνει την ευθύνη στη διαφθορά και τις υπερβολικές ρυθμίσεις, αλλά σημειώνει ότι η ανεπίσημη οικονομία μπορεί να έχει έναν θετικό ρόλο ως «το φυτώριο της μελλοντικής οικονομικής ανάπτυξης».

Η οικονομική κρίση έδωσε ισχυρή ώθηση για την καταπολέμηση της παραοικονομίας. Οι κυβερνήσεις έχουν επιβάλει πάνω από 100 δραστικά μέτρα κατά της αδήλωτης εργασίας τα τελευταία χρόνια. Η επιτυχία των μέτρων, όμως, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εφαρμογή τους.

Για παράδειγμα, οι επιδοτήσεις και φοροαπαλλαγές αποδείχθηκαν χρήσιμα μέσα, ως κίνητρα για τη μετακίνηση από την ανεπίσημη απασχόληση. Ένα άλλο δημοφιλές μέτρο είναι η προσφορά βραβείων με κλήρωση φορολογικών αποδείξεων - μία ιδέα που υιοθετήθηκε στην Πορτογαλία, τη Βραζιλία, την Αργεντινή, την Κολομβία, το Πόρτο Ρίκο, την Ταιβάν και τη Σλοβακία.

Οι περιορισμοί στις συναλλαγές με μετρητά επιβάλλονται όλο και περισσότερο. Η Γαλλία ήταν η τελευταία χώρα που έκανε αυτό τον μήνα πιο αυστηρούς τους κανόνες της για να αντιμετωπίσει την ανωνυμία που τροφοδοτεί το έγκλημα, την τρομοκρατία και τη φοροδιαφυγή. Οι χώρες με χαμηλά ποσοστά χρήσης πιστωτικών καρτών μπορούν επίσης να δίνουν κίνητρα για τη στροφή από τα μετρητά. Η Κολομβία και η Αργεντινή είναι μεταξύ των χωρών που θέσπισαν μειωμένους συντελεστές ΦΠΑ για τις πωλήσεις με πιστωτικές κάρτες.

Παρά την προσπάθεια τραπεζών και κυβερνήσεων να προωθήσουν τις ηλεκτρονικές πληρωμές, ώστε να πατάξουν τη φοροδιαφυγή και το ξέπλυμα χρήματος, πολλοί Ευρωπαίοι –ιδιαιτέρως στον ευρωπαϊκό Νότο αλλά και στη Γερμανία– παραμένουν προσηλωμένοι στα μετρητά. Σύμφωνα με τον γνωστό οικονομολόγο Κένεθ Ρογκόφ, η εκτεταμένη χρήση μετρητών στις ανεπτυγμένες οικονομίες ευνοεί τη φοροδιαφυγή αλλά και την παρανομία.

Η στροφή από τα μετρητά είναι πιο αξιοσημείωτη στις σκανδιναβικές χώρες, όπως η Σουηδία, όπου η χρήση των μετρητών μειώθηκε κατά το ένα πέμπτο. Σε άλλες χώρες, σημειώθηκε μία ταχεία αύξηση των χαρτονομισμάτων, την οποία η Τράπεζα της Αγγλίας αποδίδει στον αποταμίευση που κάνουν οι φοροφυγάδες.

⁸Σύμφωνα με την εταιρεία ερευνών Panteia, η μείωση της χρήσης μετρητών αυξάνει το κόστος των συναλλαγών σε μετρητά. Στην Ολλανδία, για παράδειγμα, από το 2009 έως το 2014 αυξήθηκε το κόστος μιας συναλλαγής σε μετρητά από τα 22 στα 25 λεπτά του ευρώ. Στο ίδιο χρονικό διάστημα, το κόστος μιας συναλλαγής με κάρτα υποχώρησε από τα 21 στα 19 λεπτά του ευρώ. Όπως, πάντως, επισημαίνει ο Economist, υπάρχει και η άλλη πλευρά των πραγμάτων, δηλαδή το κόστος που θα έχει η πλήρης εφαρμογή της χρήσης ηλεκτρονικών πληρωμών και η κατάργηση των μετρητών. Κατ' αρχάς θα είναι δαπανηρή η εγκατάσταση μηχανημάτων για κάρτες, ενώ θα πρέπει να προβλεφθεί τρόπος ενσωμάτωσης των φτωχών πολιτών στο σύστημα πληρωμών, καθώς πολλοί από αυτούς δεν διαθέτουν τραπεζικούς λογαριασμούς. Είναι, άλλωστε, θεμιτό το αίτημα για ανωνυμία και γενικώς προστασία των προσωπικών δεδομένων. Εξίσου θεμιτό είναι το επιχείρημα ότι τα μετρητά λύνουν το πρόβλημα όταν καταρρέουν τα ηλεκτρονικά συστήματα.

Οι ειδικοί αναφέρουν ότι οι κυβερνήσεις μπορούν να ωθήσουν επιχειρήσεις και εργαζόμενους εκτός της παραοικονομίας, αλλά δεν έχουν τη δυνατότητα να εξαλείψουν εντελώς τη φοροδιαφυγή. «Μπορεί να αντιμετωπισθεί το 20 έως 30% της παραοικονομίας με έξυπνες πολιτικές, αλλά όχι περισσότερο», δήλωσε ο καθηγητής Σνάιντερ.

3.6 Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα

Σημαντική αιτία για την άνθηση του φαινομένου της φοροδιαφυγής αποτελεί η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος⁹. Όπως παρατηρεί ο ΟΟΣΑ (και επιβεβαιώνεται από την ελληνική πραγματικότητα), εκδίδεται πληθώρα εγκυκλίων από τη Φορολογική Διοίκηση, μόνο και μόνο για να ερμηνευθεί και να διευκρινιστεί η εφαρμογή της –δαιδαλώδους– φορο-λογικής νομοθεσίας. Η ύπαρξη πολλών φορολογικών νομοθετημάτων και η συνεχής αναθεώρηση-τροποποίησή τους δημιουργούν de facto σύγχυση και διευρύνουν τόσο το πεδίο για εισαγωγή ειδικών, ή ακόμη και απαλλακτικών, φορολογικών διατάξεων, όσο και το πεδίο για υποστήριξη παρερμηνειών της φορολογικής νομοθεσίας¹⁰

Η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος, αναπόφευκτα, οδηγεί σε ανασφάλεια δικαίου, καθώς οι φορολογούμενοι αδυνατούν –ανά πάσα στιγμή– να γνωρίζουν και να εφαρμόζουν το φορολογικό νόμο όπως κάθε φορά ισχύει, λαμβάνοντας υπόψη και τις ερμηνευτικές οδηγίες/εγκυκλίους που εκδίδονται σε μεγάλο βαθμό από τη Φορολογική Διοίκηση.

⁸ <http://www.kathimerini.gr/871717/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/oi-hlektronikes-synallages-kata-ths-forodiyfghs-kai-ths-diaf8oras-vriskoy-n-antistaseis>

⁹ OECD (2013), OECD Economic Surveys: Greece 2013, OECD Publishing, σελ. 78

¹⁰ Βασαρδάνη Μ. (Ιούνιος 2011), Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια Γενική Επισκόπηση, Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος

Στην άλλη όψη του νομίσματος, ανασφάλεια δικαίου δεν υπάρχει μόνο από πλευράς φορολογουμένων. Η πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος, σε συνδυασμό τόσο με την πολυνομία και την έκδοση ερμηνευτικών εγκυκλίων και ατομικών λύσεων από διαφορετικούς φορείς της Φορολογικής Διοίκησης (π.χ. από διαφορετικές διευθύνσεις του Υπουργείου Οικονομικών ή από ελεγκτικά κέντρα, όπως το Κέντρο Ελέγχου Μεγάλων Επιχειρήσεων κ.ά.), όσο και με τα υπάρχοντα οργανωτικά και τεχνολογικά προβλήματα του δημοσίου τομέα (όπως θα εκτεθούν αναλυτικά παρακάτω), καθιστούν άκρως δύσκολο το έργο των υπαλλήλων της Φορολογικής Διοίκησης, οι οποίοι αδυνατούν να γνωρίζουν και να εφαρμόζουν το φορολογικό νόμο όπως κάθε φορά ισχύει¹¹.

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ μέσα στο 2014, το φορολογικό βάρος στην Ελλάδα αυξήθηκε περίπου από 34,4% σε 35,9%, ενώ αντίστοιχα ο μέσος όρος για τις χώρες του ΟΟΣΑ ανέρχεται σε 34,4%¹². Η συνεχής αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης δημιουργεί ισχυρό κίνητρο για φοροδιαφυγή, καθώς το όφελος από την απόκρυψη εισοδημάτων για φορολογικούς σκοπούς, σε σχέση με το αναλαμβανόμενο κάθε φορά ρίσκο, είναι μεγάλο¹³ και οδηγεί σε περιορισμό της ηθελημένης συμμόρφωσης.

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία¹⁴, τρία είναι τα καθοριστικά στοιχεία για την φοροδιαφυγή: α) οι υψηλοί συντελεστές φορολογίας, β) η πιθανότητα εντοπισμού και τιμωρίας και γ) το μέγεθος των επιβαλλόμενων προστίμων.

---

¹¹ ΓΓΔΕ (2016), Επιχειρησιακό σχέδιο ΓΓΔΕ 2016, σελ. 29

¹² OECD Revenue Statistics 2015 – Greece,

https://www.google.gr/?gws_rd=ssl#q=oced+revenue+statistics+2015+greece

¹³ IMF (2013), Greece, Selected Issues (IMF Country Report No. 13/155), σελ. 23.

¹⁴ IMF (2013). Greece, Selected Issues (IMF Country Report No. 13/155), σελ. 23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Ο σκοπός της έρευνας είναι να αναλυθούν και να εξεταστούν οι αιτίες της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής στην Ελλάδα με σχετικό ερωτηματολόγιο στον νομό Κοζάνης και στο δήμο Ιωαννίνων – Θεσπρωτίας. Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από εφοριακούς, λογιστές και επιχειρηματίες των δύο περιοχών όπου παρακάτω θα παρουσιαστούν σύμφωνα με την γνώμη τους οι σημαντικότερες αιτίες για τις οποίες φοροδιαφεύγουν οι Έλληνες φορολογούμενοι.

"Τα ερωτηματολόγια μας δόθηκαν έτοιμα από τον επιβλέποντα καθηγητή της παρούσας εργασίας κ. Μιχαήλ Διακομιχάλη"

Συλλογή δεδομένων

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στους παραπάνω νομούς κατά την περίοδο Ιουνίου 2016 με Σεπτέμβριο 2016.

"Τα ερωτηματολόγια μας δόθηκαν έτοιμα από τον επιβλέποντα καθηγητή της παρούσας εργασίας κ. Μιχαήλ Διακομιχάλη"

Πιο συγκεκριμένα:

Στον νομό Θεσπρωτίας - Δήμο Ηγουμενίτσας : Συνολικά συμπληρώθηκαν δέκα ερωτηματολόγια από διάφορων ειδών επιχειρήσεις, δέκα ερωτηματολόγια από εφοριακούς και δέκα από λογιστές της ευρύτερης περιοχής. Το σύνολο των επιχειρηματιών της Ηγουμενίτσας με βάση στοιχεία από το ΓΕΜΗ είναι τρεις χιλιάδες οκτακόσιοι πένητα (3850) .Οι εφοριακοί είναι στο σύνολο τους σαράντα τέσσερις (44) και οι λογιστές τριάντα επτά (37). Επομένως έχουμε λάβει ποσοστό 0,25% επί του συνόλου των επιχειρήσεων, 22,72% επί του συνόλου των εφοριακών και 27,02% επί του συνόλου των λογιστών.

Στο νομό Ιωαννίνων -δήμος Ιωαννιτών : Συνολικά συμπληρώθηκαν είκοσι πέντε ερωτηματολόγια από επιχειρηματίες σε σύνολο επιχειρηματιών δέκα χιλιάδες τριακόσιοι τριάντα έξι επιχειρήσεις (10.336) βάση το ΓΕΜΗ, είκοσι ερωτηματολόγια από εφοριακούς σε σύνολο εκατόν δέκα (110) και είκοσι πέντε ερωτηματολόγια από λογιστές σε σύνολο εκατό είκοσι πέντε (125) . Επομένως έχουμε λάβει ποσοστό 0,24% επί του συνόλου των επιχειρήσεων, 18,18% επί του συνόλου των εφοριακών και 20% επί του συνόλου των λογιστών.

Στον νομό Κοζάνης- δήμος Κοζάνης : Συνολικά συμπληρώθηκαν είκοσι πέντε ερωτηματολόγια από επιχειρηματίες, είκοσι ερωτηματολόγια από εφοριακούς και είκοσι ερωτηματολόγια από λογιστές. Σύμφωνα με το εμπορικό επιμελητήριο Κοζάνης το σύνολο των επιχειρήσεων είναι έξι χιλιάδες τετρακόσιες εβδομήντα δύο επιχειρήσεις (6472) . Οι εφοριακοί στο σύνολο τους είναι τριάντα δύο (32) και οι λογιστές εξήντα οκτώ (68). Επομένως έχουμε λάβει ποσοστό 0,38% επί του συνόλου

των επιχειρήσεων , 78,12% επί του συνόλου των εφοριακών και 29,41% επί του συνόλου των λογιστών.

Όλα τα ερωτηματολόγια καταχωρήθηκαν στο στατιστικό πρόγραμμα Expert choice 2000 προκειμένου να αναλυθούν και να εξαχθούν τα απαραίτητα στατιστικά στοιχεία

Το expert choice¹⁵ είναι ένα σύστημα υποστήριξης αποφάσεων που βασίζεται στη διαδικασία αναλυτικής ιεράρχησης. Δημιουργήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980 από τον Thomas Saaty και τον Ernest Forman , ιδρυτή της Expert Choice Inc. , και αποτέλεσε το πρώτο σύστημα υποστήριξης απόφασης που υλοποίησε τη μεθοδολογία της AHP, η οποία θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο.

Το πακέτο του Expert Choice διατίθεται από την εταιρία Expert Choice Inc., που ιδρύθηκε το 1983 και εδρεύει στο Arlington των Η.Π.Α. και είναι από τα πλέον δημοφιλή λογισμικά λήψης απόφασης, αφού χρησιμοποιείται από επιχειρήσεις και δημόσιους οργανισμούς αλλά και εκπαιδευτικά ιδρύματα παγκοσμίως.

---

¹⁵ Αρετή Αμπατσόγλου, 2011, « συστήματα υποστήριξης λήψης αποφάσεων για την επιλογή παρόχου συνδέσεων κινητής τηλεφωνίας με τη χρήση του εργαλείου expert choice», σελ.29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Μέθοδος Αναλυτικής Ιεραρχικής Προσέγγισης AHP

Η θεωρία της διαδικασίας αναλυτικής ιεράρχησης¹⁶, που αναπτύχθηκε από τον Thomas Saaty στο Wharton School of Business στο τέλος της δεκαετίας του 1970, αποτελεί μία από τις πιο διαδεδομένες μεθόδους ανάλυσης αποφάσεων. Σε αυτό έχουν συντελέσει τόσο οι απλές και σαφείς μαθηματικές ιδιότητες της μεθόδου και η ευκολία στην εισαγωγή των δεδομένων, όσο και τα αποτελέσματα των εφαρμογών της.

Η Ιεραρχική Ανάλυση Αποφάσεων - AHP σκοπεύει πρωτίστως στην κατασκευή ρεαλιστικών μοντέλων για την λήψη μιας απόφασης. Ένα μοντέλο για να είναι ρεαλιστικό, είναι απαραίτητο να προσμετρά όλους τους παράγοντες – κριτήρια που συμμετέχουν στην λήψη της απόφασης, είτε έχουν υλική είτε άυλη μορφή.

Οι μετρήσεις σε ένα μοντέλο AHP μπορούν να είναι ποσοτικές ή ποιοτικές. Αυτό είναι και το «επαναστατικό» στην μέθοδο του Saaty, δημιούργησε μια κλίμακα πέρα από τις θεμελιώδεις η οποία καθιστά τα πάντα μετρήσιμα, με τρόπο ώστε να μπορούν να ιεραρχηθούν με συνέπεια και τελικά να προσδιοριστεί η καλύτερη εναλλακτική απόφαση. Η AHP συγκαταλέγεται στις μεθόδους λήψης αποφάσεων πολυσταδιακών ως προς τα κριτήρια προβλημάτων, γνωστές ως Multi-Attribute Decision Methods (M.A.D.M's).

Η μέθοδος δίνει επίσης τη δυνατότητα για ένα συστηματικό τρόπο υπολογισμού των προτεραιοτήτων ή των βαρών του κάθε στοιχείου, αντί της αυθαίρετης εισαγωγής τους.

Μερικές από τις σημαντικές εφαρμογές της AHP είναι:¹⁷

- ✓ Το 1986 το Ινστιτούτο Στρατηγικών και Αμυντικών Μελετών στην Πρετόρια, το οποίο είναι ένας κυβερνητικός οργανισμός, χρησιμοποίησε την μέθοδο AHP για να αναλύσει την αστάθεια και τις συγκρούσεις στη Νότιο Αφρική και να προτείνει δράσεις για την εξομάλυνση της κατάστασης. Οι δράσεις που προτάθηκαν μέσα από την ανάλυση, κυμαίνονταν από την απελευθέρωση του Νέλσον Μαντέλα, την κατάργηση του απαρχαίντ έως και την χορήγηση ίσων δικαιωμάτων στην έγχρωμη πλειοψηφία.
- ✓ Το 1987 μια εταιρεία χρησιμοποίησε την AHP για να επιλέξει τον τύπο πλατφόρμας που θα κατασκεύαζε για την εξόρυξη πετρελαίου στον Βόρειο Ατλαντικό. Το κόστος της πλατφόρμας ανέρχονταν στα τρία δισεκατομμύρια

¹⁶ Αρετή Αμπατσόγλου, 2011, « συστήματα υποστήριξης λήψης αποφάσεων για την επιλογή παρόχου συνδέσεων κινητής τηλεφωνίας με τη χρήση του εργαλείου expert choice», σελ. 21

¹⁷ Κόλλια Ηλιάνα, 2011-2012, «ιεραρχική ανάλυση αποφάσεων (AHP) ένα μοντέλο λήψης αποφάσεων σε συνθήκες πολλαπλών κριτηρίων», σελ.18-19

δολάρια για να χτιστεί, αλλά το κόστος για την κατεδάφιση της ήταν ακόμη σημαντικότερος παράγοντας στην απόφαση.

Η AHP έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως σε προβλήματα επιλογής προσωπικού, αξιολόγησης προσωπικού και επιλογή αυτών που θα προαχθούν σε ανώτερη θέση, όπως και για την επιλογή εισαχθέντων φοιτητών σε διάφορα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Επιπλέον, έχει γνωρίσει ευρεία χρήση και στον τομέα των αθλημάτων, π.χ. στο Baseball, άθλημα ιδιαίτερα δημοφιλές στις ΗΠΑ, έχει χρησιμοποιηθεί για να αναλύσει ποιοι από τους παίκτες μιας ομάδας πρέπει να διατηρηθούν για την επόμενη χρονιά. Η AHP έχει εφαρμοστεί επίσης, σε πολλά στρατιωτικά ζητήματα και διάφορα κυβερνητικά προγράμματα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η ευρεία χρήση της μεθόδου στην Κίνα, όπου χρησιμοποιείται αρκετά συχνά στον κατασκευαστικό τομέα σε διάφορες αποφάσεις όπως για παράδειγμα ο προσδιορισμός του καλύτερου προσανατολισμού ενός κτιρίου ή μιας γέφυρας.

Ο καθηγητής J.E. Steiguer του πανεπιστημίου της Αριζόνα ανέφερε σε μια δημοσίευση του ότι, η AHP είναι ίσως η πιο ευρέως χρησιμοποιούμενη από τις μεθόδους M.A.D.M. 1 διότι ως μέθοδος έχει μια σειρά από επιθυμητές ιδιότητες:

- i. Η AHP είναι μια δομημένη μέθοδος λήψης αποφάσεων η οποία μπορεί να τεκμηριωθεί και να αναπαραχθεί.
- ii. Η AHP πέραν της εφαρμογής της σε πολύ-κριτήρια προβλήματα αποφάσεων, είναι εφαρμόσιμη και σε περιπτώσεις αποφάσεων όπου εμπλέκεται η υποκειμενική κρίση.
- iii. Χρησιμοποιεί τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά δεδομένα.
- iv. Προβλέπονται τρόποι για τη μέτρηση της συνέπειας των κρίσεων από την ίδια την διαδικασία.
- v. Υπάρχει πληθώρα στοιχείων για τις εφαρμογές της AHP στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία, γεγονός που την καθιστά ιδιαίτερα προσιτή στον χρήστη.
- vi. Το εμπορικό λογισμικό της AHP το Expert Choice διατίθεται με τεχνική και εκπαιδευτική υποστήριξη.

Η AHP είναι κατάλληλη για περιπτώσεις όπου ο αποφασίζων είναι μια ομάδα. Κάθε μια από αυτές τις ιδιότητες θα επιδιώξουμε να τις τεκμηριώσουμε στην πορεία της εργασίας, ξεκινώντας από το θεωρητικό υπόβαθρο για να γίνει κατανοητή η διαδικασία και οι βάσεις στις οποίες στηρίζεται η AHP.

Η ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΙΕΡΑΡΧΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ (AHP)

Το έργο των διοικητικών υπαλλήλων, των επιστημόνων, των μηχανικών, των δικηγόρων και πολλών άλλων είναι σε μεγάλο βαθμό εξαρτώμενο από την λήψη αποφάσεων και την επίλυση προβλημάτων. Έτσι λοιπόν και το έργο αυτών που καθοδηγούν την συνολική πορεία μιας κοινωνίας, μιας οικονομίας, ακόμη και των παγκόσμιων κυβερνητικών οργανισμών, σχετίζεται άμεσα με την λήψη αποφάσεων

και την επίλυση προβλημάτων. Μέσα από τη λήψη αποφάσεων και την επίλυση προβλημάτων εντοπίζονται οι παράγοντες που απαιτούν προσοχή, θέτονται στόχοι, σχεδιάζονται οι εναλλακτικές δράσεις-στρατηγικές-αποφάσεις, γίνεται η επιλογή των καλύτερων εναλλακτικών και προβλέπονται τα αποτελέσματα αυτών.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό τόσο σε κοινωνικό και εθνικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο επιχειρηματικών οργανώσεων αλλά και ατομικό, οι διαδικασίες αυτές να εκτελούνται αποτελεσματικά. Η τοποθέτηση των διαδικασιών σε ιεραρχίες έχει αποδειχθεί ως ένας από τους χρησιμότερους τρόπους ταξινόμησης από πολύ παλιά, ο ίδιος ο Saaty έχει παραθέσει σε δημοσίευση του το 1977 τα εξής λόγια του Whyte, 1969: «...Το απέραντο πεδίο της ιεραρχικής ταξινόμησης είναι ξεκάθαρο. Είναι η πιο ισχυρή μέθοδος ταξινόμησης που χρησιμοποιείται από το ανθρώπινο μυαλό για να διατάξει παρατηρήσεις, οντότητες, εμπειρίες και πληροφορίες.

Αν και ακόμη δεν έχει οριστεί από την νευρολογία και την ψυχολογία, η ιεραρχική ταξινόμηση πιθανόν να αντιπροσωπεύει την πρωταρχική λειτουργία του συντονισμού και της οργάνωσης: (1) της βάσης των εγκεφαλικών λειτουργιών, (2) της διανοητικής τους αντιστοιχίας και (3) της έκφρασης αυτών στον συμβολισμό και την γλώσσα. Η χρήση της ιεραρχικής διάταξης πρέπει να είναι όσο παλιά είναι και η ανθρώπινη σκέψη, συνειδητά και ασυνείδητα...»

Ο σκοπός πάνω στον οποίο δούλεψαν ο Saaty και οι συνεργάτες του κατά την σύνθεση της μεθόδου όπως έγραψε και ο ίδιος «ήταν η ανάπτυξη μιας θεωρίας και η παροχή μιας μεθοδολογίας, η οποία θα επέτρεπε την μοντελοποίηση αδόμητων προβλημάτων των οικονομικών, κοινωνικών και διοικητικών επιστημών». Το σημείο κλειδί για την μοντελοποίηση τέτοιων προβλημάτων είναι οι σχετικές μετρήσεις που είναι απαραίτητες. Τα οικονομικά μεγέθη και οι δείκτες είναι μετρήσιμοι, υπάρχει όμως πληθώρα άλλων παραγόντων – οντοτήτων όπως η ποιότητα του περιβάλλοντος, η υγεία, η χαρά που επηρεάζουν κοινωνικά φαινόμενα και αξίες, οι οποίοι δεν είναι μετρήσιμοι με καμία από τις θεμελιώδεις κλίμακες. Για να ξεπεραστεί αυτή η δυσκολία ο Saaty και οι συνεργάτες του προσέγγισαν έννοιες σαν και αυτές μέσω των σχετικών συγκρίσεων.

Η AHP δε μετρά κάθε παράγοντα που αλληλεπιδρά με κάποια εναλλακτική απόφαση ή κάποιο κριτήριο μεμονωμένα αλλά σε σχετική σύγκριση με κάποιον αντίστοιχο παράγοντα. Με λίγα λόγια βαθμολογεί την σημαντικότητα του ενός παράγοντα σε σύγκριση με την σημαντικότητα κάποιου άλλου, βασίζεται δηλαδή αποκλειστικά στις δυαδικές συγκρίσεις, οι οποίες παρέχουν, μέσα από την κλίμακα του Saaty, και το μετρήσιμο αποτέλεσμα.

Είναι προφανές ωστόσο, ότι λόγω της υποκειμενικότητας είναι δύσκολο να δουλέψει κανείς βασιζόμενος στην κρίση του αποφασίζοντας ή ακόμη και του κοινωνικού συνόλου. Για τον λόγο αυτό μελετήθηκε ιδιαίτερα η συνέπεια της κρίσης και η εγκυρότητα της. Όπως θα φανεί και στην πορεία της ανάλυσης, στην AHP ο έλεγχος συνέπειας παίζει πολύ βασικό ρόλο πριν την αποδοχή οποιουδήποτε αποτελέσματος

Στην ΑΗΡ¹⁸ δίνεται ιδιαίτερο βάρος στην αριθμητική κλίμακα που χρησιμοποιείται κατά την εισαγωγή των δεδομένων στη σύγκριση κατά ζεύγη και στη σωστή εξαγωγή των προτεραιοτήτων από αυτή τη διαδικασία.

Με δεδομένο το ότι οι άνθρωποι είναι σε θέση να πραγματοποιούν καλύτερα σχετικές και όχι απόλυτες συγκρίσεις, η κλίμακα που προτείνει ο Saaty, όπου υπάρχει αντιστοίχιση μεταξύ ενός συνόλου λεκτικών διαβαθμίσεων και μιας αριθμητικής κλίμακας, επιτρέπει την εξαγωγή των προτεραιοτήτων μέσα από μια διαδικασία λεκτικών συγκρίσεων. Επομένως η κλίμακα είναι:

Η κλίμακα και η περιγραφή της

Αριθμητική κλίμακα	Ορισμός	Επεξήγηση
1	Όμοια σημαντικότητα	Τα δύο στοιχεία συνεισφέρουν εξίσου στον στόχο
3	Ασθενής σημαντικότητα του ενός έναντι του άλλου	Η εμπειρία και η αξιολόγηση κλίνουν ελαφρά υπέρ του ενός στοιχείου
5	Δυνατή σημαντικότητα του ενός έναντι του άλλου	Η εμπειρία και η αξιολόγηση κλίνουν έντονα υπέρ του ενός στοιχείου
7	Πολύ δυνατή σημαντικότητα του ενός έναντι του άλλου	Το ένα στοιχείο αποδεικνύεται πρακτικά σημαντικότερο του άλλου
9	Απόλυτη σημαντικότητα του ενός έναντι του άλλου	Όλα τα στοιχεία επιβεβαιώνουν σε απόλυτο βαθμό την υπεροχή του ενός στοιχείου
2,4,6,8	Ενδιάμεσες τιμές μεταξύ δύο διαδοχικών επιπέδων	Όταν απαιτείται συμβιβασμός

Πίνακας 1

¹⁸ Αρετή Αμπατσόγλου, 2011, « συστήματα υποστήριξης λήψης αποφάσεων για την επιλογή παρόχου συνδέσεων κινητής τηλεφωνίας με τη χρήση του εργαλείου expert choice», σελ.24

Είναι σημαντικό να επισημάνουμε τους λόγους¹⁹ τους οποίους που ορίζουν το 9 ως το ανώτερο όριο της κλίμακας:

- ✘ Οι ποιοτικές συγκρίσεις έχουν νόημα στην πράξη και παρέχουν ακρίβεια, όταν τα προς σύγκριση στοιχεία είναι της ίδιας τάξης μεγέθους ή γειτονικής όσον αφορά την ιδιότητα τους στην οποία βασίζεται η σύγκριση. Απαιτείται λοιπόν ομοιογένεια ανάμεσα στα συγκρινόμενα μέρη.
- ✘ Σε περιπτώσεις όπου υπάρχει κάποια ανομοιογένεια των συγκρινόμενων στοιχείων και η θεμελιώδης κλίμακα κρίνεται ανεπαρκής, χρησιμοποιείται η συστηματοποίηση . Τα συγκρινόμενα στοιχεία τοποθετούνται σε συστάδες έτσι ώστε οι ανά ζεύγη συγκρίσεις να οδηγούν σε αντιδράσεις, των οποίων οι αριθμητικές τιμές να είναι ίδιας τάξης μεγέθους. Στο εσωτερικό κάθε συστάδας διατηρείτε η βαθμολόγηση σύμφωνα με την κλίμακα και έτσι αυτή επεκτείνεται όσο είναι απαραίτητο για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

---

¹⁹ Κόλλια Ηλιάνα, 2011-2012, «ιεραρχική ανάλυση αποφάσεων (ΑΗΡ) ένα μοντέλο λήψης αποφάσεων σε συνθήκες πολλαπλών κριτηρίων», σελ.32-34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Αποτελέσματα έρευνας από τους εφοριακούς της Κοζάνης

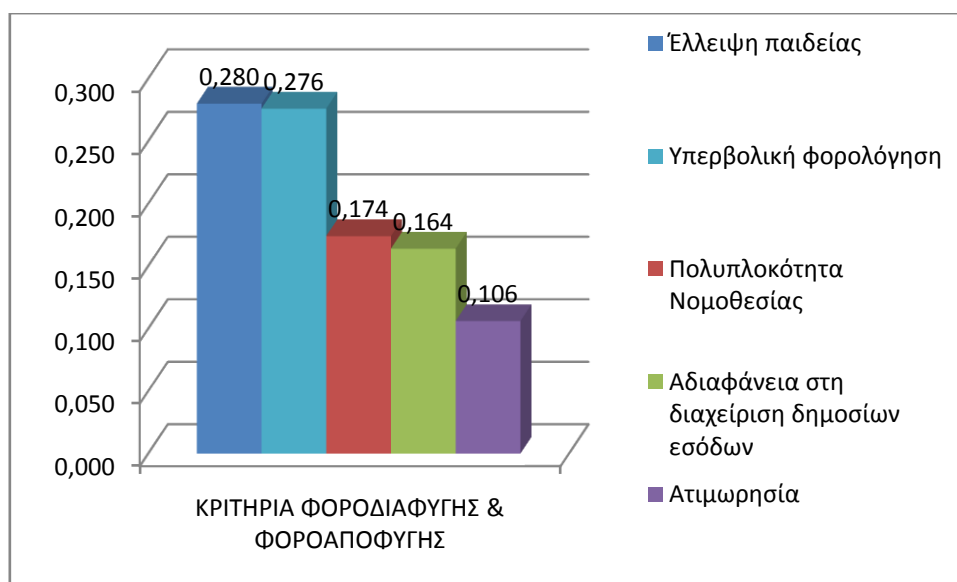
Αίτιες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Η άποψη των Εφοριακών Κοζάνης		
	<u>Local</u>	<u>Global</u>
Έλλειψη παιδείας	0,280	0,280
Επιχειρηματική ηθική	0,129	0,036
Φορολογική συνείδηση	0,293	0,082
Μορφωτικό επίπεδο	0,350	0,098
Κουλτούρα φορολογούμενων	0,228	0,064
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	0,174	0,174
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους	0,249	0,043
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,120	0,021
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,188	0,033
Γραφειοκρατία	0,443	0,077
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων	0,164	0,164
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,297	0,049
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,204	0,033
Κακή διαχείριση	0,275	0,045
Μη Απολογισμός διαχείρισης	0,224	0,037
Ατιμωρησία	0,106	0,106
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,231	0,025
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,445	0,047
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,324	0,034
Υπερβολική φορολόγηση	0,276	0,276
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,349	0,096
Τεκμήρια φορολόγησης	0,252	0,070
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση	0,137	0,038
Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,262	0,072

Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε τα πιο σημαντικά και τα πιο λίγο σημαντικά κριτήρια και υποκριτήρια της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής σχετικά με την άποψη των εφοριακών στην Κοζάνη. Πιο συγκεκριμένα, οι κυριότερες αιτίες της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής είναι η **έλλειψη παιδείας** με ποσοστό 0.28 και

ακολουθεί η υπερβολική φορολόγηση με ποσοστό 0,276. Στην έλλειψη παιδείας περιλαμβάνονται τα υποκριτήρια : επιχειρηματική ηθική με 0,036 , η φορολογική συνείδηση με 0,082 , το μορφωτικό επίπεδο με 0,098 και η κουλτούρα των φορολογούμενων με ποσοστό 0,064 . Στη υπερβολική φορολόγηση τα υποκριτήρια είναι η υψηλοί συντελεστές φορολόγησης με ποσοστό 0,096 , τα τεκμήρια φορολόγησης με 0,070 , οι επιπλέον τακτικοί φόροι , περαίωση με ποσοστό 0,038 και η άδικη φορολογική κλίμακα με ποσοστό 0,072. Ακολουθεί η πολυπλοκότητα της Νομοθεσίας με ποσοστό 0,174 και υποκριτήρια : τις συχνές αλλαγές νόμων με ποσοστό 0,043, τα «παράθυρα σε νόμους» 0,021 , η άγνοια με ποσοστό 0,033 και η γραφειοκρατία με ποσοστό 0,443. Στα ίδια επίπεδα είναι και η αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων με ποσοστό 0,164 και υποκριτήρια : τη σπατάλη δημόσιου χρήματος με ποσοστό 0,049 , τη δωροδοκία με 0,033 , την κακή διαχείριση με ποσοστό 0,045 και τον μη απολογισμό της διαχείρισης με ποσοστό 0,037 . Τέλος λιγότερο σημαντικό θεωρούν την ατιμωρησία με ποσοστό 0,106 και υποκριτήρια : ελαφριές ποινές με ποσοστό 0,025 , εξαγορά –χρηματισμός με ποσοστό 0,047 και παραγραφή με ποσοστό 0,034.

Σύμφωνα με το πίνακα όλες οι αιτίες και τα υποκριτήρια έχουν δύο τιμές οι οποίες είναι οι εξής: **local** είναι η σημαντικότητα των κριτηρίων με τα υποκριτήρια και **global** είναι η σημαντικότητα των υποκριτηρίων με τη φοροδιαφυγή.

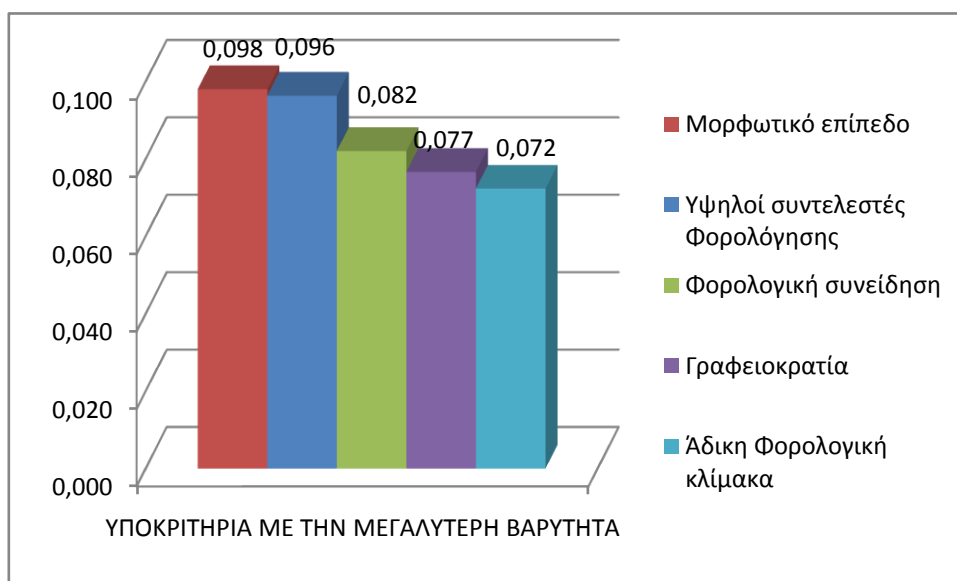
Στο διάγραμμα 6.1 μπορεί να δει κανείς τα πέντε πιο σημαντικά κριτήρια σε σχέση με την φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή.

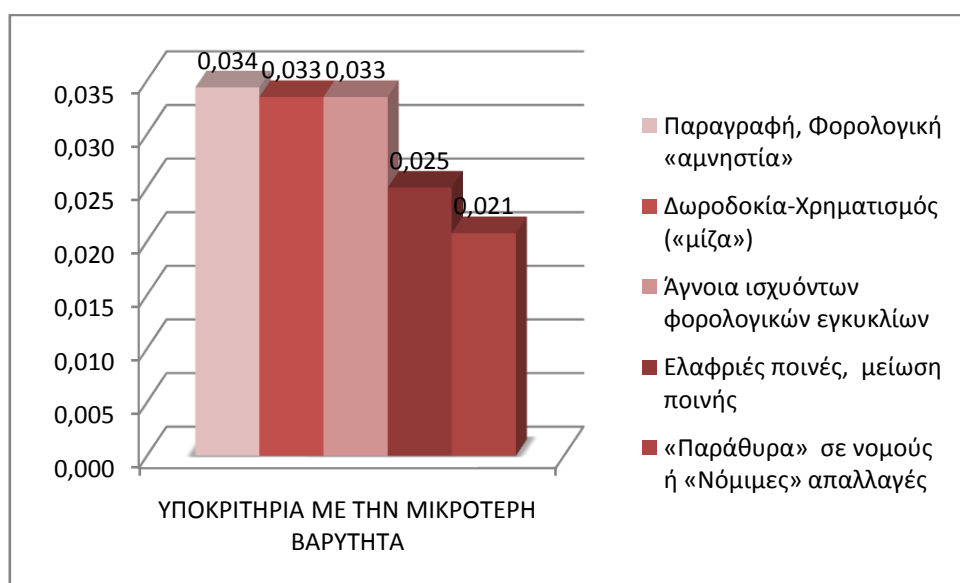
Διάγραμμα 6.1

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ						
Έλλειψη παιδείας						0,280
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας						0,174
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων						0,164
Ατιμωρησία						0,106
Υπερβολική φορολόγηση						0,276

Στα διαγράμματα 6.2 και 6.3 παρουσιάζονται τα πέντε υποκριτήρια με την μεγαλύτερη και μικρότερη βαρύτητα.

Διάγραμμα 6.2

Διάγραμμα 6.3

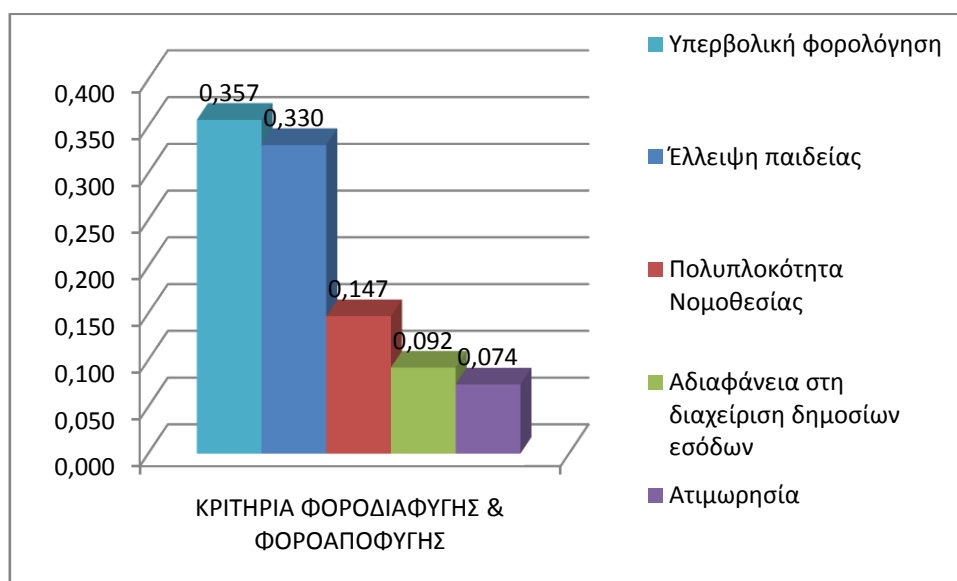
ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ			
Επιχειρηματική ηθική			0,036
Φορολογική συνείδηση			0,082
Μορφωτικό επίπεδο			0,098
Κουλτούρα φορολογούμενων			0,064
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους			0,043
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές			0,021
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων			0,033
Γραφειοκρατία			0,077
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος			0,049
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)			0,033
Κακή διαχείριση			0,045
Μη Απολογισμός διαχείρισης			0,037
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής			0,025
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)			0,047
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»			0,034
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης			0,096
Τεκμήρια φορολόγησης			0,070
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση			0,038
Άδικη Φορολογική κλίμακα			0,072

Αποτελέσματα έρευνας από τους εφοριακούς των Ιωαννίνων

Αίτιες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Η άποψη των Εφοριακών Ιωαννίνων		
	<u>Local</u>	<u>Global</u>
Έλλειψη παιδείας	0,330	0,330
Επιχειρηματική ηθική	0,075	0,025
Φορολογική συνείδηση	0,234	0,077
Μορφωτικό επίπεδο	0,466	0,154
Κουλτούρα φορολογούμενων	0,225	0,074
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	0,147	0,147
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους	0,176	0,026
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,058	0,009
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,146	0,021
Γραφειοκρατία	0,620	0,091
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων	0,092	0,092
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,431	0,040
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,331	0,030
Κακή διαχείριση	0,151	0,014
Μη Απολογισμός διαχείρισης	0,087	0,008
Ατιμωρησία	0,074	0,074
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,144	0,011
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,616	0,046

Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,240	0,018
Υπερβολική φορολόγηση	0,357	0,357
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,453	0,162
Τεκμήρια φορολόγησης	0,125	0,045
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαίωση	0,057	0,020
Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,365	0,130

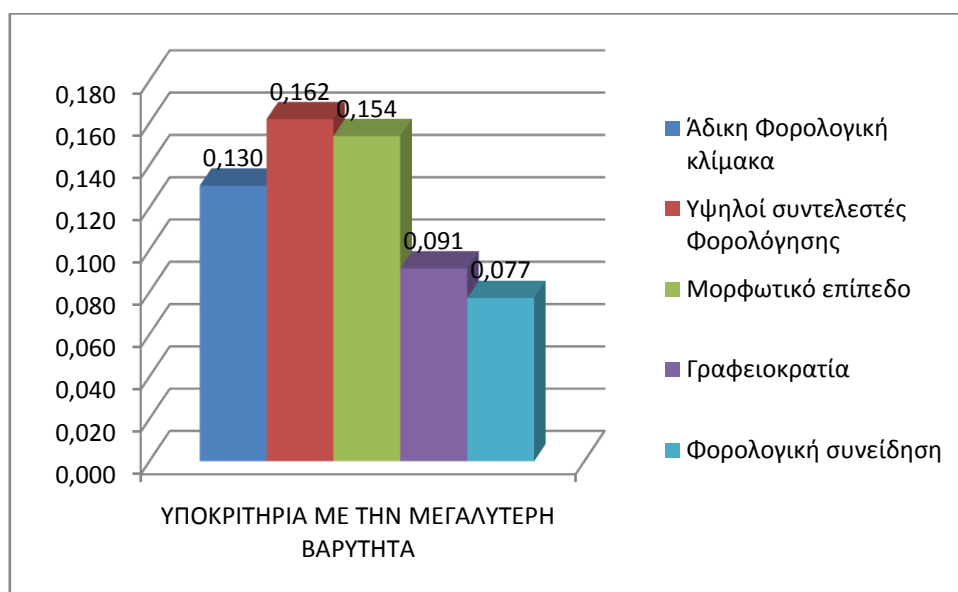
Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε τα πιο σημαντικά και τα πιο λίγο σημαντικά κριτήρια και υποκριτήρια της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής σχετικά με την άποψη των εφοριακών στα Ιωάννινα. Πιο συγκεκριμένα, οι κυριότερες αιτίες της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής είναι η **υπερβολή φορολόγηση** με ποσοστό 0,357 και ακολουθεί η έλλειψη παιδείας με ποσοστό 0,330. Στην υπερβολική φορολόγηση περιλαμβάνονται τα υποκριτήρια : υψηλοί συντελεστές φορολόγησης με 0,162 , τα τεκμήρια φορολόγησης με 0,045 , οι επιπλέον τακτικοί φόροι με 0,020 και η άδικη φορολογική κλίμακα με ποσοστό 0,130 . Στη έλλειψη παιδείας τα υποκριτήρια είναι η επιχειρηματική ηθική με ποσοστό 0,025, η φορολογική συνείδηση με 0,077 , το μορφωτικό επίπεδο με ποσοστό 0,154 και η κουλτούρα των φορολογούμενων κλίμακα με ποσοστό 0,074. Ακολουθεί η πολυπλοκότητα της Νομοθεσίας με ποσοστό 0,147 και υποκριτήρια : τις συχνές αλλαγές νόμων με ποσοστό 0,026, τα «παράθυρα σε νόμους» 0,009 , η άγνοια με ποσοστό 0,021 και η γραφειοκρατία με ποσοστό 0,091. Ακολουθεί η αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων με ποσοστό 0,092 και υποκριτήρια : τη σπατάλη δημόσιου χρήματος με ποσοστό 0,040 , τη δωροδοκία με 0,030 , την κακή διαχείριση με ποσοστό 0,014 και τον μη απολογισμό της διαχείρισης με ποσοστό 0,008. Τέλος λιγότερο σημαντικό θεωρούν την ατιμωρησία με ποσοστό 0,074 και υποκριτήρια : ελαφριές ποινές με ποσοστό 0,011 , εξαγορά –χρηματισμός με ποσοστό 0,046 και παραγραφή με ποσοστό 0,018.

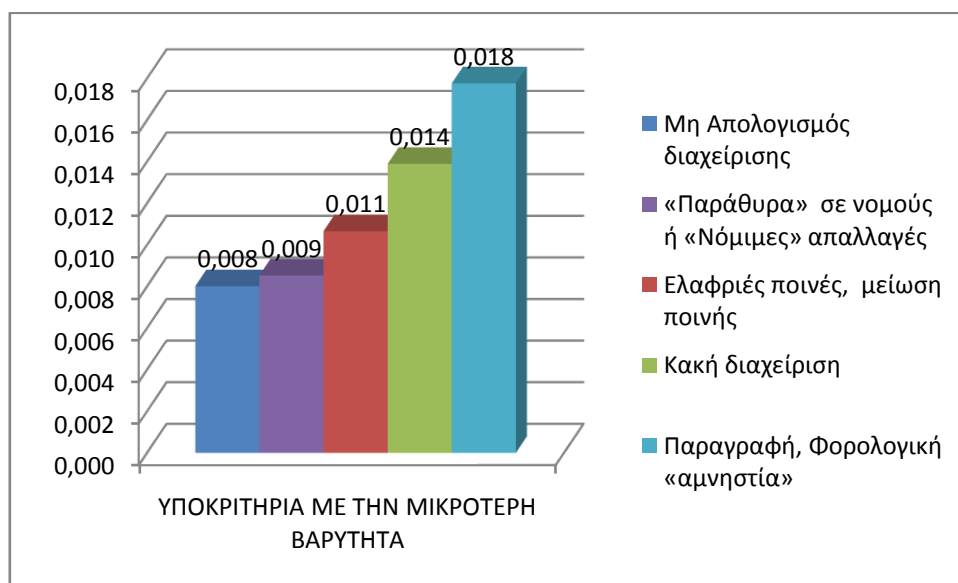
Διάγραμμα 6.4

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ						
Έλλειψη παιδείας						0,330
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας						0,147
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων						0,092
Ατιμωρησία						0,074
Υπερβολική φορολόγηση						0,357

Στα διαγράμματα 6.5 και 6.6 παρουσιάζονται τα πέντε υποκριτήρια με την μεγαλύτερη και μικρότερη βαρύτητα.

Διάγραμμα 6.5

Διάγραμμα 6.6

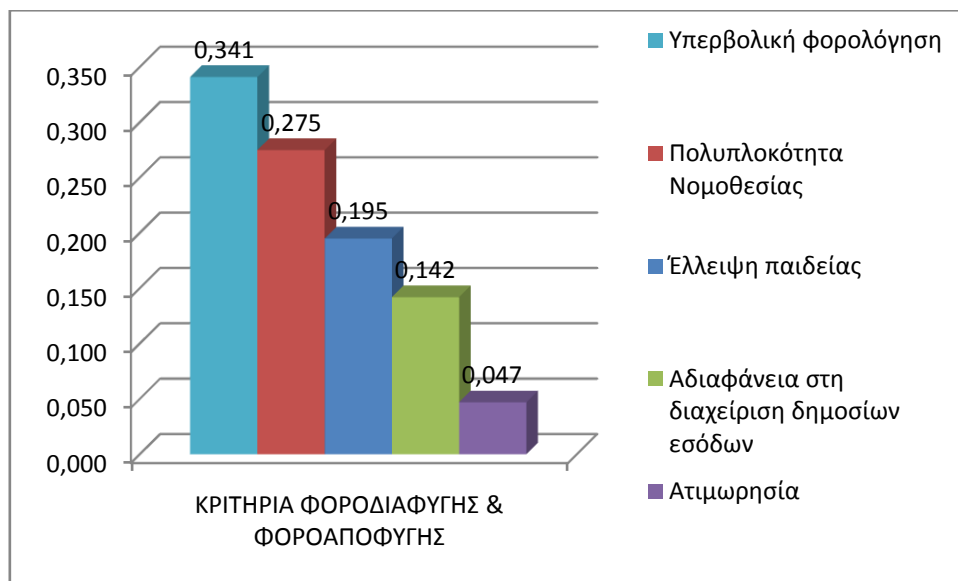
ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ			
Επιχειρηματική ηθική			0,025
Φορολογική συνείδηση			0,077
Μορφωτικό επίπεδο			0,154
Κουλτούρα φορολογούμενων			0,074
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους			0,026
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές			0,009
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων			0,021
Γραφειοκρατία			0,091
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος			0,040
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)			0,030
Κακή διαχείριση			0,014
Μη Απολογισμός διαχείρισης			0,008
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής			0,011
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)			0,046
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»			0,018
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης			0,162
Τεκμήρια φορολόγησης			0,045
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση			0,020
Άδικη Φορολογική κλίμακα			0,130

Αποτελέσματα έρευνας απο τους εφοριακούς της Ηγουμενίτσας

Αίτιες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Η άποψη των Εφοριακών Ηγουμενίτσας		
	<u>Local</u>	<u>Global</u>
Έλλειψη παιδείας	0,195	0,195
Επιχειρηματική ηθική	0,107	0,021
Φορολογική συνείδηση	0,298	0,058
Μορφωτικό επίπεδο	0,455	0,089
Κουλτούρα φορολογούμενων	0,140	0,027
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	0,275	0,275
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους	0,466	0,128
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,081	0,022
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,077	0,021
Γραφειοκρατία	0,376	0,104
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων	0,142	0,142
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,448	0,064
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,260	0,037
Κακή διαχείριση	0,165	0,023
Μη Απολογισμός διαχείριση	0,127	0,018
Ατιμωρησία	0,047	0,047
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,132	0,006
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,588	0,028
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,280	0,013

Υπερβολική φορολόγηση	0,341	0,341
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,533	0,181
Τεκμήρια φορολόγησης	0,128	0,044
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώς	0,132	0,045
Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,207	0,071

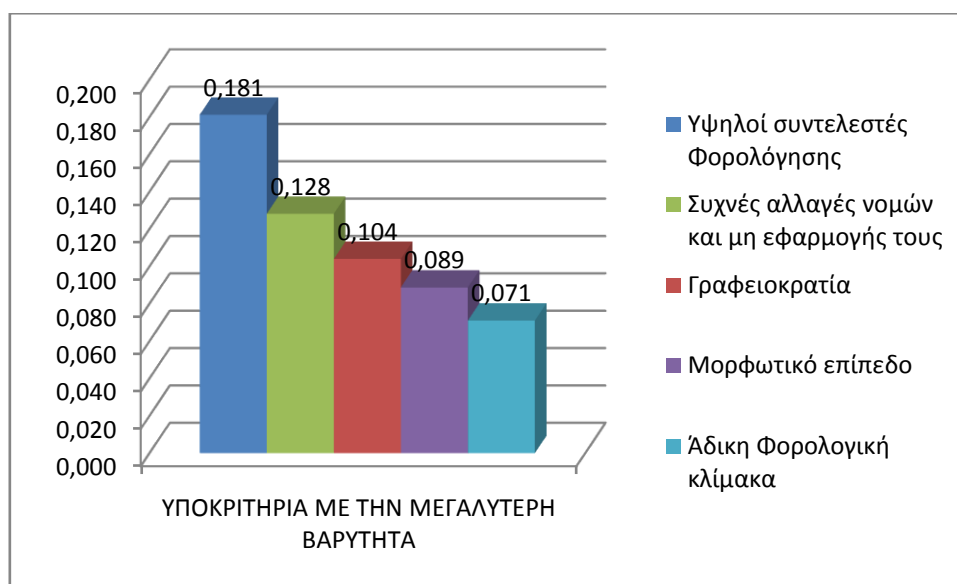
Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε τα πιο σημαντικά και τα πιο λίγο σημαντικά κριτήρια και υποκριτήρια της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής σχετικά με την άποψη των εφοριακών στην Ηγουμενίτσα. Πιο συγκεκριμένα, οι κυριότερες αιτίες της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής είναι η **υπερβολή φορολόγηση** με ποσοστό 0.341 με υποκριτήρια : υψηλοί συντελεστές φορολόγησης με 0,181 , τα τεκμήρια φορολόγησης με 0,044 , οι επιπλέον τακτικοί φόροι με 0,028 και η άδικη φορολογική κλίμακα με ποσοστό 0,071. Ακολουθεί η πολυπλοκότητα της Νομοθεσίας με ποσοστό 0,275 και υποκριτήρια : τις συχνές αλλαγές νόμων με ποσοστό 0,128, τα «παράθυρα σε νόμους» 0,022 , η άγνοια με ποσοστό 0,021 και η γραφειοκρατία με ποσοστό 0,104. Έπειτα είναι η έλλειψη παιδείας με ποσοστό 0,195 με υποκριτήρια την επιχειρηματική ηθική με ποσοστό 0,021, την φορολογική συνείδηση με 0,058 , το μορφωτικό επίπεδο με ποσοστό 0,089 και την κουλτούρα των φορολογούμενων κλίμακα με ποσοστό 0,027. Ακολουθεί η αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων με ποσοστό 0,142 και υποκριτήρια : τη σπατάλη δημόσιου χρήματος με ποσοστό 0,064 , τη δωροδοκία με 0,037 , την κακή διαχείριση με ποσοστό 0,023 και τον μη απολογισμό της διαχείρισης με ποσοστό 0,018. Τέλος λιγότερο σημαντικό θεωρούν την ατιμωρησία με ποσοστό 0,047 και υποκριτήρια : ελαφριές ποινές με ποσοστό 0,006 , εξαγορά –χρηματισμός με ποσοστό 0,028 και παραγραφή με ποσοστό 0,013.

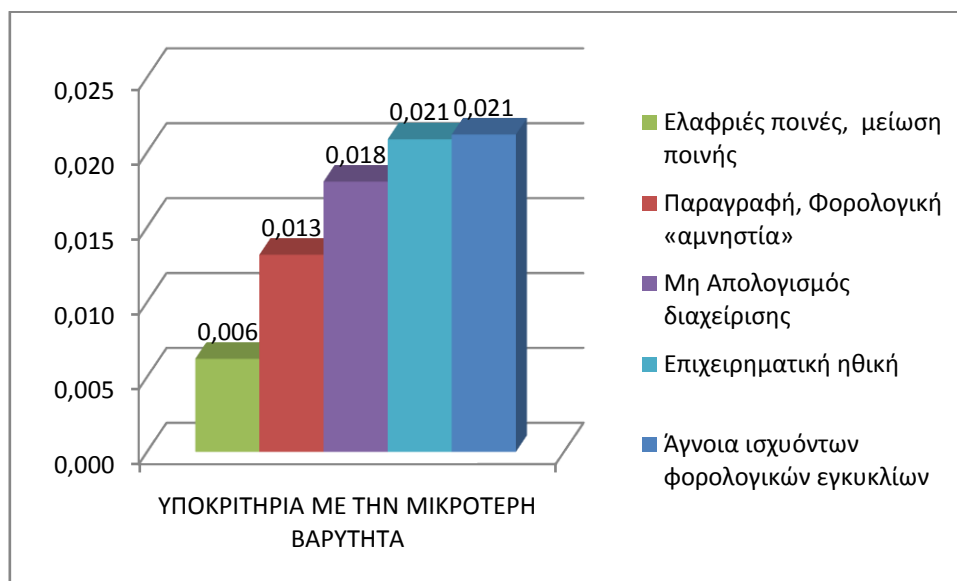
Διάγραμμα 6.7

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ						
Έλλειψη παιδείας						0,195
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας						0,275
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων						0,142
Ατιμωρησία						0,047
Υπερβολική φορολόγηση						0,341

Στα διαγράμματα 6.8 και 6.9 παρουσιάζονται τα πέντε υποκριτήρια με την μεγαλύτερη και μικρότερη βαρύτητα.

Διάγραμμα 6.8

Διάγραμμα 6.9

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ			
Επιχειρηματική ηθική			0,021
Φορολογική συνείδηση			0,058
Μορφωτικό επίπεδο			0,089
Κουλτούρα φορολογούμενων			0,027
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους			0,128
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές			0,022
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων			0,021
Γραφειοκρατία			0,104
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος			0,064
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)			0,037
Κακή διαχείριση			0,023
Μη Απολογισμός διαχείρισης			0,018
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής			0,006
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)			0,028
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»			0,013
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης			0,181
Τεκμήρια φορολόγησης			0,044
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση			0,045
Άδικη Φορολογική κλίμακα			0,071

Αποτελέσματα έρευνας από τους επιχειρηματίες της Κοζάνης

Αίτιες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Η άποψη των επιχειρηματιών Κοζάνης		
	<u>Local</u>	<u>Global</u>
Έλλειψη παιδείας	0,105	0,105
Επιχειρηματική ηθική	0,139	0,015
Φορολογική συνείδηση	0,264	0,028
Μορφωτικό επίπεδο	0,213	0,022
Κουλτούρα φορολογούμενων	0,384	0,040
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	0,139	0,139
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους	0,211	0,029
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,410	0,057
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,111	0,016
Γραφειοκρατία	0,268	0,037
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων	0,139	0,139
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,269	0,037
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,219	0,030
Κακή διαχείριση	0,300	0,042
Μη Απολογισμός διαχείρισης	0,212	0,030
Ατιμωρησία	0,214	0,214
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,513	0,110
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,194	0,041
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,293	0,063

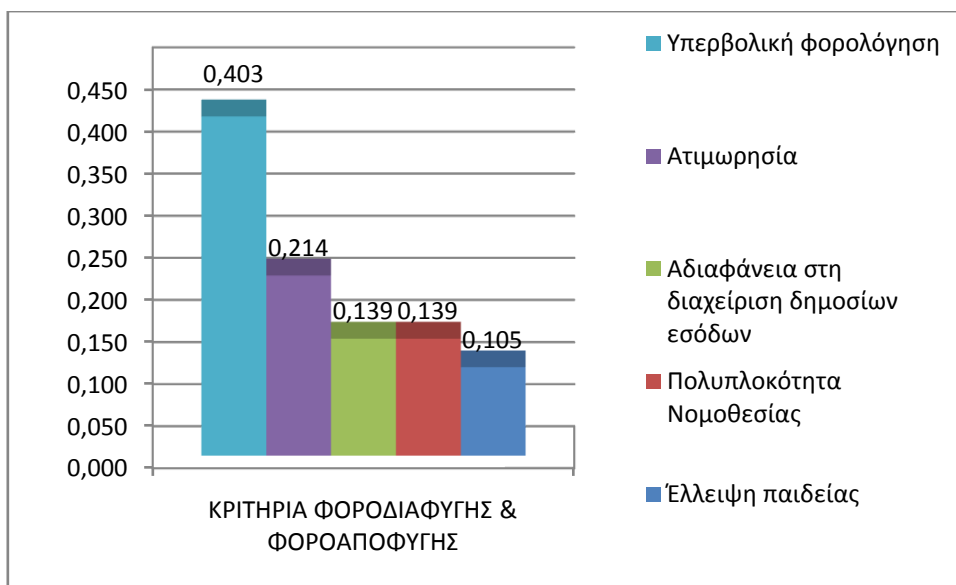
Υπερβολική φορολόγηση	0,403	0,403
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,379	0,153
Τεκμήρια φορολόγησης	0,251	0,101
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώς	0,115	0,046
Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,255	0,103

Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε τα πιο σημαντικά και τα πιο λίγο σημαντικά κριτήρια και υποκριτήρια της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής σχετικά με την άποψη των επιχειρηματιών στην Κοζάνη. Πιο συγκεκριμένα, οι κυριότερες αιτίες της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής είναι η **υπερβολή φορολόγηση** με ποσοστό 0,403 με υποκριτήρια : υψηλοί συντελεστές φορολόγησης με 0,153 , τα τεκμήρια φορολόγησης με 0,101 , οι επιπλέον τακτικοί φόροι με 0,046 και η άδικη φορολογική κλίμακα με ποσοστό 0,103. Δεύτερη στη σειρά είναι η **ατιμωρησία** με ποσοστό 0,214 και υποκριτήρια : ελαφριές ποινές με ποσοστό 0,110 , εξαγορά –χρηματισμός με ποσοστό 0,041 και παραγραφή με ποσοστό 0,063.

Ακολουθεί η πολυπλοκότητα της Νομοθεσίας με ποσοστό 0,139 και υποκριτήρια : τις συχνές αλλαγές νόμων με ποσοστό 0,029, τα «παράθυρα σε νόμους» 0,057 , η άγνοια με ποσοστό 0,016 και η γραφειοκρατία με ποσοστό 0,037.

Το ίδιο σημαντική με την πολυπλοκότητα της νομοθεσίας θεωρούν και την αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων με ποσοστό 0,139 με υποκριτήρια : τη σπατάλη δημόσιου χρήματος με ποσοστό 0,037 , τη δωροδοκία με 0,030 , την κακή διαχείριση με ποσοστό 0,042 και τον μη απολογισμό της διαχείρισης με ποσοστό 0,030.

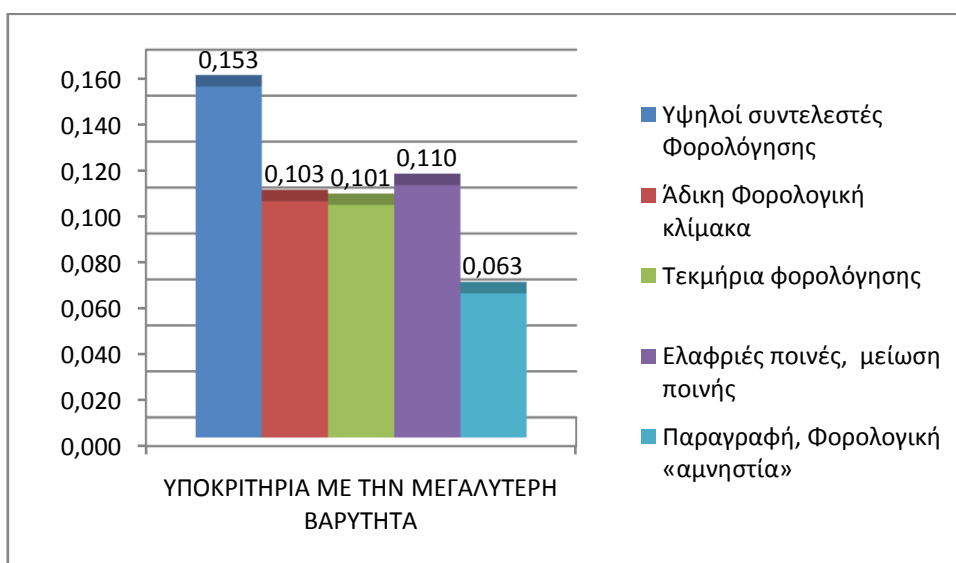
Τέλος λιγότερο σημαντικό θεωρούν την έλλειψη παιδείας με ποσοστό 0,105 με υποκριτήρια την επιχειρηματική ηθική με ποσοστό 0,015, την φορολογική συνείδηση με 0,028 , το μορφωτικό επίπεδο με ποσοστό 0,022 και την κουλτούρα των φορολογούμενων κλίμακα με ποσοστό 0,040.

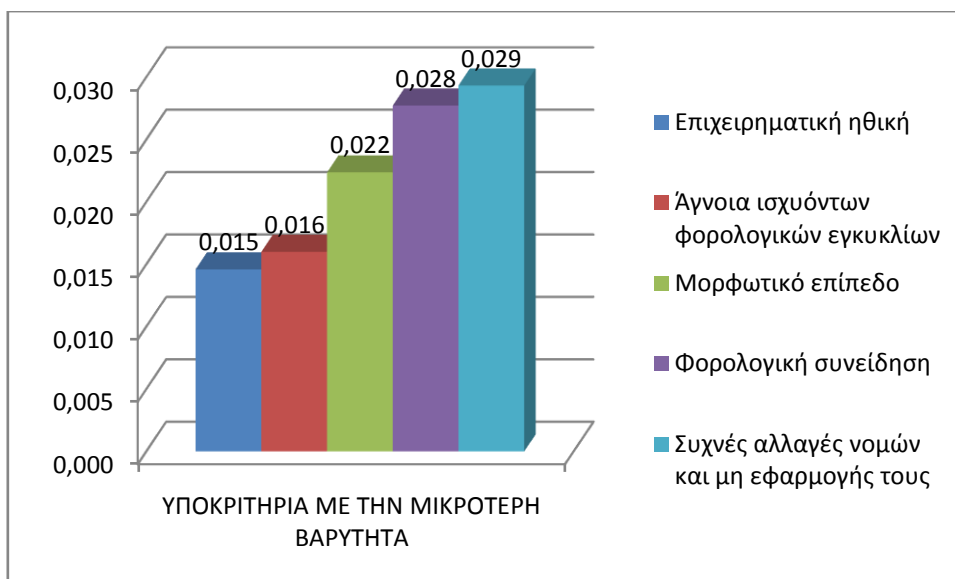
Διάγραμμα 6.10

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ						
Έλλειψη παιδείας						0,105
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας						0,139
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων						0,139
Ατιμωρησία						0,214
Υπερβολική φορολόγηση						0,403

Στα διαγράμματα 6.11 και 6.12 παρουσιάζονται τα πέντε υποκριτήρια με την μεγαλύτερη και μικρότερη βαρύτητα.

Διάγραμμα 6.11

Διάγραμμα 6.12

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ			
Επιχειρηματική ηθική			0,015
Φορολογική συνείδηση			0,028
Μορφωτικό επίπεδο			0,022
Κουλτούρα φορολογούμενων			0,040
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους			0,029
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές			0,057
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων			0,016
Γραφειοκρατία			0,037
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος			0,037
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)			0,030
Κακή διαχείριση			0,042
Μη Απολογισμός διαχείρισης			0,030
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής			0,110
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)			0,041
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»			0,063
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης			0,153
Τεκμήρια φορολόγησης			0,101
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση			0,046
Άδικη Φορολογική κλίμακα			0,103

Αποτελέσματα έρευνας απο τους επιχειρηματίες των Ιωαννίνων

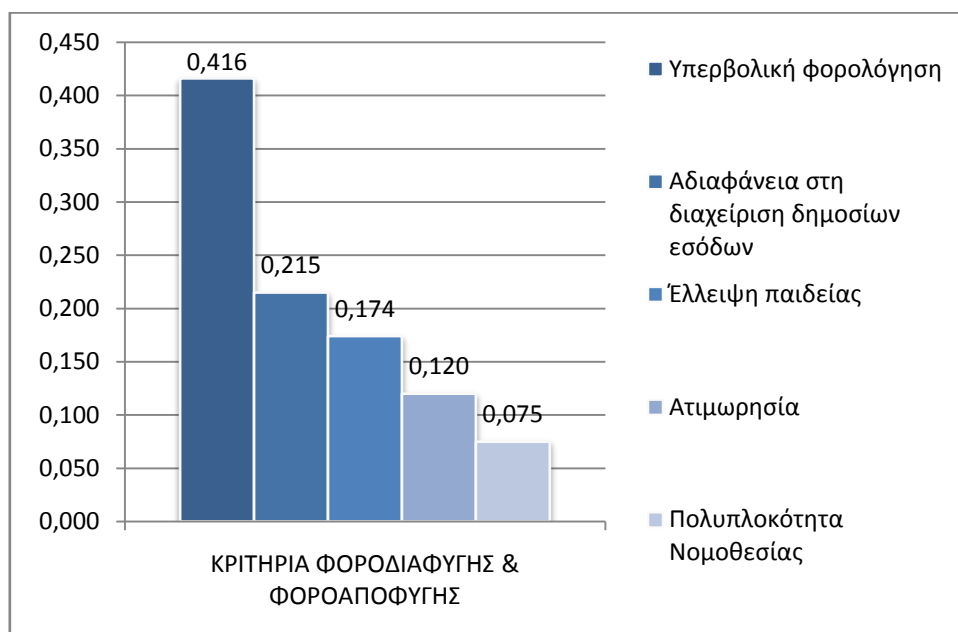
Αίτιες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Η άποψη των επιχειρηματιών Ιωαννίνων		
	<u>Local</u>	<u>Global</u>
Έλλειψη παιδείας	0,174	0,174
Επιχειρηματική ηθική	0,205	0,036
Φορολογική συνείδηση	0,316	0,055
Μορφωτικό επίπεδο	0,294	0,051
Κουλτούρα φορολογούμενων	0,185	0,032
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	0,075	0,075
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους	0,158	0,012
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,103	0,008
Αγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,152	0,011
Γραφειοκρατία	0,587	0,044
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων	0,215	0,215
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,452	0,097
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,248	0,053
Κακή διαχείριση	0,164	0,035
Μη Απολογισμός διαχείριση	0,136	0,029
Ατιμωρησία	0,120	0,120
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,137	0,016
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,647	0,078
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,216	0,026
Υπερβολική φορολόγηση	0,416	0,416
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,350	0,146
Τεκμήρια φορολόγησης	0,080	0,033
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώς	0,270	0,112
Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,300	0,125

Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε τα πιο σημαντικά και τα πιο λίγο σημαντικά κριτήρια και υποκριτήρια της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής σχετικά με την άποψη των επιχειρηματιών στα Ιωάννινα. Πιο συγκεκριμένα, οι κυριότερες αιτίες της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής είναι η **υπερβολή φορολόγηση** με ποσοστό 0.416 με υποκριτήρια : υψηλοί συντελεστές φορολόγησης με 0,146 , τα τεκμήρια φορολόγησης με 0,033 , οι επιπλέον τακτικοί φόροι με 0,112 και η άδικη φορολογική κλίμακα με ποσοστό 0,125. Ακολουθεί η **αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων** με ποσοστό 0,215 με υποκριτήρια : τη σπατάλη δημόσιου χρήματος με ποσοστό 0,097 , τη δωροδοκία με 0,053 , την κακή διαχείριση με ποσοστό 0,035 και τον μη απολογισμό της διαχείρισης με ποσοστό 0,029.

Τρίτη στη σειρά είναι **έλλειψη παιδείας** με ποσοστό 0,174 με υποκριτήρια την επιχειρηματική ηθική με ποσοστό 0,036, την φορολογική συνείδηση με 0,055 , το μορφωτικό επίπεδο με ποσοστό 0,051 και την κουλτούρα των φορολογούμενων κλίμακα με ποσοστό 0,032. Ακολουθεί η **ατιμωρησία** με ποσοστό 0,120 με

υποκριτήρια : ελαφριές ποινές με ποσοστό 0,016 , εξαγορά –χρηματισμός με ποσοστό 0,078 και παραγραφή με ποσοστό 0,026.

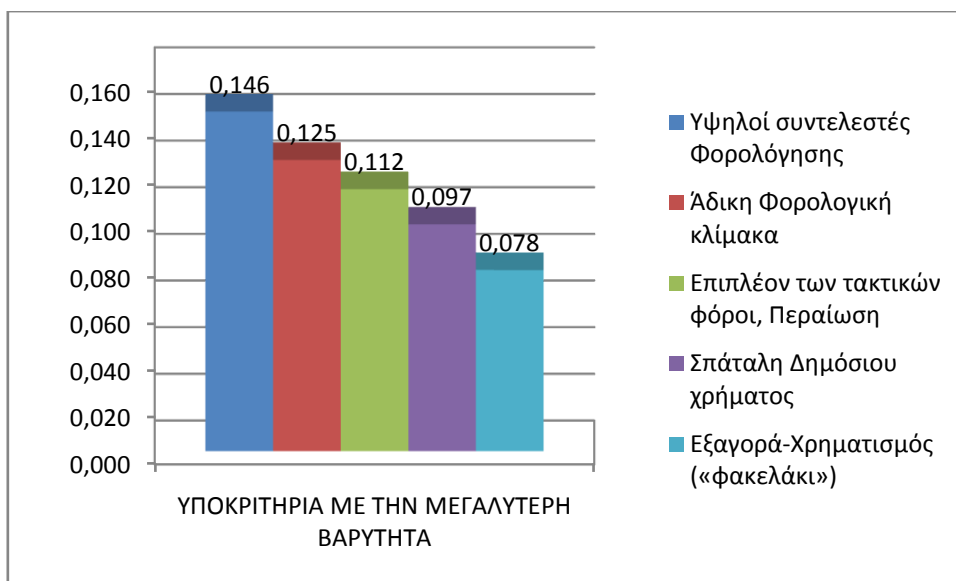
Τέλος λιγότερο σημαντικό θεωρούν την πολυπλοκότητα της Νομοθεσίας με ποσοστό 0,075 με υποκριτήρια : τις συχνές αλλαγές νόμων με ποσοστό 0,012, τα «παράθυρα σε νόμους» 0,008 , η άγνοια με ποσοστό 0,011 και η γραφειοκρατία με ποσοστό 0,044.

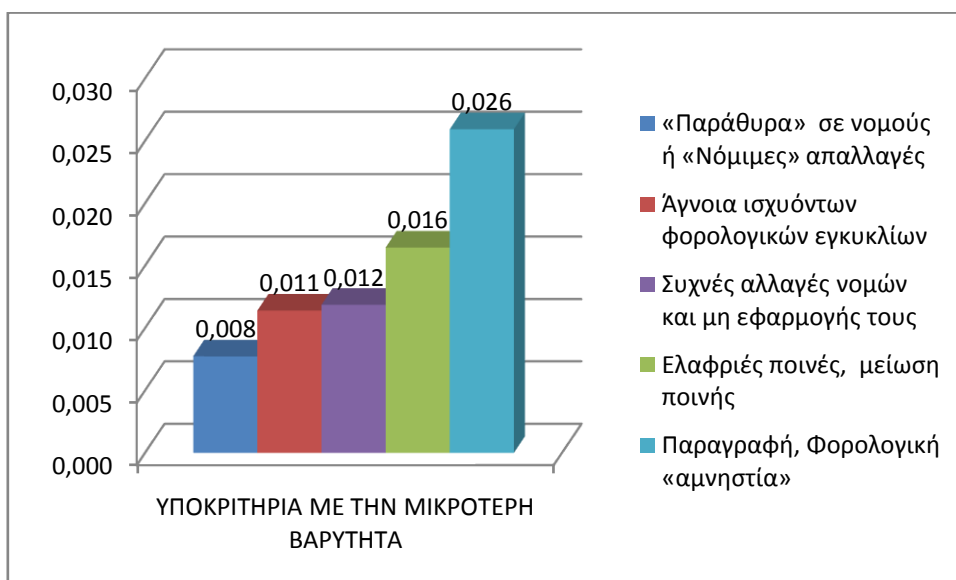
Διάγραμμα 6.13

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ						
Έλλειψη παιδείας						0,174
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας						0,075
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων						0,215
Ατιμωρησία						0,120
Υπερβολική φορολόγηση						0,416

Στα διαγράμματα 6.14 και 6.15 παρουσιάζονται τα πέντε υποκριτήρια με την μεγαλύτερη και μικρότερη βαρύτητα.

Διάγραμμα 6.14

Διάγραμμα 6.15

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ			
Επιχειρηματική ηθική			0,036
Φορολογική συνείδηση			0,055
Μορφωτικό επίπεδο			0,051
Κουλτούρα φορολογούμενων			0,032
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους			0,012
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές			0,008
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων			0,011
Γραφειοκρατία			0,044

Σπάταλη Δημόσιου χρήματος			0,097
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)			0,053
Κακή διαχείριση			0,035
Μη Απολογισμός διαχείρισης			0,029
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής			0,016
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)			0,078
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»			0,026
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης			0,146
Τεκμήρια φορολόγησης			0,033
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση			0,112
Άδικη Φορολογική κλίμακα			0,125

Αποτελέσματα έρευνας απο τους επιχειρηματίες της Ηγουμενίτσας

Αίτιες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Η άποψη των επιχειρηματιών Ηγουμενίτσας		
	<u>Local</u>	<u>Global</u>
Έλλειψη παιδείας	0,280	0,280
Επιχειρηματική ηθική	0,187	0,052
Φορολογική συνείδηση	0,271	0,076
Μορφωτικό επίπεδο	0,357	0,100
Κουλτούρα φορολογούμενων	0,185	0,052
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	0,104	0,104
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους	0,238	0,025
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,105	0,011
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,194	0,020
Γραφειοκρατία	0,463	0,048
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων	0,211	0,211
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,379	0,080
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,324	0,068
Κακή διαχείριση	0,184	0,039
Μη Απολογισμός διαχείριση	0,113	0,024
Ατιμωρησία	0,113	0,113
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,194	0,022
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,529	0,060
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,277	0,031
Υπερβολική φορολόγηση	0,292	0,292
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,402	0,117
Τεκμήρια φορολόγησης	0,085	0,025
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώσ	0,246	0,072
Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,267	0,078

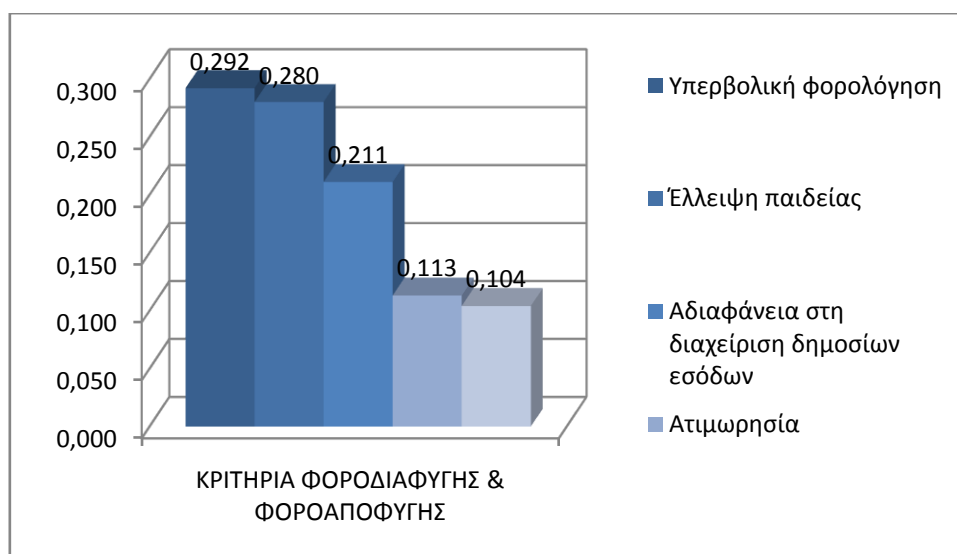
Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε τα πιο σημαντικά και τα πιο λίγο σημαντικά κριτήρια και υποκριτήρια της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής σχετικά με την άποψη των επιχειρηματιών στην Ηγουμενίτσα. Πιο συγκεκριμένα, οι κυριότερες αιτίες της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής είναι η **υπερβολή φορολόγηση** με ποσοστό 0.292 με υποκριτήρια : υψηλοί συντελεστές φορολόγησης με 0,117 , τα

τεκμήρια φορολόγησης με 0,025 , οι επιπλέον τακτικοί φόροι με 0,072 και η άδικη φορολογική κλίμακα με ποσοστό 0,078. Ακολουθεί η **έλλειψη παιδείας** με ποσοστό 0,280 με υποκριτήρια την επιχειρηματική ηθική με ποσοστό 0,052, την φορολογική συνείδηση με 0,076 , το μορφωτικό επίπεδο με ποσοστό 0,100 και την κουλτούρα των φορολογούμενων κλίμακα με ποσοστό 0,052.

Τρίτη στη σειρά είναι **αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων** με ποσοστό 0,211 με υποκριτήρια : τη σπατάλη δημόσιου χρήματος με ποσοστό 0,080 , τη δωροδοκία με 0,068 , την κακή διαχείριση με ποσοστό 0,039 και τον μη απολογισμό της διαχείρισης με ποσοστό 0,024.

Ακολουθεί η **ατιμωρησία** με ποσοστό 0,113 με υποκριτήρια : ελαφριές ποινές με ποσοστό 0,022 , εξαγορά –χρηματισμός με ποσοστό 0,060 και παραγραφή με ποσοστό 0,031.

Τέλος λιγότερο σημαντικό θεωρούν την πολυπλοκότητα της Νομοθεσίας με ποσοστό 0,014 με υποκριτήρια : τις συχνές αλλαγές νόμων με ποσοστό 0,025, τα «παράθυρα σε νόμους» 0,011 , η άγνοια με ποσοστό 0,020 και η γραφειοκρατία με ποσοστό 0,048.

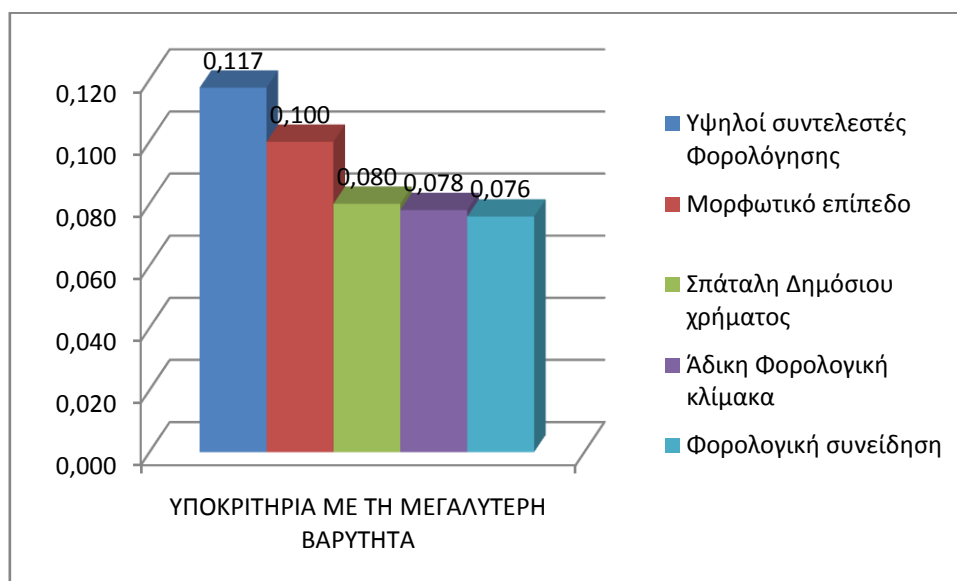

Διάγραμμα 6.16

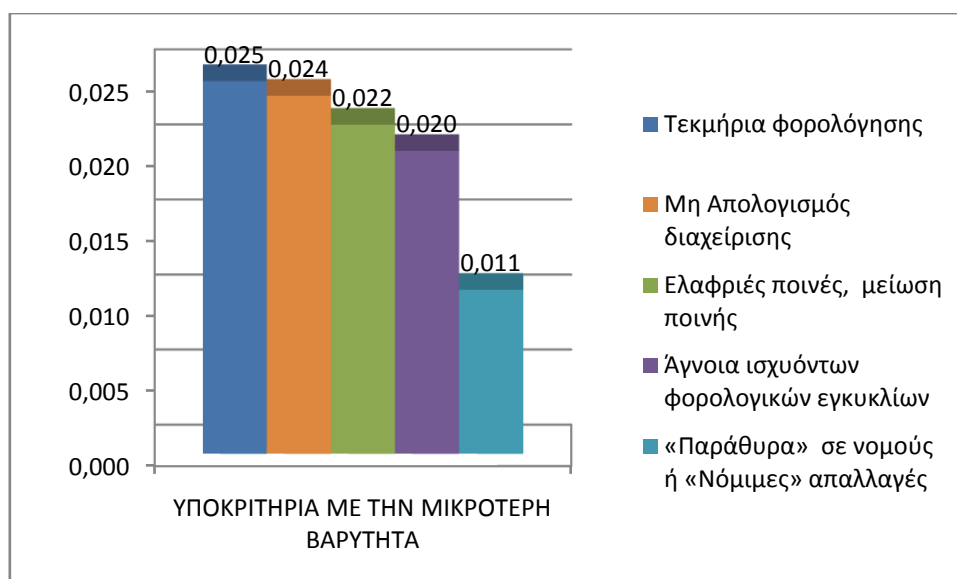
ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ					
Έλλειψη παιδείας					0,280
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας					0,104
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων					0,211

<i>Ατιμωρησία</i>										0,113
<i>Υπερβολική φορολόγηση</i>										0,292

Στα διαγράμματα 6.17 και 6.18 παρουσιάζονται τα πέντε υποκριτήρια με την μεγαλύτερη και μικρότερη βαρύτητα.

Διάγραμμα 6.17

Διάγραμμα 6.18

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ			
Επιχειρηματική ηθική			0,052
Φορολογική συνείδηση			0,076
Μορφωτικό επίπεδο			0,100
Κουλτούρα φορολογούμενων			0,052
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους			0,025
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές			0,011
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων			0,020
Γραφειοκρατία			0,048
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος			0,080
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)			0,068
Κακή διαχείριση			0,039
Μη Απολογισμός διαχείρισης			0,024
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής			0,022
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)			0,060
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»			0,031
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης			0,117
Τεκμήρια φορολόγησης			0,025
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση			0,072
Άδικη Φορολογική κλίμακα			0,078

Αποτελέσματα έρευνας απο τους Λογιστές της Κοζάνης

Αίτιες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Η άποψη των Λογιστών Κοζάνης			
	<u>Local</u>	<u>Global</u>	
Έλλειψη παιδείας	0,154	0,154	
Επιχειρηματική ηθική	0,126	0,019	
Φορολογική συνείδηση	0,230	0,036	
Μορφωτικό επίπεδο	0,217	0,033	
Κουλτούρα φορολογούμενων	0,427	0,066	
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	0,124	0,124	
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους	0,245	0,030	
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,356	0,044	
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,111	0,014	
Γραφειοκρατία	0,288	0,036	
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων	0,120	0,120	
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,286	0,034	
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,208	0,025	
Κακή διαχείριση	0,302	0,036	
Μη Απολογισμός διαχείριση	0,204	0,025	
Ατιμωρησία	0,206	0,206	
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,482	0,099	
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,232	0,048	
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,286	0,059	

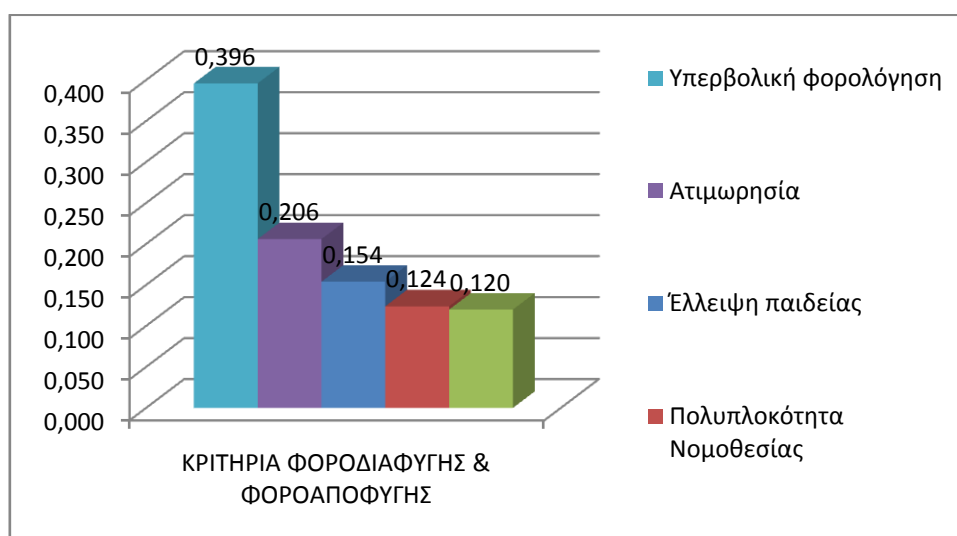
Υπερβολική φορολόγηση	0,396	0,396
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,433	0,171
Τεκμήρια φορολόγησης	0,217	0,086
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώς	0,129	0,051
Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,221	0,088

Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε τα πιο σημαντικά και τα πιο λίγο σημαντικά κριτήρια και υποκριτήρια της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής σχετικά με την άποψη των λογιστών στην Κοζάνη. Πιο συγκεκριμένα, οι κυριότερες αιτίες της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής είναι η **υπερβολή φορολόγηση** με ποσοστό 0396 με υποκριτήρια : υψηλοί συντελεστές φορολόγησης με 0,171 , τα τεκμήρια φορολόγησης με 0,086, οι επιπλέον τακτικοί φόροι με 0,051 και η άδικη φορολογική κλίμακα με ποσοστό 0,088. Ακολουθεί η **ατιμωρησία** με ποσοστό 0,206 με υποκριτήρια : ελαφριές ποινές με ποσοστό 0,099 , εξαγορά –χρηματισμός με ποσοστό 0,048 και παραγραφή με ποσοστό 0,059.

Τρίτη στη σειρά είναι η **έλλειψη παιδείας** με ποσοστό 0,154 με υποκριτήρια την επιχειρηματική ηθική με ποσοστό 0,019, την φορολογική συνείδηση με 0,036 , το μορφωτικό επίπεδο με ποσοστό 0,033 και την κουλτούρα των φορολογούμενων κλίμακα με ποσοστό 0,066.

Έπειτα είναι η πολυπλοκότητα της Νομοθεσίας με ποσοστό 0,124 με υποκριτήρια : τις συχνές αλλαγές νόμων με ποσοστό 0,030, τα «παράθυρα σε νόμους» 0,044 , η άγνοια με ποσοστό 0,014 και η γραφειοκρατία με ποσοστό 0,036.

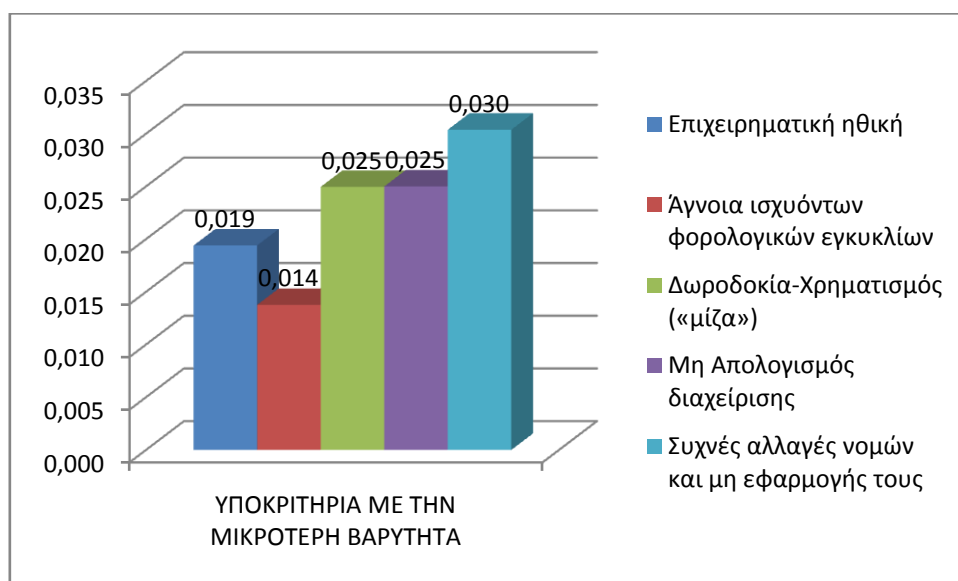
Τέλος λιγότερο σημαντικό θεωρούν την **αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων** με ποσοστό 0,120 με υποκριτήρια : τη σπατάλη δημόσιου χρήματος με ποσοστό 0,034 , τη δωροδοκία με 0,025 , την κακή διαχείριση με ποσοστό 0,036 και τον μη απολογισμό της διαχείρισης με ποσοστό 0,025.

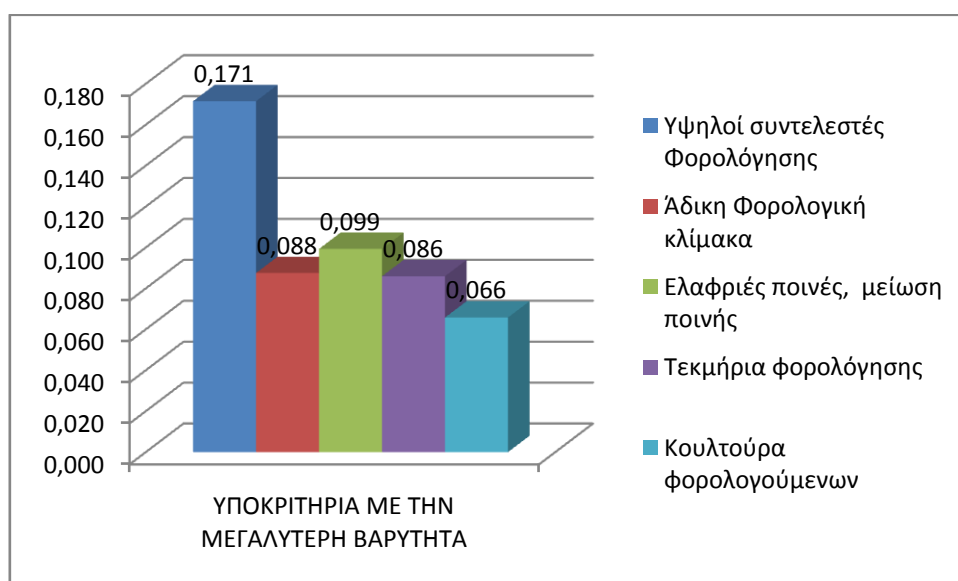
Διάγραμμα 6.19

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ						
Έλλειψη παιδείας						0,154
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας						0,124
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων						0,120
Ατιμωρησία						0,206
Υπερβολική φορολόγηση						0,396

Στα διαγράμματα 6.20 και 6.21 παρουσιάζονται τα πέντε υποκριτήρια με την μεγαλύτερη και μικρότερη βαρύτητα.

Διάγραμμα 6.20

Διάγραμμα 6.21

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ			
Επιχειρηματική ηθική			0,019
Φορολογική συνείδηση			0,036
Μορφωτικό επίπεδο			0,033
Κουλτούρα φορολογούμενων			0,066
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους			0,030
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές			0,044
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων			0,014
Γραφειοκρατία			0,036
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος			0,034
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)			0,025
Κακή διαχείριση			0,036
Μη Απολογισμός διαχείρισης			0,025
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής			0,099
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)			0,048
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»			0,059
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης			0,171
Τεκμήρια φορολόγησης			0,086
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση			0,051
Άδικη Φορολογική κλίμακα			0,088

Αποτελέσματα έρευνας απο τους Λογιστές των Ιωαννίνων

Αίτιες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Η άποψη των Λογιστών Ιωαννίνων		
	<u>Local</u>	<u>Global</u>
Έλλειψη παιδείας	0,205	0,205
Επιχειρηματική ηθική	0,115	0,024
Φορολογική συνείδηση	0,252	0,052
Μορφωτικό επίπεδο	0,431	0,088
Κουλτούρα φορολογούμενων	0,202	0,041
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	0,078	0,078
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους	0,240	0,019
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,083	0,006
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,151	0,012
Γραφειοκρατία	0,526	0,041
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων	0,152	0,152
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,403	0,061
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,262	0,040
Κακή διαχείριση	0,204	0,031
Μη Απολογισμός διαχείρισης	0,131	0,020
Ατιμωρησία	0,102	0,102
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,169	0,017
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,545	0,056
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,286	0,029

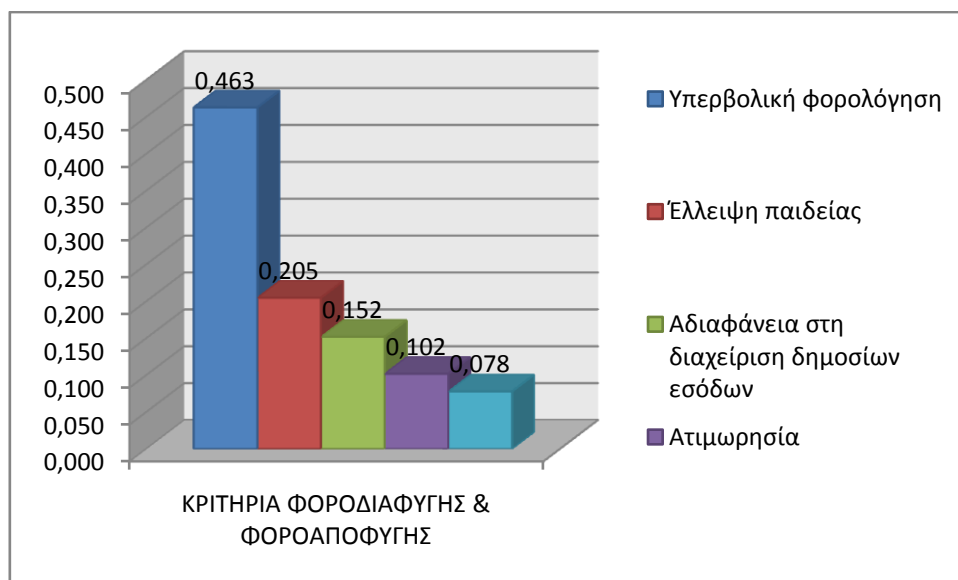
Υπερβολική φορολόγηση	0,463	0,463
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,412	0,191
Τεκμήρια φορολόγησης	0,130	0,060
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώς	0,054	0,025
Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,404	0,187

Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε τα πιο σημαντικά και τα πιο λίγο σημαντικά κριτήρια και υποκριτήρια της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής σχετικά με την άποψη των λογιστών στα Ιωάννινα. Πιο συγκεκριμένα, οι κυριότερες αιτίες της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής είναι η **υπερβολή φορολόγηση** με ποσοστό 0,463 με υποκριτήρια : υψηλοί συντελεστές φορολόγησης με 0,191 , τα τεκμήρια φορολόγησης με 0,060, οι επιπλέον τακτικοί φόροι με 0,025 και η άδικη φορολογική κλίμακα με ποσοστό 0,187. Δεύτερη σε βαρύτητα σημαντικότητα είναι η **έλλειψη παιδείας** με ποσοστό 0,205 με υποκριτήρια την επιχειρηματική ηθική με ποσοστό 0,024, την φορολογική συνείδηση με 0,052 , το μορφωτικό επίπεδο με ποσοστό 0,088 και την κουλτούρα των φορολογούμενων κλίμακα με ποσοστό 0,041.

Τρίτη στη σειρά είναι η **αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων** με ποσοστό 0,152 με υποκριτήρια : τη σπατάλη δημόσιου χρήματος με ποσοστό 0,061 , τη δωροδοκία με 0,040 , την κακή διαχείριση με ποσοστό 0,031 και τον μη απολογισμό της διαχείρισης με ποσοστό 0,020.

Ακολουθεί η **ατιμωρησία** με ποσοστό 0,102 με υποκριτήρια : ελαφριές ποινές με ποσοστό 0,017 , εξαγορά –χρηματισμός με ποσοστό 0,056 και παραγραφή με ποσοστό 0,029.

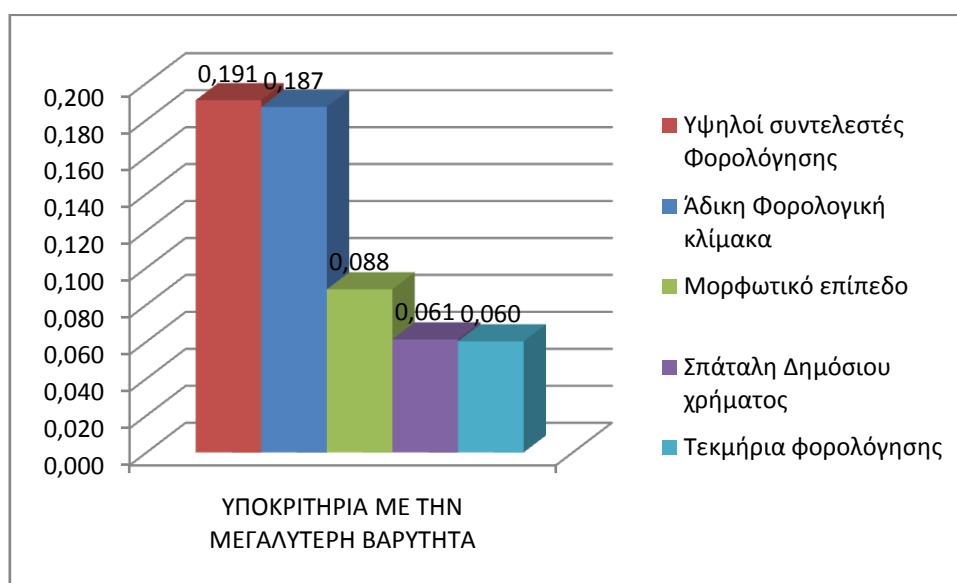
Τέλος λιγότερο σημαντικό θεωρούν την πολυπλοκότητα της Νομοθεσίας με ποσοστό 0,078 με υποκριτήρια : τις συχνές αλλαγές νόμων με ποσοστό 0,019, τα «παράθυρα σε νόμους» 0,006 , η άγνοια με ποσοστό 0,012 και η γραφειοκρατία με ποσοστό 0,041.

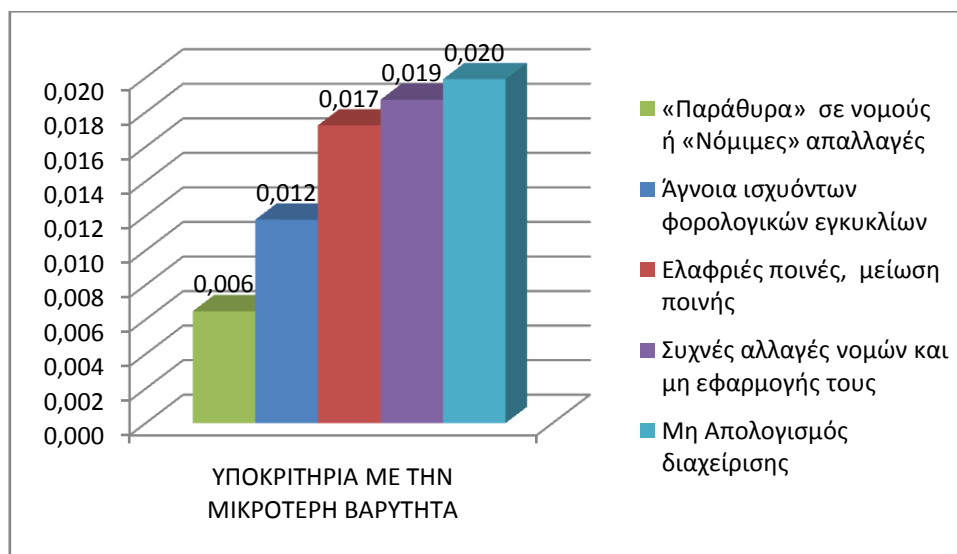
Διάγραμμα 6.22

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ						
Έλλειψη παιδείας						0,205
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας						0,078
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων						0,152
Ατιμωρησία						0,102
Υπερβολική φορολόγηση						0,463

Στα διαγράμματα 6.23 και 6.24 παρουσιάζονται τα πέντε υποκριτήρια με την μεγαλύτερη και μικρότερη βαρύτητα.

Διάγραμμα 6.23

Διάγραμμα 6.24

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ			
Επιχειρηματική ηθική			0,024
Φορολογική συνείδηση			0,052
Μορφωτικό επίπεδο			0,088
Κουλτούρα φορολογούμενων			0,041
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους			0,019
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές			0,006
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων			0,012
Γραφειοκρατία			0,041
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος			0,061
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)			0,040
Κακή διαχείριση			0,031
Μη Απολογισμός διαχείρισης			0,020
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής			0,017
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)			0,056
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»			0,029
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης			0,191
Τεκμήρια φορολόγησης			0,060
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση			0,025
Άδικη Φορολογική κλίμακα			0,187

Αποτελέσματα έρευνας απο τους Λογιστές της Ηγουμενίτσας

Αίτιες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Η άποψη των Λογιστών Ηγουμενίτσας		
	<u>Local</u>	<u>Global</u>
Έλλειψη παιδείας	0,152	0,152
Επιχειρηματική ηθική	0,165	0,025
Φορολογική συνείδηση	0,399	0,061
Μορφωτικό επίπεδο	0,250	0,038
Κουλτούρα φορολογούμενων	0,186	0,028
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	0,298	0,298
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους	0,400	0,119
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,161	0,048
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,147	0,044
Γραφειοκρατία	0,292	0,087
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων	0,132	0,132
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,414	0,055
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,313	0,041
Κακή διαχείριση	0,163	0,022
Μη Απολογισμός διαχείριση	0,110	0,015
Ατιμωρησία	0,079	0,079
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,176	0,014
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,469	0,037
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,355	0,028

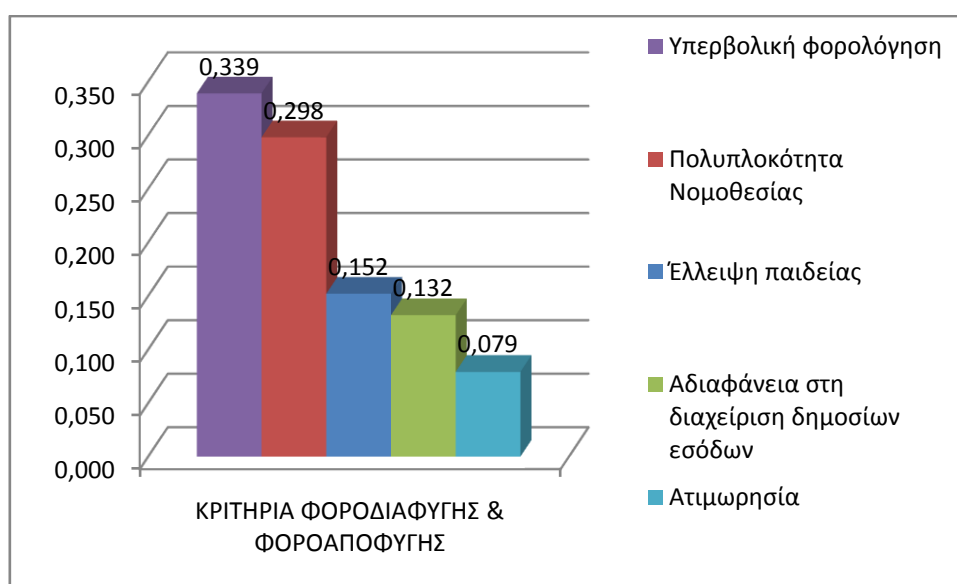
Υπερβολική φορολόγηση	0,339	0,339
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,470	0,159
Τεκμήρια φορολόγησης	0,105	0,036
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώς	0,148	0,050
Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,277	0,094

Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε τα πιο σημαντικά και τα πιο λίγο σημαντικά κριτήρια και υποκριτήρια της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής σχετικά με την άποψη των λογιστών στα Ιωάννινα. Πιο συγκεκριμένα, οι κυριότερες αιτίες της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής είναι η **υπερβολή φορολόγηση** με ποσοστό 0,339 με υποκριτήρια : υψηλοί συντελεστές φορολόγησης με 0,159 , τα τεκμήρια φορολόγησης με 0,036, οι επιπλέον τακτικοί φόροι με 0,050 και η άδικη φορολογική κλίμακα με ποσοστό 0,094. Δεύτερη σε βαρύτητα σημαντικότητα είναι πολυπλοκότητα της Νομοθεσίας με ποσοστό 0,298 με υποκριτήρια : τις συχνές αλλαγές νόμων με ποσοστό 0,119, τα «παράθυρα σε νόμους» 0,048 , η άγνοια με ποσοστό 0,044 και η γραφειοκρατία με ποσοστό 0,087.

Τρίτη στη σειρά είναι η **έλλειψη παιδείας** με ποσοστό 0,152 με υποκριτήρια την επιχειρηματική ηθική με ποσοστό 0,025, την φορολογική συνείδηση με 0,061 , το μορφωτικό επίπεδο με ποσοστό 0,038 και την κουλτούρα των φορολογούμενων κλίμακα με ποσοστό 0,028.

Ακολουθεί η **αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων** με ποσοστό 0,132 με υποκριτήρια : τη σπατάλη δημόσιου χρήματος με ποσοστό 0,055 , τη δωροδοκία με 0,041 , την κακή διαχείριση με ποσοστό 0,022 και τον μη απολογισμό της διαχείρισης με ποσοστό 0,015.

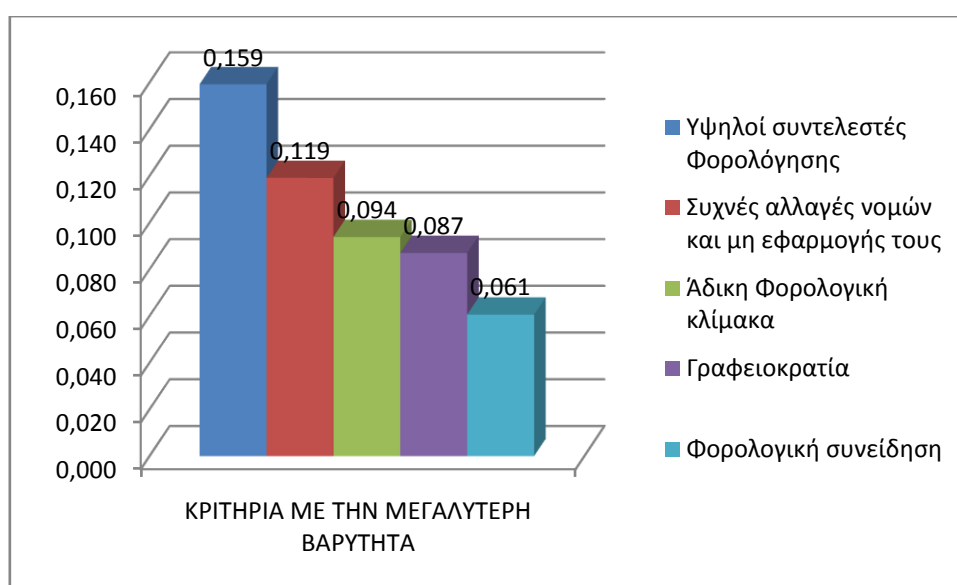
Τέλος λιγότερο σημαντικό θεωρούν την **ατιμωρησία** με ποσοστό 0,079 με υποκριτήρια : ελαφριές ποινές με ποσοστό 0,014 , εξαγορά –χρηματισμός με ποσοστό 0,037 και την παραγραφή με ποσοστό 0,028.

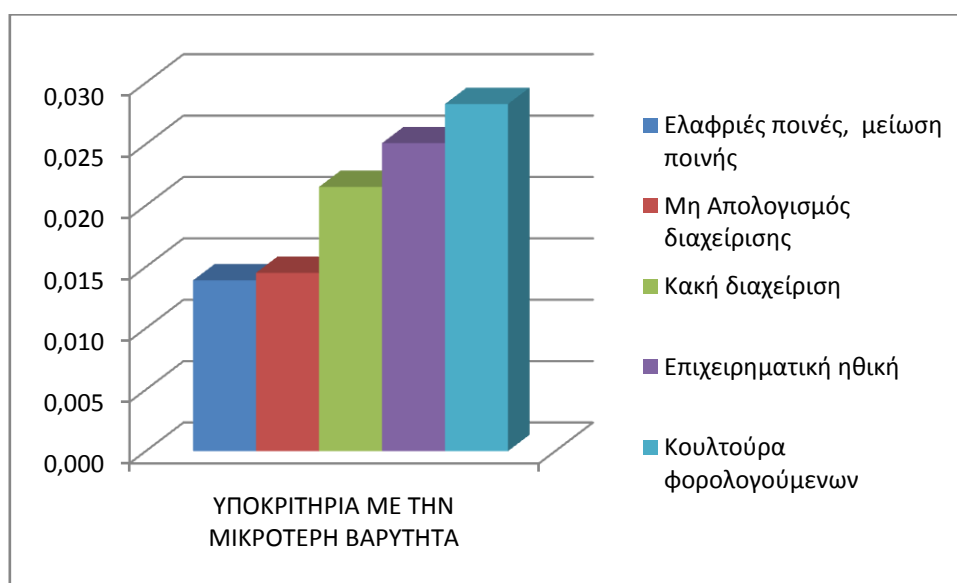
Διάγραμμα 6.25

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ						
Έλλειψη παιδείας						0,152
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας						0,298
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων						0,132
Ατιμωρησία						0,079
Υπερβολική φορολόγηση						0,339

Στα διαγράμματα 6.26 και 6.27 παρουσιάζονται τα πέντε υποκριτήρια με την μεγαλύτερη και μικρότερη βαρύτητα.

Διάγραμμα 6.26

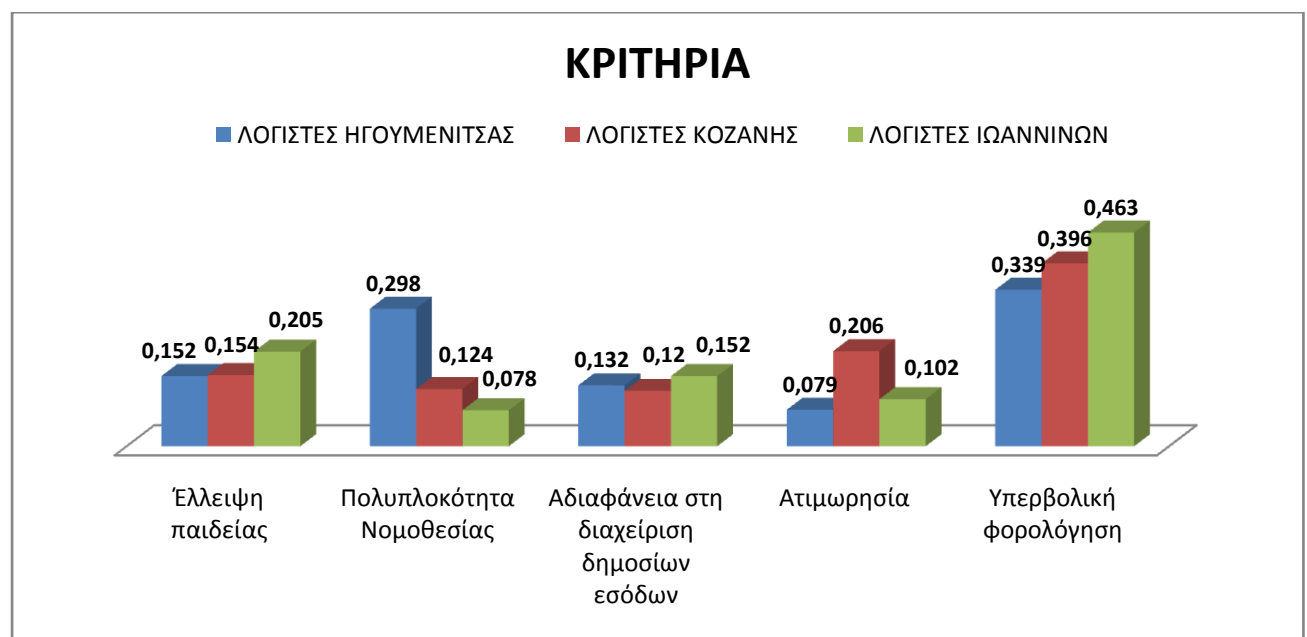

Διάγραμμα 6.27

ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ			
Επιχειρηματική ηθική			0,025
Φορολογική συνείδηση			0,061
Μορφωτικό επίπεδο			0,038
Κουλτούρα φορολογούμενων			0,028
Συχνές αλλαγές νομών και μη εφαρμογής τους			0,119
«Παράθυρα» σε νομούς ή «Νόμιμες» απαλλαγές			0,048
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων			0,044
Γραφειοκρατία			0,087
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος			0,055
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)			0,041
Κακή διαχείριση			0,022
Μη Απολογισμός διαχείρισης			0,015
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής			0,014
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)			0,037
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»			0,028
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης			0,159
Τεκμήρια φορολόγησης			0,036
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση			0,050
Άδικη Φορολογική κλίμακα			0,094

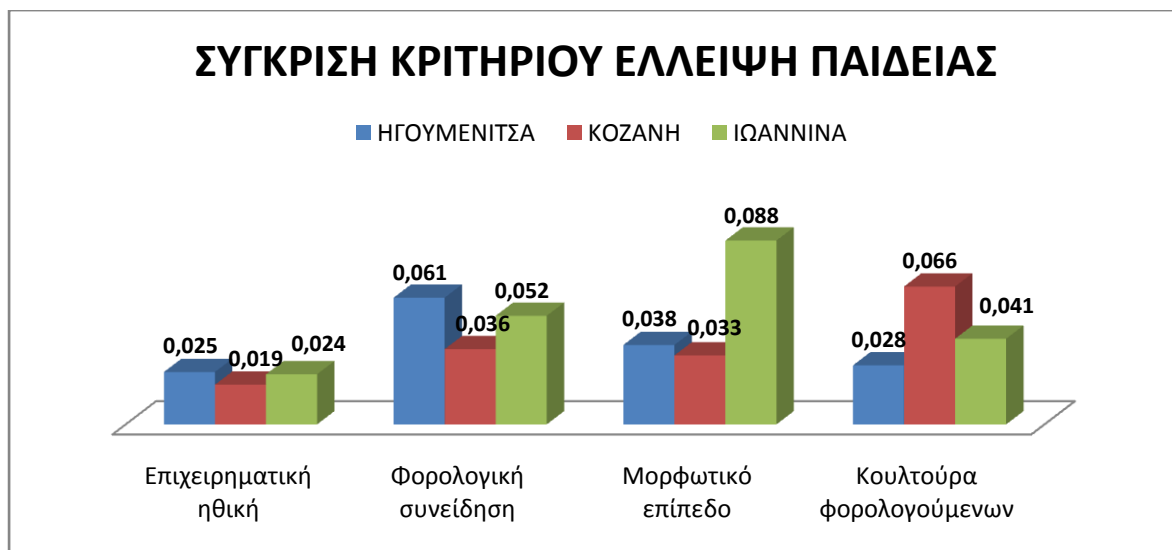
ΣΥΓΚΡΙΣΗ

Σύγκριση κριτηρίων των λογιστών Κοζάνης, Ιωαννίνων και Ηγουμενίτσας

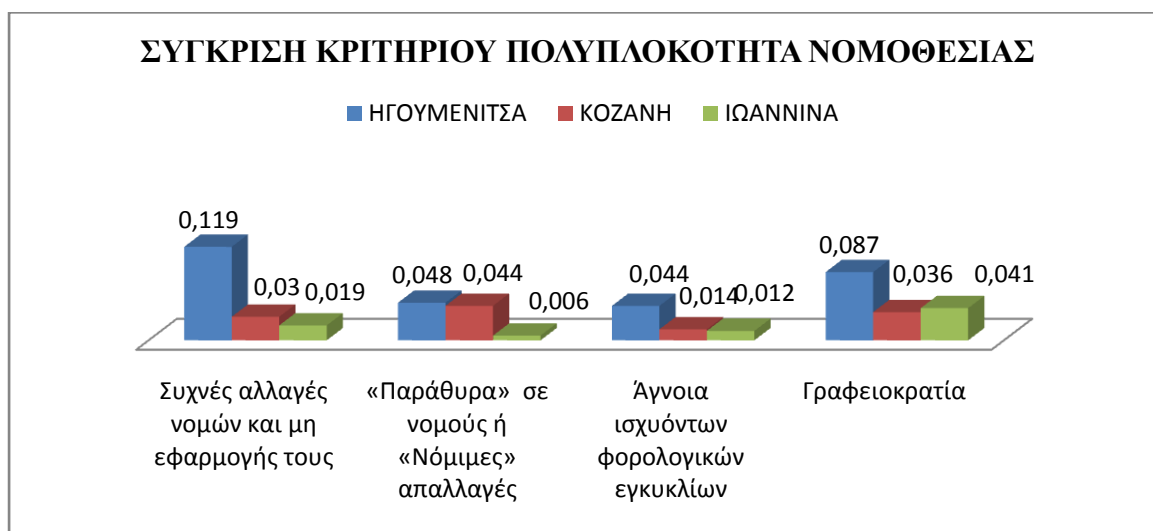
Διάγραμμα 6.28

Όπως παρατηρούμε από το παραπάνω διάγραμμα τόσο οι λογιστές της Κοζάνης όσο και της Ηγουμενίτσας και των Ιωαννίνων θεωρούν ως τη σημαντικότερη αιτία φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής την Υπερβολική φορολόγηση. Επίσης παρατηρούμε ότι και οι δύο ομάδες έχουν την ίδια σειρά κατάταξης στα κριτήρια θέτοντας ως δεύτερη αιτία την έλλειψη παιδείας, ως τρίτη την πολυπλοκότητα της νομοθεσίας, ως Τρίτη την αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων. Ως τη λιγότερη σημαντική αιτία θεωρούν την ατιμωρησία

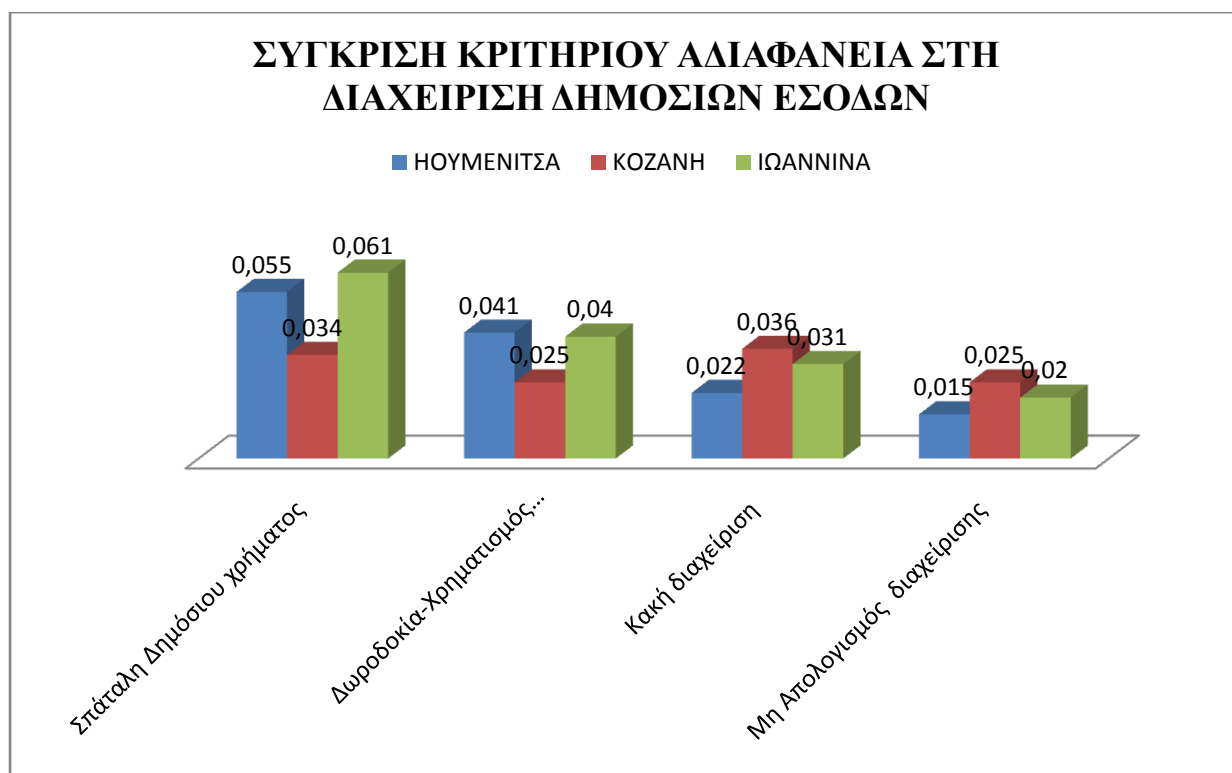
Διάγραμμα 6.29

Όπως παρατηρούμε και οι τρεις ομάδες λογιστών θεωρούν ότι η φορολογική συνείδηση είναι ένα από τα σημαντικότερα υποκριτήρια. Ακολουθεί η κουλτούρα των φορολογούμενων και το μορφωτικό επίπεδο με τη μόνη διαφορά ότι οι λογιστές των Ιωαννίνων θεωρούν το μορφωτικό επίπεδο το πιο σημαντικό υποκριτήριο σε σύγκριση με το βασικό κριτήριο της έλλειψης παιδείας. Τέλος και οι τρεις ομάδες θεωρούν την επιχειρηματική ηθική το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο με σχέση με την έλλειψη παιδείας.

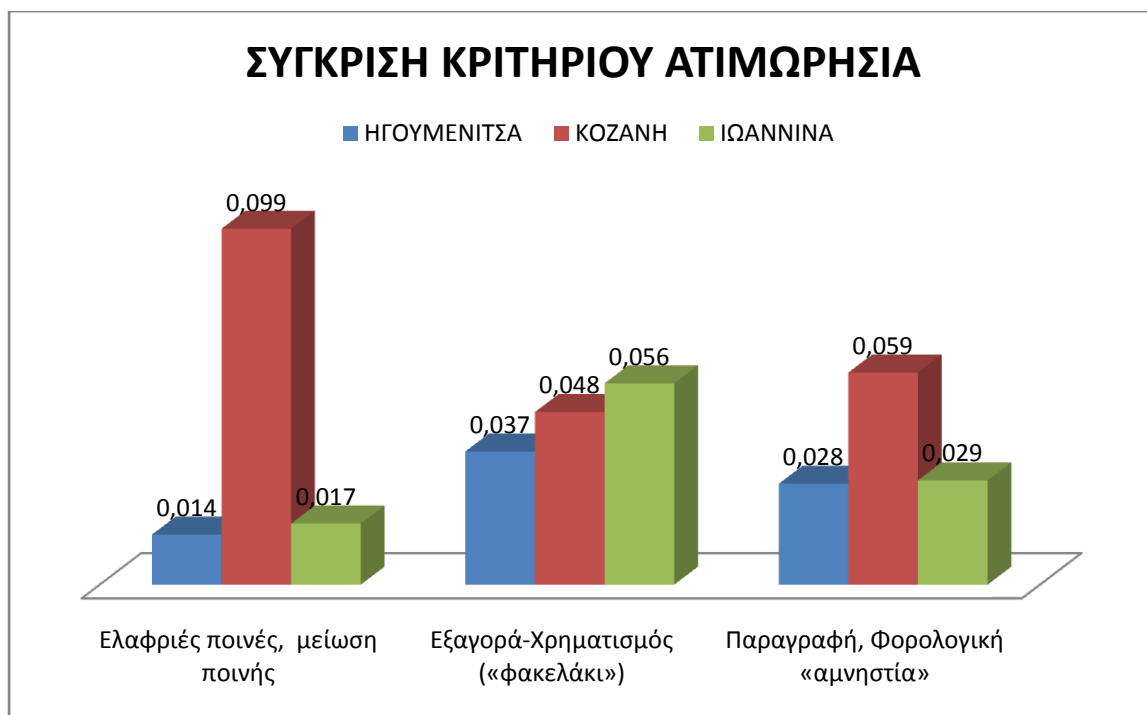
Διάγραμμα 6.30

Από το διάγραμμα 6.30 παρατηρούμε ότι και οι τρεις ομάδες λογιστών θεωρούν ότι η γραφειοκρατία είναι το πιο σημαντικό υποκριτήριο σε σχέση με την πολυπλοκότητα της νομοθεσίας, με μία μικρή διαφορά ότι η λογιστές της Ηγουμενίτσας θεωρούν τις συχνές αλλαγές των νόμων ότι είναι πιο σημαντικές σε σχέση με την πολυπλοκότητα της νομοθεσίας ενώ οι άλλες δύο κατηγορίες θεωρούν τις συχνές αλλαγές των νόμων ως το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο. Ακολουθούν με τη σειρά τα «παράθυρα» σε νόμους και η άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων.

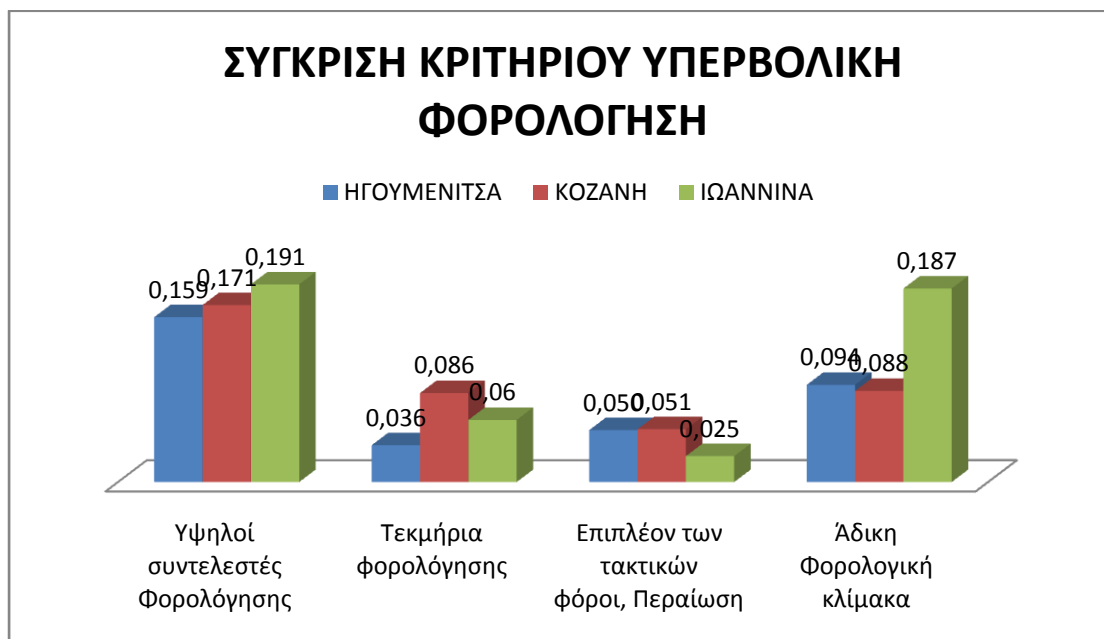
Διάγραμμα 6.31

Απο το παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι η σπατάλη δημοσίου χρήματος είναι το πιο σημαντικό υποκριτήριο σε σχέση με το βασικό κριτήριο την αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων. Ακολουθεί η δωροδοκία –χρηματισμός, η κακή διαχείριση και τέλος το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο σε σύγκριση με την αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων είναι ο μη απολογισμός της διαχείρισης και για τις τρεις ομάδες λογιστών.

Διάγραμμα 6.32

Από το διάγραμμα 6.32 παρατηρούμε ότι οι λογιστές θεωρούν τις ελαφριές ποινές ως το σημαντικότερο υποκριτήριο σε σχέση με την ατιμωρησία ενώ οι λογιστές της Κοζάνης θεωρούν την παραγραφή ως το σημαντικότερο υποκριτήριο. Η εξαγορά – χρηματισμός θεωρείται ως το σημαντικότερο υποκριτήριο για τους λογιστές της Ηγουμενίτσας και των Ιωαννίνων.

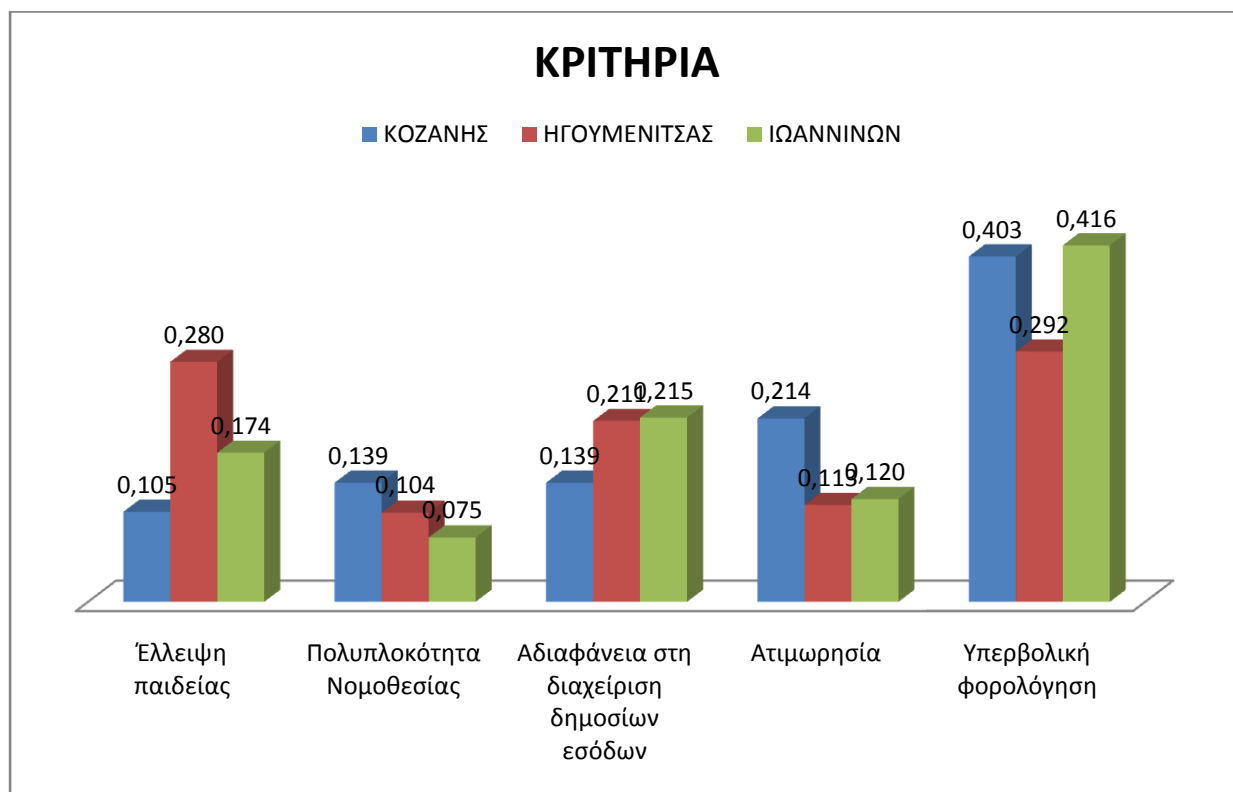

Διάγραμμα 6.33

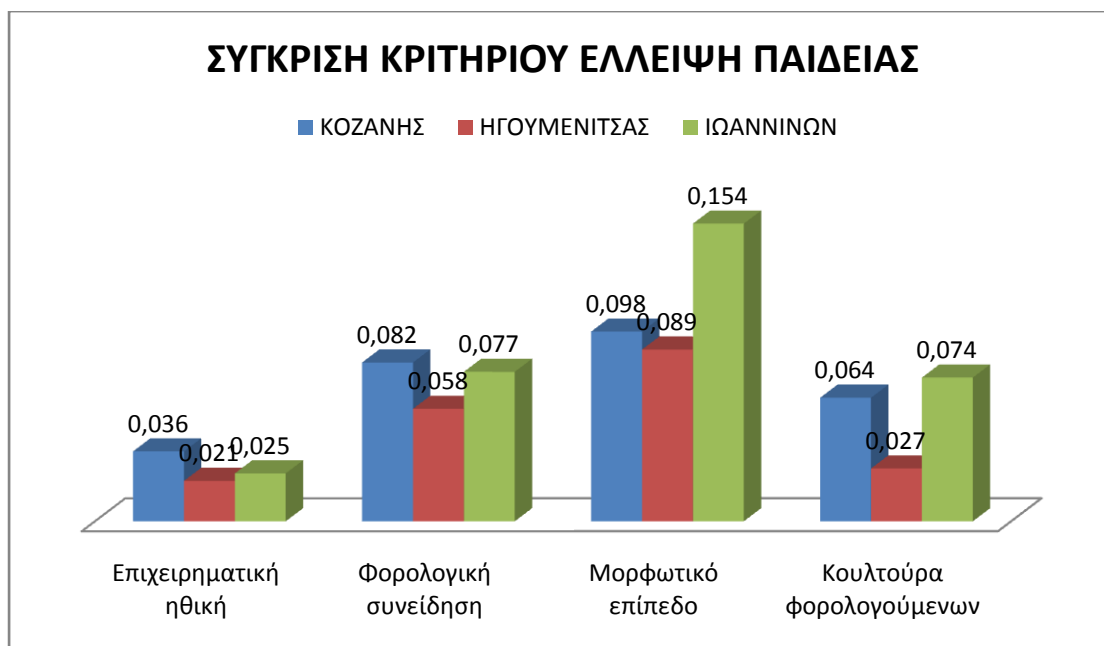
Από το διάγραμμα 6.33 παρατηρούμε ότι και για τις τρεις ομάδες λογιστών οι υψηλοί συντελεστές φορολόγησης αποτελούν το σημαντικότερο υποκριτήριο σε σύγκριση με την υπερβολική φορολόγηση. Ακολουθούν η άδικη φορολογική κλίμακα , στη συνέχεια τα τεκμήρια φορολόγησης και τέλος το λιγότερο σημαντικό είναι οι επιπλέον τακτικοί φόροι.

Σύγκριση κριτηρίων των επιχειρηματιών Κοζάνης , Ιωαννίνων και Ηγουμενίτσας

Στο Διάγραμμα 6.34 παρουσιάζεται η άποψη των επιχειρηματιών σχετικά με την φοροδιαφυγή .Παρατηρούμε οτι και οι τρεις ομάδες επιχειρηματιών θεωρούν ότι η υπερβολική φορολόγηση αποτελεί το πιο σημαντικό κριτήριο για την φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή. Δεύτερο στη σειρά για τους επιχειρηματίες της Κοζάνης και των Ιωαννίνων είναι η αδιαφάνεια στη διαχείριση των δημόσιων εσόδων ενώ για τους επιχειρηματίες της Ηγουμενίτσας το δεύτερο πιο σημαντικό κριτήριο αποτελεί η έλλειψη παιδείας. Τρίτο σε σημαντικότητα αποτελεί η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας και μετά η ατιμωρησία.

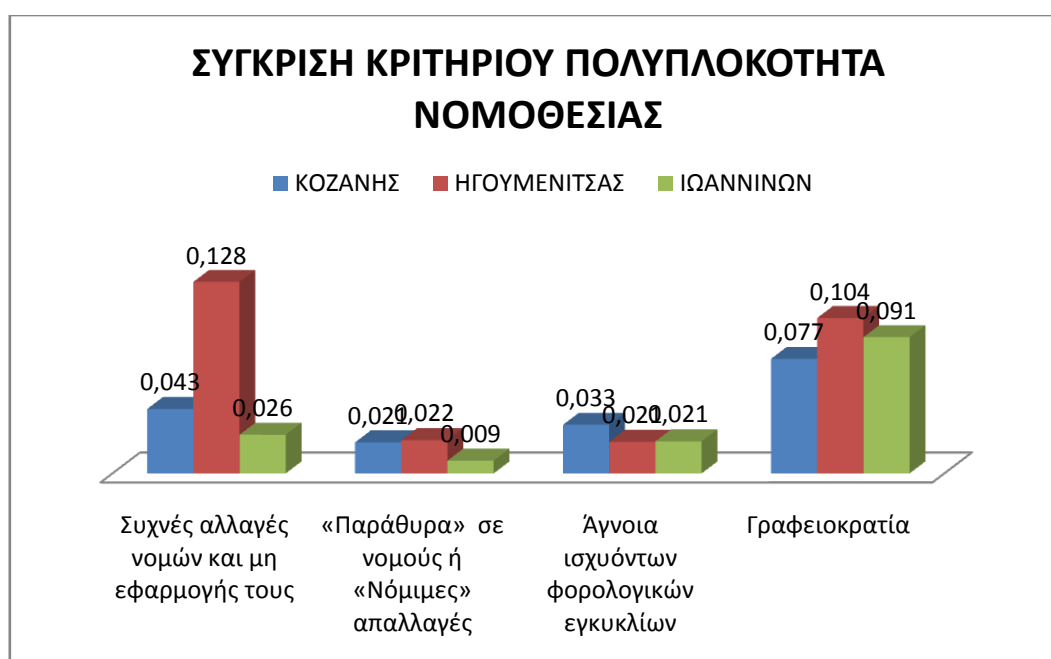

Διάγραμμα 6.34

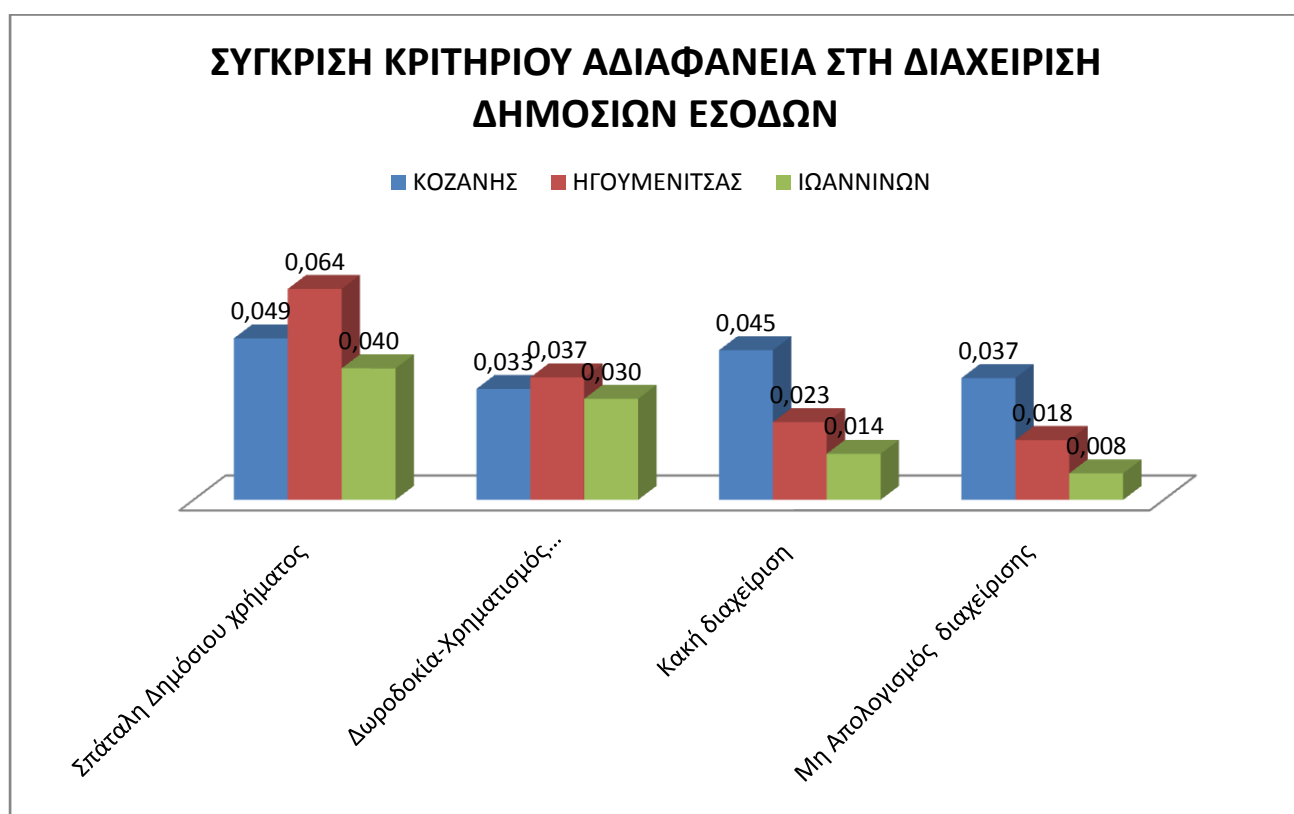
Διάγραμμα 6.35

Από το διάγραμμα 6.35 παρατηρούμε ότι και για τις τρεις ομάδες επιχειρηματιών το κριτήριο "μορφωτικό επίπεδο" αποτελεί το σημαντικότερο υποκριτήριο σε σύγκριση με την έλλειψη παιδείας. Ακολουθούν η φορολογική συνείδηση, στη συνέχεια η κουλτούρα των φορολογούμενων και τέλος το λιγότερο σημαντικό είναι η επιχειρηματική ηθική.

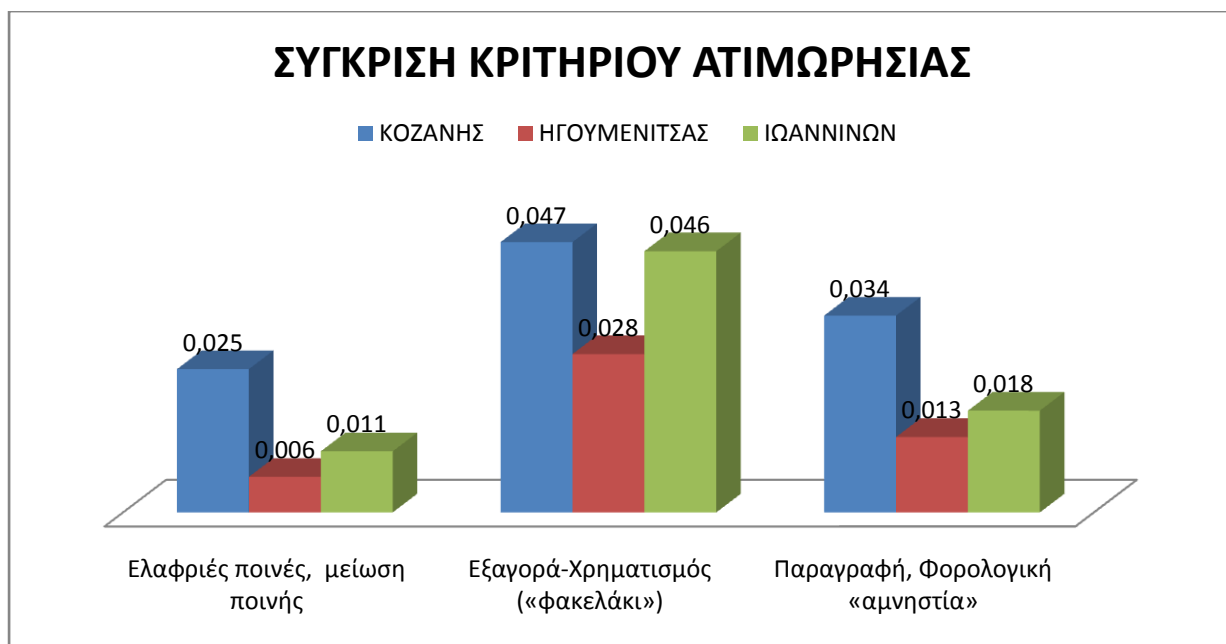
Διάγραμμα 6.36

Από το διάγραμμα 6.36 παρατηρούμε ότι και οι επιχειρηματίες της Κοζάνης και των Ιωαννίνων θεωρούν ότι η γραφειοκρατία είναι το πιο σημαντικό υποκριτήριο σε σχέση με την πολυπλοκότητα της νομοθεσίας, ενώ οι επιχειρηματίες στην Ηγουμενίτσα θεωρούν τις συχνές αλλαγές νόμων το πιο σημαντικό υποκριτήριο. Για τους επιχειρηματίες της Κοζάνης και των Ιωαννίνων οι συχνές αλλαγές νόμων αποτελούν το δεύτερο πιο σημαντικό υποκριτήριο. Τέλος για όλες τις ομάδες επιχειρηματιών τρίτο στη σειρά αποτελεί το υποκριτήριο άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων και το λιγότερο σημαντικό είναι τα "παράθυρα" σε νόμους.

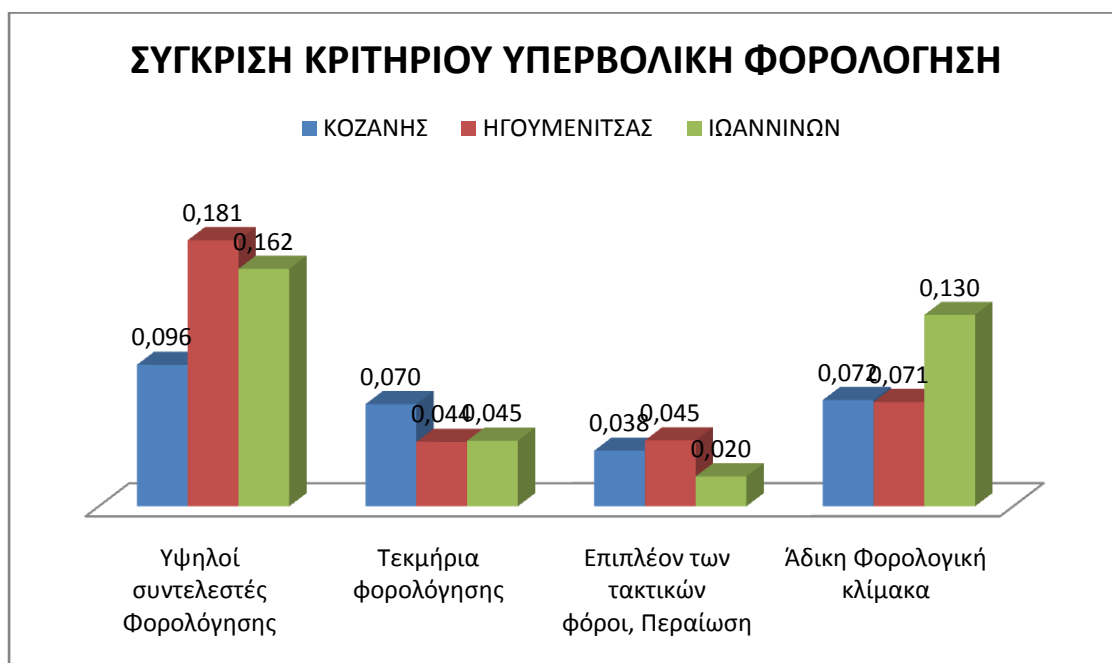
Διάγραμμα 6.37

Από το παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι η σπατάλη δημοσίου χρήματος είναι το πιο σημαντικό υποκριτήριο σε σχέση με το βασικό κριτήριο την αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων. Ακολουθεί η δωροδοκία –χρηματισμός, η κακή διαχείριση και τέλος το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο σε σύγκριση με την αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων είναι ο μη απολογισμός της διαχείρισης και για τις τρεις ομάδες επιχειρηματιών.

Διάγραμμα 6.38

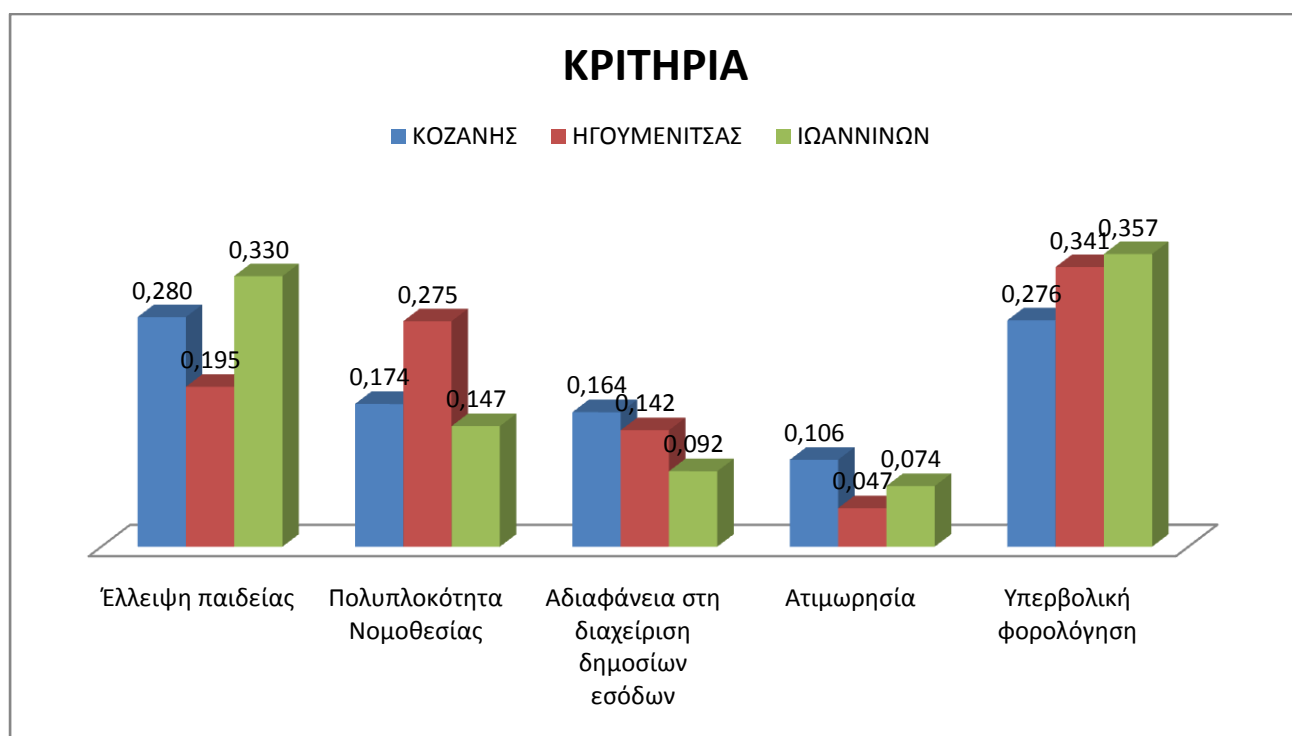
Από το διάγραμμα 6.38 παρατηρούμε ότι οι επιχειρηματίες θεωρούν την εξαγορά - χρηματισμό ως το σημαντικότερο υποκριτήριο σε σχέση με την ατιμωρησία. Δεύτερο στη σειρά με σημαντικότητα βαρύτητας είναι η παραγραφή και το λιγότερο σημαντικό είναι οι ελαφριές ποινές.

Διάγραμμα 6.39

Από το διάγραμμα 6.39 παρατηρούμε ότι και για τις τρεις ομάδες επιχειρηματιών οι υψηλοί συντελεστές φορολόγησης αποτελούν το σημαντικότερο υποκριτήριο σε σύγκριση με την υπερβολική φορολόγηση. Ακολουθούν η άδικη φορολογική κλίμακα , στη συνέχεια τα τεκμήρια φορολόγησης και τέλος το λιγότερο σημαντικό είναι οι επιπλέον τακτικοί φόροι.

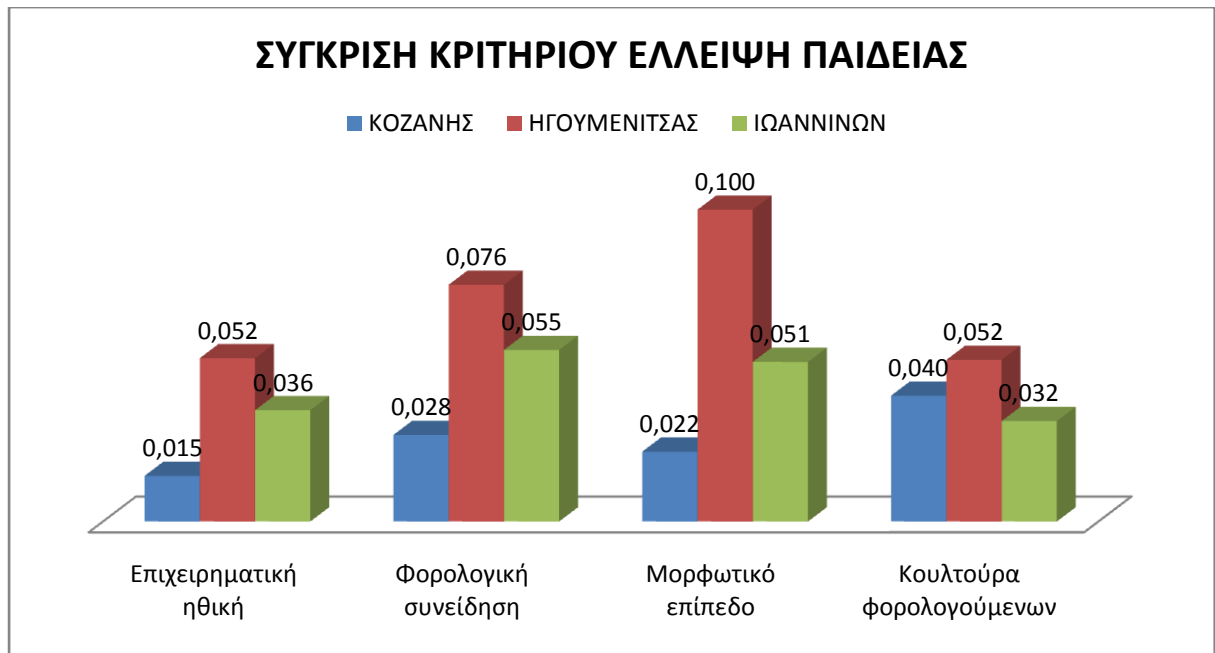
Σύγκριση κριτηρίων των εφοριακών Κοζάνης , Ιωαννίνων και Ηγουμενίτσας

Διάγραμμα 6.40

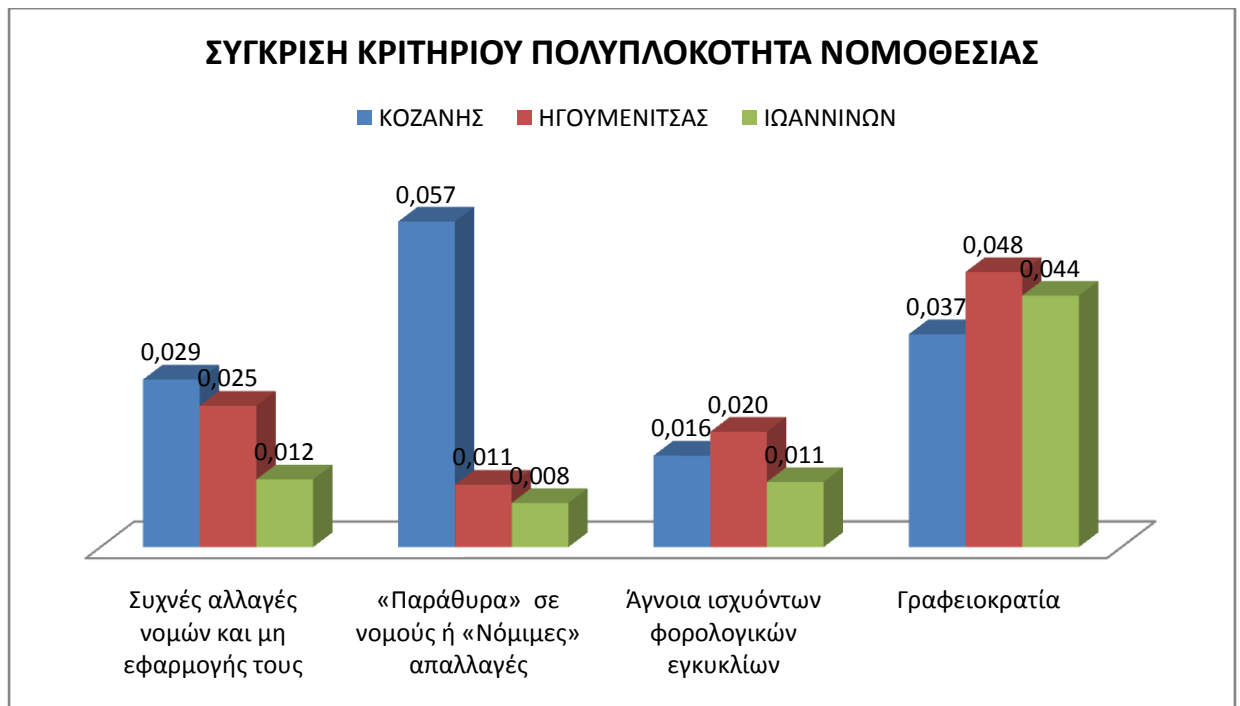
Στο Διάγραμμα 6.40 παρουσιάζεται η άποψη των εφοριακών σχετικά με την φοροδιαφυγή. Παρατηρούμε ότι και οι τρεις ομάδες επιχειρηματιών θεωρούν ότι η υπερβολική φορολόγηση αποτελεί το πιο σημαντικό κριτήριο για την φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή.

Δεύτερο στη σειρά για τους εφοριακούς της Κοζάνης και των Ιωαννίνων είναι η έλλειψη παιδείας ενώ για τους εφοριακούς της Ηγουμενίτσας το δεύτερο πιο σημαντικό κριτήριο αποτελεί η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας. Τρίτο σε σημαντικότητα αποτελεί η αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων και μετά η ατιμωρησία.

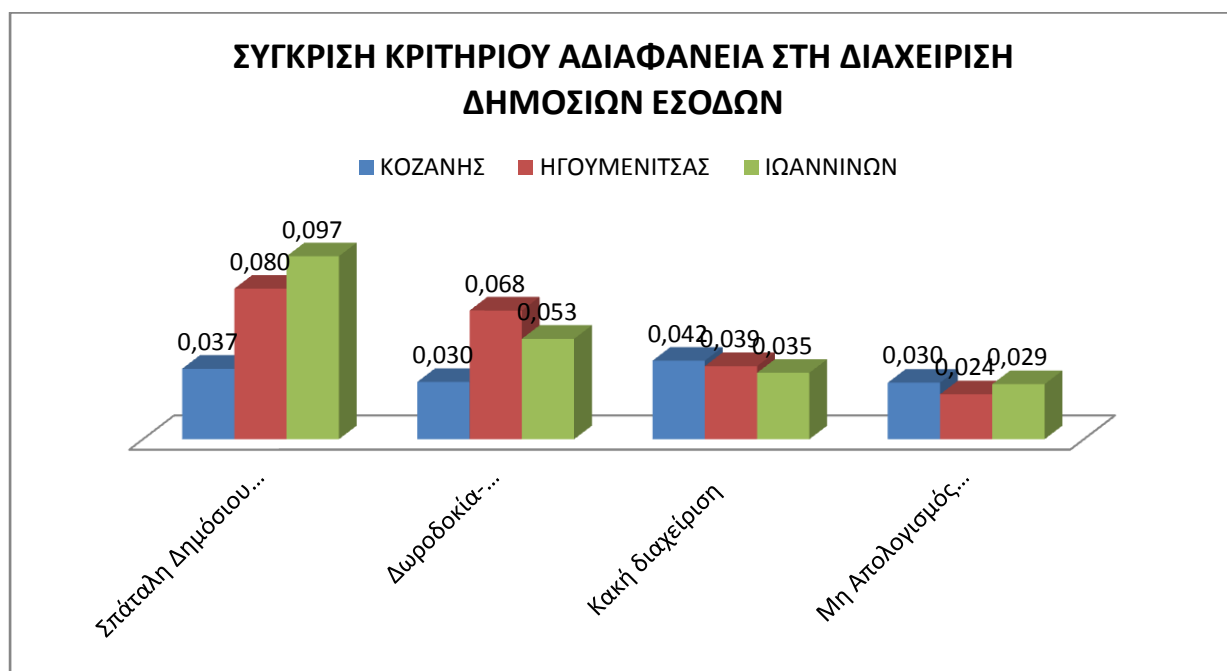
Διάγραμμα 6.41

Από το διάγραμμα 6.41 παρατηρούμε ότι και για τις τρεις ομάδες εφοριακών το κριτήριο "μορφωτικό επίπεδο" αποτελεί το σημαντικότερο υποκριτήριο σε σύγκριση με την έλλειψη παιδείας. Ακολουθούν η φορολογική συνείδηση, στη συνέχεια η κουλτούρα των φορολογούμενων και τέλος το λιγότερο σημαντικό είναι η επιχειρηματική ηθική.

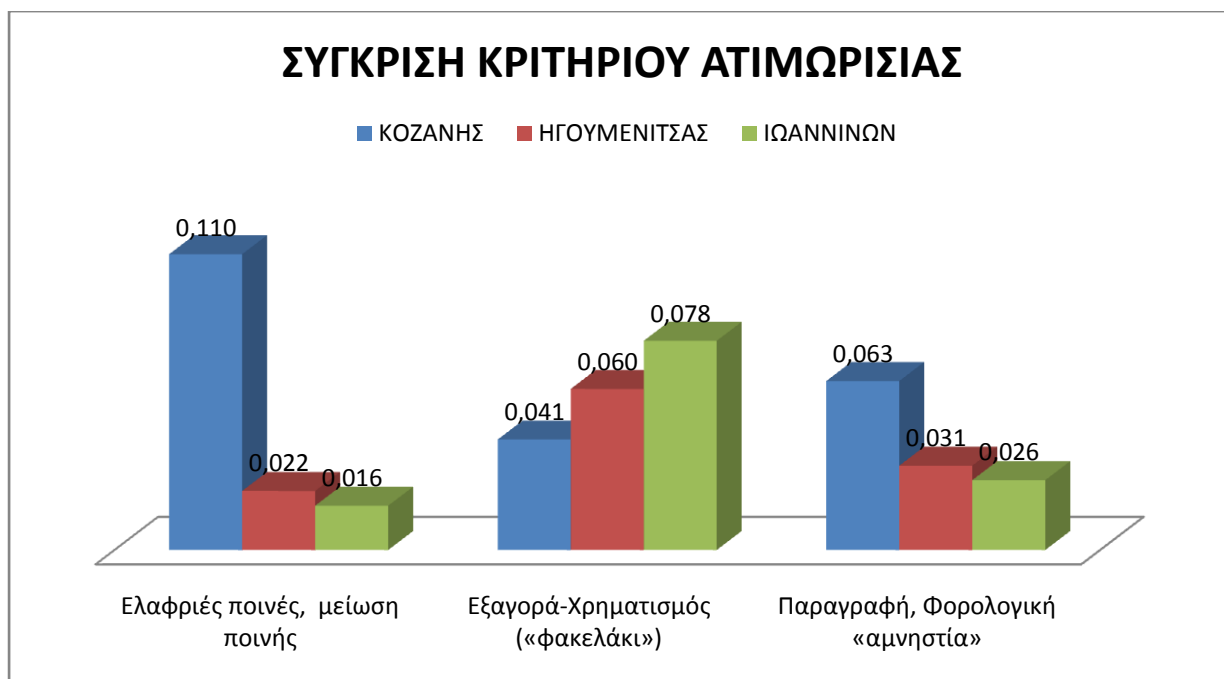
Διάγραμμα 6.42

Από το διάγραμμα 6.42 παρατηρούμε ότι και οι εφοριακοί της Κοζάνης θεωρούν το πιο σημαντικό υποκριτήριο "παράθυρα σε νόμους" ενώ οι εφοριακοί στην Ηγουμενίτσα και στα Ιωάννινα θεωρούν την γραφειοκρατία. Δεύτερο στη σειρά είναι το υποκριτήριο συχνές αλλαγές νόμων και τέλος οι άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων.

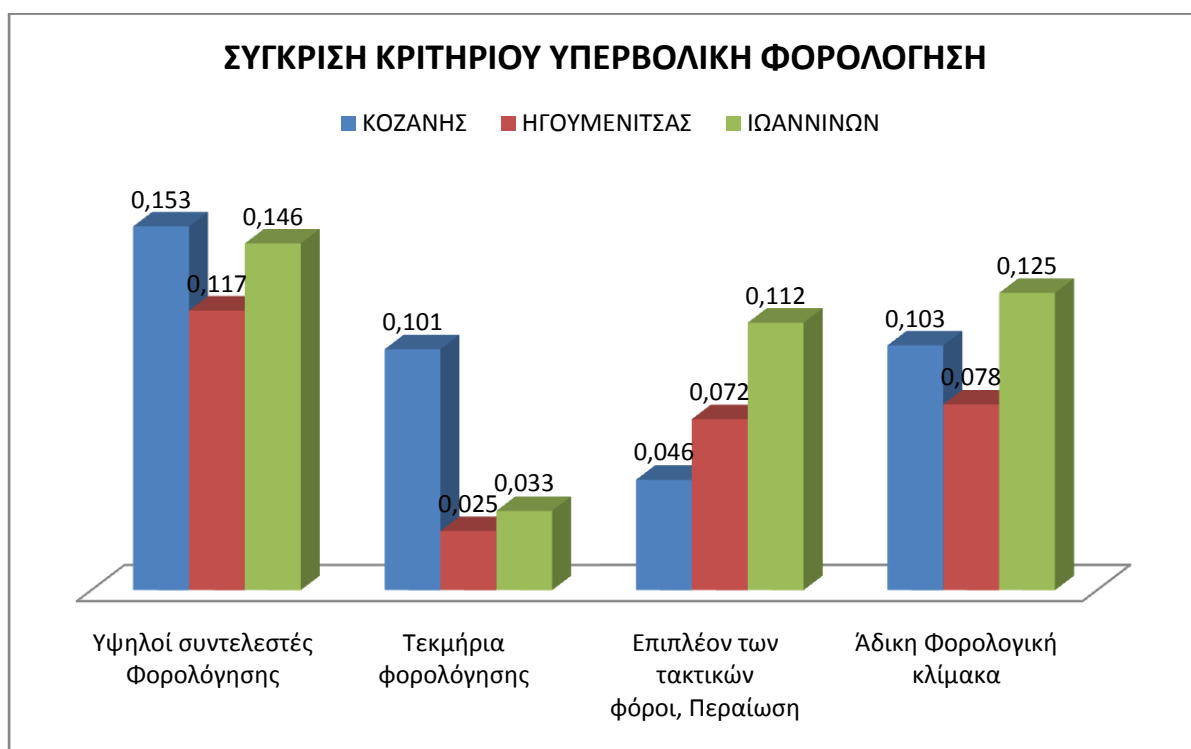
Διάγραμμα 6.43

Από το παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι η σπατάλη δημοσίου χρήματος είναι το πιο σημαντικό υποκριτήριο σε σχέση με το βασικό κριτήριο την αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων. Ακολουθεί η δωροδοκία –χρηματισμός, η κακή διαχείριση και τέλος το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο σε σύγκριση με την αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων είναι ο μη απολογισμός της διαχείρισης και για τις τρεις ομάδες εφοριακών.

Διάγραμμα 6.44

Από το διάγραμμα 6.44 παρατηρούμε ότι οι εφοριακοί της Ηγουμενίτσας και των Ιωαννίνων θεωρούν την εξαγορά -χρηματισμό ως το σημαντικότερο υποκριτήριο σε σχέση με την ατιμωρησία ενώ οι εφοριακοί της Κοζάνης τις ελαφριές ποινές ως το σημαντικότερο. Ακολουθεί η παραγραφή φορολογική αμνηστία.

Διάγραμμα 6.45

Από το διάγραμμα 6.45 παρατηρούμε ότι και για τις τρεις ομάδες εφοριακών οι υψηλοί συντελεστές φορολόγησης αποτελούν το σημαντικότερο υποκριτήριο σε σύγκριση με την υπερβολική φορολόγηση. Ακολουθούν η άδικη φορολογική κλίμακα ,στη συνέχεια οι επιπλέον τακτικοί φόροι και τέλος το λιγότερο σημαντικό είναι τα τεκμήρια φορολόγησης.

Συμπεράσματα της Έρευνας

Στο πλαίσιο της έρευνας που διεξήχθη καταγράφεται η σημαντικότητα των κριτηρίων και των υποκριτηρίων των φαινομένων της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής με βάση την άποψη των λογιστών, των εφοριακών και των επιχειρηματιών στο Δήμο Κοζάνης, Ηγουμενίτσας και Ιωαννιτών.

Από την έρευνα διαπιστώθηκε πως και οι τρεις ομάδες θεωρούν ότι η πιο σημαντική αιτία φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής είναι η Υπερβολική φορολόγηση.

Επίσης παρατηρούμε ότι οι ομάδα των εφοριακών με την ομάδα των λογιστών έχουν την ίδια σειρά κατάταξης στα κριτήρια θέτοντας ως δεύτερη αιτία την έλλειψη παιδείας, ως τρίτη την πολυπλοκότητα της Νομοθεσίας , ως τέταρτη την αδιαφάνεια στη διαχείριση δημόσιων εσόδων. Ως τη λιγότερο σημαντική αιτία θεωρούν την ατιμωρησία. Η ομάδα των επιχειρηματιών θεωρούν ως δεύτερη αιτία την αδιαφάνεια στη διαχείριση δημόσιων εσόδων , ως τρίτη την έλλειψη παιδείας, ως τέταρτη την ατιμωρησία και ως τη λιγότερο σημαντική την πολυπλοκότητα της νομοθεσίας.

Αναφορικά με το τι θεωρούν ως πιο σημαντικό από τα υποκριτήρια οι ομάδα των εφοριακών από την Κοζάνη και τα Ιωάννινα θεωρούν ότι τα δύο πιο σημαντικά υποκριτήρια είναι οι υψηλοί συντελεστές φορολόγησης και το μορφωτικό επίπεδο ενώ ακολουθούν οι γραφειοκρατία , η φορολογική συνείδηση και η άδικη φορολογική κλίμακα. Η ομάδα των εφοριακών από την Ηγουμενίτσα θεωρεί πως οι υψηλοί συντελεστές και οι συχνές αλλαγές το νόμο είναι τα δύο πρώτα πιο σημαντικά υποκριτήρια. Ακολουθεί η γραφειοκρατία , το μορφωτικό επίπεδο και η άδικη φορολογική κλίμακα.

Η ομάδα των εφοριακών από την Κοζάνη θεωρεί τα "παράθυρα στους νόμους" το πιο λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο ενώ οι λογιστές των Ιωαννίνων το "μη υπολογισμό διαχείρισης" και οι λογιστές της Ηγουμενίτσας τις ελαφριές ποινές.

Και οι τρεις ομάδες επιχειρηματιών θεωρούν ότι οι υψηλοί συντελεστές αποτελούν το πιο σημαντικό υποκριτήριο φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Οι επιχειρηματίες από την Ηγουμενίτσα και τα Ιωάννινα θεωρούν τα " παράθυρα στους νόμους" το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο ενώ η ομάδα των επιχειρηματιών της Κοζάνης θεωρεί ότι το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο είναι η επιχειρηματική ηθική.

Για την ομάδα των λογιστών στα Ιωάννινα και στην Ηγουμενίτσα οι υψηλοί συντελεστές φορολόγησης αποτελεί το πιο σημαντικό υποκριτήριο φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Για τους λογιστές της Κοζάνης οι συχνές αλλαγές στους νόμους αποτελεί το πιο σημαντικό υποκριτήριο. Για το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο για τους λογιστές στην Ηγουμενίτσα αποτελούν οι ελαφριές ποινές , στα Ιωάννινα τα "παράθυρα στους νόμους" και στην Κοζάνη η κουλτούρα των φορολογούμενων.

Τέλος, από όλα τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι και οι τρεις ομάδες λογιστών, επιχειρηματιών και εφοριακών θεωρούν ότι οι υψηλοί συντελεστές φορολόγησης αποτελούν το πιο σημαντικό κριτήριο φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι με τις παραπάνω αιτίες ο Έλληνας φορολογούμενος φοροδιαφεύγει με αποτέλεσμα το κράτος να έχει σοβαρό δημόσιο έλλειμμα μια και προκαλεί έλλειψη οικονομικών πηγών και αυτό καθιστά ανίκανο να καλύψει τα έξοδα του. Γι' αυτό θα πρέπει να ληφθούν αποτελεσματικά μέτρα για την πάταξη της φοροδιαφυγής και επιπλέον θα πρέπει να υπάρξουν σχέσεις εμπιστοσύνης κράτους- πολίτη διότι ο πολίτης πρέπει να αισθάνεται ότι είναι μέλος της κοινωνίας και όχι εχθρός. Επίσης αυτό θα ενίσχυε την φορολογική τους ηθική και θα βοηθούσε στην βελτίωση της μείωσης της φοροδιαφυγής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα εργασία έγινε μια πρώτη προσέγγιση στα σημαντικά θέματα της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής. Οι βασικές διαπιστώσεις των φαινομένων δείχνουν ότι αυτά είναι ευρύτατα διαδεδομένα σε όλους τους τομείς της οικονομικής ζωής και επηρεάζουν όχι μόνο τα φορολογικά έσοδα, αλλά στρεβλώνουν την ορθολογική κατανομή των πόρων και υποσκιάζουν την αποτελεσματικότητα της γενικότερης οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης.

Είναι προφανές ότι η φοροδιαφυγή είναι ένας όρος γνωστός σε όλες τις χώρες του κόσμου και το μέγεθος της έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια ακόμα και στις πιο ανεπτυγμένες χώρες, επίσης, είναι ένας από τους παράγοντες που συντέλεσαν στη δεινή οικονομική κατάσταση που βρίσκεται σήμερα η χώρα μας. Για να αντιμετωπιστούν τα φαινόμενα αυτά χρειάζονται άμεσα και δραστικά μέτρα ώστε να μεταφερθεί η παραγωγή από την ανεπίσημη οικονομία στην επίσημη οικονομία και επίσης θα συντελέσει στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας.

Η παραοικονομία συνδέεται άμεσα με τη διαφθορά στην Ελλάδα όπου η διαφθορά είναι ένα φαινόμενο της καθημερινής ζωής και υπάρχει μη σωστή διακυβέρνηση και υπάρχει κακός συνδυασμός διαφθοράς με αποτέλεσμα να υπάρχουν αβεβαιότητες και αμφισβητήσεις για τον Έλληνα πολίτη όπου δεν πιστεύει ότι τους φόρους που δίνει στο κράτος τους εκλαμβάνει ως υπηρεσίες από αυτό.

Μόνο εφόσον αναμορφωθεί, απλοποιηθεί το φορολογικό σύστημα και μειωθούν οι φόροι που τίθενται υπάρχει περίπτωση να περιοριστούν τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής και παραοικονομίας. Η ύπαρξη εξάλλου μεγάλου αριθμού φόρων είτε έμμεσων είτε άμεσων κάνει δυσκίνητο το φορολογικό σύστημα και επηρεάζει τη δίκαιη κατανομή του φορολογικού βάρους. Μόνο εφόσον υπάρξει ένα πλαίσιο γενικότερων ρυθμίσεων και αλλαγών, πράγμα που απαιτεί επιστημονική μελέτη των φαινομένων, επιμονή και συστηματική προσπάθεια εκ μέρους των αρχών, χρόνο και αξιοποίηση της διεθνούς εμπειρίας θα μπορέσουν να περιοριστούν τα φαινόμενα αυτά.

Ο συνδυασμός μείωσης των φαινομένων της παραοικονομίας της φοροδιαφυγής και της διαφθοράς θα βοηθήσει να αυξήσουν τα έσοδα του κράτους και επίσης, θα υπάρξει ενίσχυση οικονομικής ανάπτυξης που θα φέρει επενδύσεις βεβαιότητας για την Ελλάδα. Επιπλέον, θα υπάρξει προοδευτικότητα του φορολογικού συστήματος με δίκαιη κατανομή των φόρων.

Στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε μεταξύ των λογιστών , των επιχειρηματιών και των εφοριακών από την Κοζάνη , την Ηγουμενίτσα και τα Ιωάννινα , διαπιστώθηκε ότι και οι τρεις ομάδες συμφωνούν ότι το πιο σημαντικό από τα κριτήρια είναι η υπεροβολική φορολόγηση που ωθεί τους ανθρώπους στο να φοροδιαφεύγουν. Όσο αφορά τα υποκριτήρια το πιο σημαντικό για όλες τις ομάδες θεωρείται οι υψηλοί συντελεστές φορολόγησης.

Πιο αναλυτικά, από τα αποτελέσματα που παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο 6 διαπιστώνει κανείς ότι οι επιχειρηματίες θεωρούν πιο σημαντικά κριτήρια για την φοροδιαφυγή άλλα κριτήρια από αυτά που θεωρεί η ομάδα των εφοριακών και των λογιστών καθώς είναι πολύ διαφορετική η αντίληψη των τριών ομάδων σχετικά με το θέμα της φοροδιαφυγής. Οι εφοριακοί πιστεύουν για παράδειγμα ότι η ατιμωρησία είναι η πιο ασήμαντη αιτία φοροδιαφυγής ενώ οι επιχειρηματίες από την δική τους οπτική γωνία θεωρούν ότι η φοροδιαφυγή και η φοροαποφυγή στον κλάδο τους οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στη ατιμωρησία.

Επίσης, οι επιχειρηματίες θεωρούν ότι επειδή υπάρχει αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων εκ μέρους του κράτους έχουν κάθε λόγο να φοροδιαφεύγουν , υπάρχει δηλαδή η νοοτροπία αυτή όπως και οι έλλειψη παιδείας από πολλούς επιχειρηματίες και πολίτες του κράτους επειδή δεν υπάρχει διαφάνεια στον δημόσιο τομέα πρέπει και αυτοί με την σειρά τους να φοροαποφεύγουν και να φοροδιαφεύγουν.

Όσα αφορά τα υποκριτήρια, οι εφοριακοί της Κοζάνης και των Ιωαννίνων θεωρούν ότι τα δύο πιο σημαντικά υποκριτήρια είναι οι υψηλοί συντελεστές φορολόγησης και το μορφωτικό επίπεδο ενώ οι εφοριακοί της Ηγουμενίτσας θεωρούν μεν τους υψηλούς συντελεστές πιο σημαντικό υποκριτήριο αλλά μετά ακολουθεί το κριτήριο "συχνές αλλαγές στους νόμους" . Θεωρούν ότι με οι συχνές αλλαγές στους νόμους οι επιχειρηματίες ίσως δεν έχουν την σωστή ενημέρωση για το πως πρέπει να εφαρμόσουν τον νόμο ή το πιο σημαντικό είναι ότι τους προκαλεί μία αστάθεια και έναν κακό προγραμματισμό σε σχέση με τις επιχειρηματικές κινήσεις που θέλουν να κάνουν ώστε για παράδειγμα να αυξήσουν τον τζίρο τους, με αποτέλεσμα αυτές οι αλλαγές να "κουράζουν " και να προκαλούν αστάθεια και αβεβαιότητα στον επιχειρηματικό κόσμο. Όλα αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα τη ώθηση του επιχειρηματικού κόσμου αλλά και των πολιτών στην φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή.

Για την ομάδα των λογιστών στα Ιωάννινα και στην Ηγουμενίτσα οι υψηλοί συντελεστές φορολόγησης αποτελεί το πιο σημαντικό υποκριτήριο φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Για τους λογιστές της Κοζάνης οι συχνές αλλαγές στους νόμους αποτελεί το πιο σημαντικό υποκριτήριο.

Από μια άλλη οπτική γωνία οι λογιστές της Ηγουμενίτσας και της Κοζάνης θεωρούν ότι τα παράθυρα στους νόμους και οι ελαφριές ποινές είναι τα λιγότερα σημαντικά υποκριτήρια καθώς άλλοι πιο σοβαροί λόγοι ωθούν τους επιχειρηματίες και τους πολίτες στη φοροδιαφυγή. Την ίδια άποψη έχουν και οι επιχειρηματίες της

Ηγουμενίτσας και των Ιωαννίνων. Για το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο για τους λογιστές στην Ηγουμενίτσα αποτελούν οι ελαφριές ποινές , στα Ιωάννινα τα "παράθυρα στους νόμους" και στην Κοζάνη η κουλτούρα των φορολογούμενων.

Συνοψίζοντας , συμπεραίνουμε ότι ο συνδυασμός υψηλών συντελεστών φορολόγησης και η άδικη φορολογική κλίμακα σε συνδυασμό με την κουλτούρα , την φορολογική συνείδηση και την γραφειοκρατία και την έλλειψη ενός κράτους δικαίου ωθούν τους πολίτες και τον επιχειρηματικό κόσμο στην φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνικά βιβλία

Βαβούρας Γ., 1991, «Παραοικονομία», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.

Καλυβιανάκης Κ., 1993, «Φορολογικό καθεστώς, παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Κανελόπουλος Κ., 1995, « Παραοικονομία και φοροδιαφυγή μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις», Αθήνα.

Κανελόπουλος Κ., 2002, « Φοροδιαφυγή στις ανώνυμες εταιρίες: εκτιμήσεις από εισαχθέντες στο χρηματιστήριο αξιών Αθηνών», Αθήνα.

Παυλόπουλος Γ., 2002, « Η παραοικονομία στην Ελλάδα», Επανεξέταση, Αθήνα.

Τάτσος Ν., 2001, « Η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Τσάντας Ν. (2012) *Ιεραρχική Ανάλυση Αποφάσεων (AHP). Ένα Μοντέλο Λήψης Αποφάσεων σε Συνθήκες Πολλαπλών Κριτηρίων*, Πάτρα

Άρθρα περιοδικών Ελληνικά

Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: μια γενική επισκόπηση», 2011, οικονομικό δελτίο τράπεζας της Ελλάδος, τεύχος 35.

Διαδικτυακός τύπος

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1#cite_note-geo-pas-1

http://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2016/06/tex_evasion_version_230616_1.pdf

http://www.dianeosis.org/2016/06/tax_evasion_in_greece/

<http://ti-einai.gr/foros/>

<http://users.teilam.gr/~emastrogianni/foroi.htm>

<http://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/22433>

http://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/48672/SEV_Xarta_dikaiomaton1.pdf

<http://ti-einai.gr/forodiafigi/>

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%AE>

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%AE>

<http://www.euretirio.com/paraoikonomia/>

http://okeanis.lib.tepir.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/2489/log_201400148.pdf?sequence=1

<http://www.euretirio.com/>

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B7_%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC

<http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/5465/1/%CE%94%CE%B9%CF%80%CE%BB%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7->

[AHP_%CE%9A%CF%8C%CE%BB%CE%BB%CE%B9%CE%B1_%CE%97%CE%BB%CE%B9%CE%AC%CE%BD%CE%B1_%CE%91%CE%9C256.pdf](http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/5465/1/%CE%94%CE%B9%CF%80%CE%BB%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7-AHP_%CE%9A%CF%8C%CE%BB%CE%BB%CE%B9%CE%B1_%CE%97%CE%BB%CE%B9%CE%AC%CE%BD%CE%B1_%CE%91%CE%9C256.pdf)

<http://www.kathimerini.gr/832183/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/ft-h-eyrwpaikh-paraoikonomia-kostizei-454-dis-eyrw-se-apwleies-forwn>

<http://reviews.in.gr/finance/forologia/article/?aid=1231230558>

<http://www.kathimerini.gr/863371/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/apo-tis-10000-stis-25000-eyrw-to-orio-apallaghs-epixeirhsewn-apo-ton-fpa>

http://www.ika.gr/gr/infopages/ergo/20150529_odhgos_ergodoth.pdf